

ŽÁROVÉ POHŘEBIŠTĚ NA KATASTRU MĚSTA PŘÍBORA A JEHO MÍSTO V REGIONÁLNÍM VÝVOJI KULTURY LUŽICKÝCH POPELNICOVÝCH POLÍ

A CREMATION BURIAL GROUND ON THE CADASTER OF PŘÍBOR AND ITS ROLE IN THE REGIONAL DEVELOPMENT OF LUSATIAN URN FIELD CULTURE

Pavel Stabrava

Abstract

This work summarizes the results of the excavation at Příbor – „Pod Šibeňákem“ Lusatian burial ground. This site is so far the largest known cremation burial ground of Lusatian culture in north-eastern Moravia. The first excavations conducted by local amateur archaeologists in the 1970s and 1980s uncovered approximately ten graves. During construction activities in 2009, an archaeological rescue excavation was conducted. Eighty-nine extensively damaged burials were uncovered. They contained ceramics as well as other grave goods (bronze and iron artefacts, glass beads). On this basis, the uncovered burials can be dated to the RHA1–RHC2 periods and the burial ground was used most intensively during the RHB3–RHC1/HC2 stages of Reineck periodization. The discovered archaeological data, as well as the results of specialized scientific analyses, allow some basic conclusions regarding the character of the local settlement during the transitional period between the Silesian and Platěnice phases of Lusatian culture.

Keywords

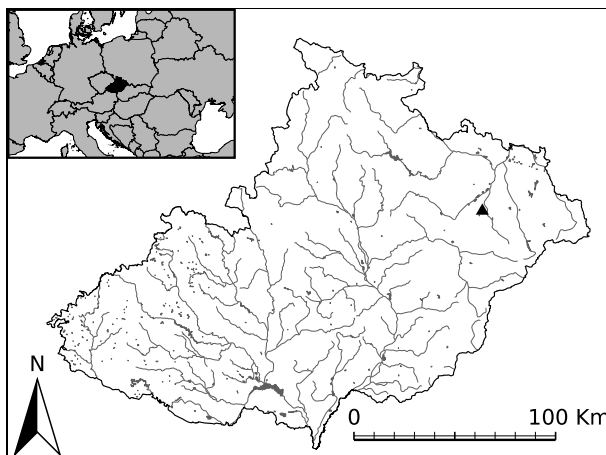
Northeastern Moravia, Lusatian culture, Platěnice period, Burial ground, Cremation, Grave goods, Glass beads, Lusatian settlement of „Pobeskydí“ region

Úvod

V oblasti, zaujímající prostor od severního předpolí Moravskoslezských Beskyd až k toku Odry v Moravské bráně, jsou sice známy ojedinělé pohřební aktivity z období popelnicových polí, příborské pohřebiště je však zatím jediné, které zde bylo systematictěji a ve větším měřítku zkoumáno (obr. 1). Amatérsky bylo sondováno již před třemi desetiletími, z těchto výzkumů je však k dispozici pouze omezené množství jak konkrétních nálezů, tak i ověřitelných informací. Na druhou stranu je však potřeba poctivě přiznat, že bez těchto minulých – byť v mnoha ohledech problematických – aktivit by ochrana a výzkum této důležité lokality v současnosti byly mnohem obtížnější. Stavba silničního obchvatu Příbora v roce 2009 tak byla prostřednictvím výzkumu zasaženého pohřebiště příležitostí k získání nových informací o pohřebních praktikách místního lužického lidu. Získaný materiál a odebrané environmentální vzorky jsou podkladem předkládané práce a v závislosti na rozvoji příslušných analytických metod i informačním potenciálem budoucích zkoumání. Veškerý náleзовý fond z pohřebiště byl předán Muzeu Novojičínska v Novém Jičíně, kde je v současné době deponován.

Lokalizace a přírodní podmínky

Pohřebiště se nachází na západním okraji města Příbora, ve sníženině mezi několika terénními vlnami, na úpatí

Obr. 1. Příbor. Poloha lokality na mapě Moravy.

Fig. 1. Příbor. Location of the site on a map of Moravia.

kopce „Šibeňáku“. V současnosti se jedná o zatravněnou plochu, jež je na jihu a západě ohraničena místní komunikací vyvedenou z ulice Jičínské, která slouží jako přívaděč ke státní silnici I/48. Tato silnice pak obchází lokalitu na severu a severozápadě (obr. 2). Východním směrem terén volně stoupá k temeni výše uvedeného kopce.

Orograficky je lokalita situována do pomezí Štramberské vrchoviny (střední nadmořská výška 444,5 m) a Pří-

Obr. 2. Letecký pohled na polohu žárového pohřebiště před zahájením výzkumu.

Fig. 2. Aerial view of the cremation burial ground before the excavation.

borské pahorkatiny (320,6 m), jež jsou podcelky Podbeskydské pahorkatiny. Jedná se o zvlněnou krajinu v severním předpolí masivu Moravskoslezských Beskyd. Krajina je v současnosti relativně hustě osídlena, volné plochy jsou intenzivně zemědělsky využívány. Nejvyšší terénní dominanty jsou většinou zalesněny. Širší okolí zkoumané lokality je odvodňováno řekou Lubinou, říčkou Sedlnicí a potoky Kopřivničkou a Sýkorečkou (oba přítoky Lubiny). Sedlnice a Lubina jsou samostatnými pravobřežními přítoky Odry. Historicky je dotyčné území nazýváno „Moravským Kravařskem“.¹

Z hlediska geologického je pohřebiště situováno do kvartérních deluviálních písčito-hlinitých až hlinitopísčitých sedimentů pestrého složení. V širším okolí jsou pak situována kamenito-písčito-jílová eluvia sedimentárních hornin (marinní prachovité vápnité jílovce až prachovce) frýdeckého souvrství svrchnokřídového stáří. Lokálně se vyskytují (charakteristicky na blízké terénní vlně s kótou 317 m n. m. v trati „Písková“)² těšinity spodnokřídového stáří. V pleistocénu částečně zasáhl do Podbeskydské pahorkatiny pevninský ledovec, jenž zde zanechal své usazeniny, které však byly v mladších obdobích působením erozních procesů silně redukovány (Pánek 2010, 9). Na lokalitě se vyskytují těžší půdy illimerizované, resp. illimerizované půdy oglejené (Tomášek 2003, samostatná mapová příloha).

Historie naleziště a vývoj terénního bádání

V širším okolí Příbora je známa celá řada archeologických lokalit, případně jejich reliktnů. Zprávy o archeologických

situacích pocházejí převážně z různých amatérských zjištění – ponejvíce učiněných při terénních povrchových prospekcích. Z těchto zpráv a rovněž vlastních poznatků vycházeli E. Grepl a V. Janák, kteří se před dvěma desetiletími systematictěji obírali pravěkým až raně středověkým osídlením Novojičínska (Grepl 1987; Janák 1990). Archeologické poznatky z nejbližšího okolí Příbora pak stručně publikovali jen místní archeologičtí nadšenci a lokální patrioti J. Fryč a J. Diviš (Fryč 1985; Diviš 2003). Ve svých úzce kulturně chronologicky zaměřených pracích se pak tohoto prostoru dotkli i někteří studenti Slezské univerzity v Opavě (např. Knápek 2005; Zbranek 2008).

První zprávy o jednotlivých nálezech pravěkých artefaktů z širšího okolí Příbora pocházejí již z 19. století. Bohužel tyto nálezy nebyly povětšinou přesněji lokalizovány. Stefan Weigel v roce 1920 v souvislosti s nálezy příborského lékaře a nadšeného paleontologa B. Remeše zmiňuje několik kamenných seker z okolí Příbora, které měl možnost vidět v letech 1873–1874. Na tomto místě se však nebudeme dále zabývat lokalitami, na nichž se nevykytují stopy lidských aktivit v době bronzové a železné. Situace známých archeologických lokalit v území, které na jihu ohraničují severní svahy Moravskoslezských Beskyd a na severu prostor Poodří, je ve sledovaném období následující: Klíčovou lokalitou oblasti je 6 km vzdušnou čarou na JJZ od Příbora vzdálené vápencové bradlo Kotouč ve Štramberku, které vzbuzovalo pozornost lidských populací v různých obdobích prehistorie. K. J. Maškou objevená čelist neandertálského dítěte v jeskyni Šipce uvedla tuto lokalitu do povědomí evropské archeologické

obce. Na starších základech z období neolitu a eneolitu zde pak na rozhraní doby bronzové a železné vzniká a rozvíjí se grandiózní opevněné centrum, k jehož ekonomickému zázemí nepochybně patřily i osady užívající příborské žárové pohřebiště. Vedle Štramberku – Kotouče a pohřebiště v Příboře pod kopcem Šibeňákem je z výše vymezeného území známo přibližně dalších 31 lokalit různého typu z období lužických popelnicových polí (srv. tab. 1 a obr. 3). Z těchto 33 lokalit můžeme 25 charakterizovat jako sídliště, resp. jako lokality s projevem sídelních aktivit, šest jako pohřebiště a na čtyřech z nich byly nalezeny depoty kovů. Uvedený přehled si nečiní nárok na vyčerpávající úplnost. Jednak zde neuvádím lokality sporné, resp. s minimem ověřitelných informací (Brušperk s údajným nálezem kadluby), jednak jsem výčet omezil teritoriálně. S výjimkou dvou lokalit (Komorní Lhotka a Vyšní Lhoty) všechny ostatní leží na obou březích Odry a v prostoru mezi ní a řekou Ostravicí. Pomíjím zde tak lokality ve východní části Pobeskydí a v Poolší. K lužickým lokalitám v této oblasti je připravován publikační výstup J. Juchelky, M. Nývltové Fišákové a O. Tůmy.³

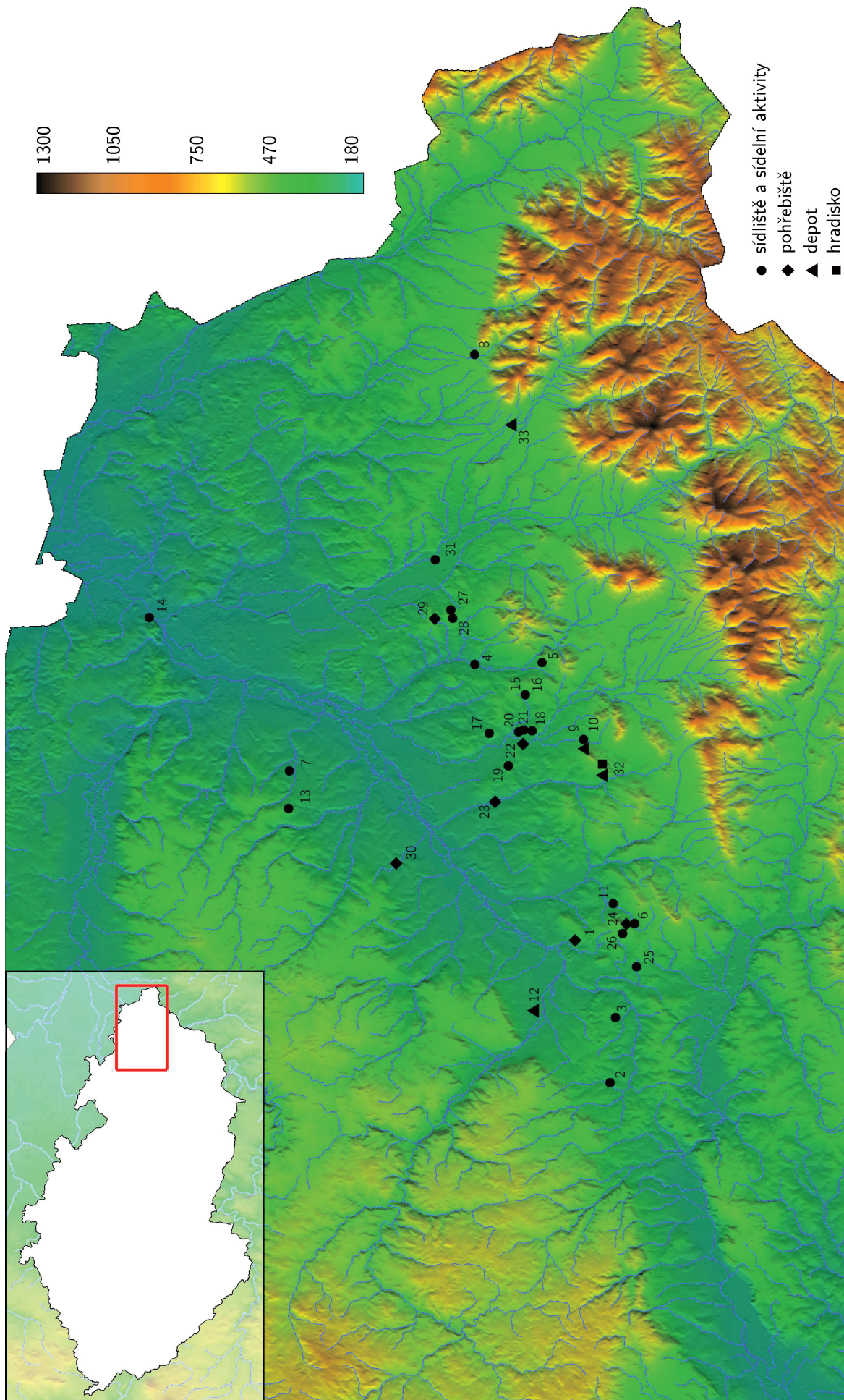
Nyní již k vlastnímu příborskému pohřebišti. Počátky výzkumu vlastní lokality spadají do přelomu 70. a 80. let 20. století. Jsou úzce spojeny s aktivitami členů „Kroužku mimořádných členů Československé společnosti archeologické v Příboře, sdružených v severomoravské pobožce ČSSA, pracujících pod patronací Domu kultury ROH“. Vedoucí osobností tohoto uskupení byl Jiří Fryč, který výsledky terénní práce skupiny vtělil do tří sešitových publikací s názvy „Svědectví o pravěku Příbora“ (1985), „Pravěk Štramberka“ (1985) a „Stopy a fakta o pravěku Kopřivnice“ (1987). Další z pilných členů tohoto uskupení, Jan Diviš na něj v roce 2003 navázal svou publikací „Osídlení širšího okolí Příbora od pravěku do raného středověku“. Mezi informacemi z dalších lokalit lze u obou autorů zjistit alespoň základní informace o objevu a sondování lokality pod příborským „Šibeňákem“ (obr. 2). První z výše jmenovaných amatérských nadšenců se ve „Svědectví...“ (Fryč 1985, 21–26) o těchto nálezech zmiňuje v souvislosti se sídlištěm, které je dle jeho údaje od pohřebiště vzdáleno 80 m a prostorově jej blíže necharakterizuje. Z kontextu sdělení nicméně víceméně vyplývá, že se jedná o temeno kopce a autor dává sídliště do souvislosti s vodním zdrojem a vodojemem, který je zde situován. Kuriózem z výzkumu (jednalo se o vzorkování v rýze pro vodovodní potrubí) je i údajný nález zkoksovateľého uhlí z kulturní vrstvy sídliště. Stejně kusy uhlí byly dle něj zaznamenány i v zásypech žárových hrobů. Autor v souvislosti se sídlištěm hovoří o stovkách kusů nalezené keramiky a dle ní sídliště datuje do platnické fáze kultury lužických popelnicových polí – stejně jako vlastní pohřebiště. O okolnostech nálezu pohřebiště, době či etapách odkrývání a zkoumání jednotlivých hrobů, použité metodě apod. se od autora v citované brožuře nedovídáme nic. Omezil se pouze na konstatování, že „... do dnešní doby se podařilo zachránit deset žárových hrobů“ (Fryč 1985, 23). Při pátrání po skutečném počátku bádání na ploše pohřebiště jsme tak odkázáni na inventární knihu Muzea Novojičínka, kde jsou první odevzané keramické zlomky z této lokality (uváděné pod lokací „Příbor – dálnice“) zaznamenány v roce 1977. Tento

rok ve své publikaci výslovně zmiňuje i J. Diviš, který objev pohřebiště přisuzuje dalšímu členu „Kroužku“ – Štefanu Hířešovi (Diviš 2003, 42). Tomu vcelku odpovídá i stručná nálezová zpráva z archivu Archeologického ústavu AV ČR v Brně sestavená J. Pavelčíkem, který zde hovoří o objevu dvou hrobů – z nichž první byl objeven počátkem roku 1978 (Rkp. nálezové zprávy, č.j. 1265/81. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.). Účastnil se nepochybně nějaké fáze terénního odkryvu, neboť zde píše o době nálezu 29. 10.–16. 11. 1979. Výzkum (mylně) situuje na parcelu 442/1. Kromě ojedinělých konzultací s archeologem tehdejšího Okresního vlastivědného muzea v Novém Jičíně, E. Greplem, byly další odkryvné práce na lokalitě plně v režii členů amatérského „Kroužku“. Do sbírek uvedeného muzea se z těchto výzkumů dostalo jen mizivé množství nálezů, převážně keramických zlomků. S odstupem let a v souvislosti s nově proběhlým výzkumem lokality můžeme některá pozorování amatérských předchůdců (podoba hrobů, charakteristika hrobové výbavy, datování) víceméně potvrdit, k jiným (nálezy uhlí v zásypech, jeho použití v kremačním procesu) se stavím velmi skepticky. Hlavní význam jejich práce však spočívá v tom, že díky dřívějším pozitivním zjištěním se současný záchranný archeologický výzkum mohl lépe prostorově zacílit a nevratné dopady stavby silničního obchvatu na lokalitu tak byly – z hlediska s ní svázaných archeologických informací – alespoň minimalizovány.

Archeologický výzkum v roce 2009, popis nálezové situace

Záchranný archeologický výzkum lokality byl vyvolán rozsáhlými stavebními pracemi při realizaci investiční akce „Silnice I/58 Příbor – obchvat“. Jednalo se o dílčí etapu budování komunikace, která jednak odvede tranzitní dopravu z intravilánu města, jednak se po dokončení stane součástí tzv. „Mošnovského přivaděče“, který po uvedení do provozu svede dopravu k dálnici D47 z oblasti Příbora, Kopřivnice a Frenštátu pod Radhoštěm.

Prvotní etapou výzkumu byl dohled nad postupně a v dílčích úsecích prováděnými skryvkovými pracemi. Velká část trasy budovaného obchvatu byla z archeologického hlediska negativní. Šlo především o jeho jižní rovinatou část, které dominuje niva řeky Lubiny. Jedná se o celý samostatný úsek v obci Lubina a část úseku příborského. Jednoznačné a výrazné archeologické struktury však nebyly objeveny ani v úseku mezi silnicemi III/48012 a I/48, což je výše položené, polnohospodářsky využívané území s několika výraznějšími terénními vlnami. Z hlediska sídelní strategie pravěkých populací se jako nejnadějnější lokalita jevil kuželovitý kopec s traťovým názvem „Písková“ (316,7 m), jehož východní úbočí protála budovaná silnice širokým zářezem. V nedávné minulosti (2000–2003) byly v jeho blízkosti v rámci mezinárodního projektu Slezské univerzity v Opavě⁴ nalezeny sporadické keramické fragmenty, z nichž část byla vyhodnocena jako doklad zásahu púchovské kultury v této oblasti. Podle stručného popisu zmíněných fragmentů (Knápek 2005, 48) lze soudit, že v souboru byla vedle blíže nedatovatelných pravěkých střepů zastoupena i keramika lužické kultury. Také

Obr. 3. Mapa lokalit „Pobeskydsko-oderské“ podskupiny lužické kultury (srv. tab. 1).

Fig. 3. Sites of the 'Beskydy-Odra' subgroup of the Lusatian culture (see table 1).

Tab. 1. Přehled lokalit „Pobeskydsko-oderské“ podskupiny lužické kultury (srv. obr. 3). Vysvětlivky: Typ nálezště: D – depot, H – hradisko, S – sídliště. ? – označuje nejistotu jak v typu nálezště, tak v jeho chronologickém zařazení; * – materiál z lokality nedochován. U několika lokalit nelze na základě dostupných informací provést jejich bližší chronologické zařazení = prázdná políčka ve všech sloupcích.

Tab. 1. Tab. 4: Overview of sites of the 'Beskydy-Odra' subgroup of the Lusatian culture (see fig. 3).

Č.	Lokalita	Typ	RBD-HA1	RHA2-B1	RHB2-RHB3	RHC	RHD	Literatura
1	Bernartice n. O.	P?		+		+		Stumpf 1927, 15; Král 1967, 53–54
2	Bělotín	S? *						Stumpf 1927, 15
3	Blahutovice	S			+	+		Dohnal 1977, 13
4	Fryčovice	S?		+	+			Zbránek 2008, 9
5	Hukvaldy	S?		+	+	+	+	Přecechtěl 1934, 14; Janák 1995a, 256
6	Jičina – Požaha	S		+	+			Jisl 1968, 2
7	Klimkovice	S				+	+	Hlas, Krasnokutská 2005, 97
8	Komorní Lhotka	S? *				+		Janák 1995b, 102
9	Kopřivnice – Koryčka	D			+	+		Grepl 1992, 11
10	Kopřivnice – Šutyrova st.	S			+	+		Pavelčík 1972, 147
11	Loučka	S?			+			Janák, Grepl 1987, 34
12	Mankovice	D	+	+				Furmánek 1974, 54–65
13	Olbramice	S?				+	+	Hlas, Krasnokutská 2005, 97
14	Ostrava – Koblov (Lanek)	S		+	+	+	+	Pavelčík 1975, 385–386
15	Příbor – Hájov II	S		+	+			Janák, Grepl 1987, 32–35
16	Příbor – Hájov Klenosek	S?			+			Grepl 1992, 8
17	Příbor – Hončova hůrka	S?		+	+	+		Zbránek 2008, 17
18	Příbor – kóta 317 (Písková)	S?		+	+	+		Zbránek 2008, 18
19	Příbor – Prchalov	S?				+	+	Diviš 2003
20	Příbor – Šibeňák	S?				+		Fryč 1985, 21–26
21	Příbor – Za zahradami	S?				+		Diviš 2003
22	Příbor – žárové pohřebiště	P	+	+	+	+	+	Grepl 1992, 10
23	Sedlnice	P *						Bönisch 1938, 6
24	Starý Jičín	S,P	+	+	+			Dohnal 1977, 56
25	Starý Jičín – Starojická Lhota	S?						Zbránek 2008, 20
26	Starý Jičín – Vlčnov	S?			+	+		Zbránek 2008, 23
27	Starý Jičín – Okrouhlá	S			+	+	+	Dohnal 1977, 78
28	Starý Jičín – Strážnice	S?			+	+		Zbránek 2008, 21
29	Starý Jičín – Táborník	P *						Dohnal 1977, 92–93
30	Studénka – Butovice	P? *		+	+			Janák, Grepl 1987, 34
31	Sviadnov – Štandl	S				+	+	Janák 1995b, 97–106
32	Štamberk – Kotouč	S,H,D	+	+	+	+	+	Dohnal 1988, 63
33	Vyšší Lhoty	D?				+	+	Dohnal 1977, 79

během sledovaných skrývek zde bylo v ornici zachyceno několik keramických zlomků (na J a JV straně kopce) náležejících lužické kultuře a dokonce po provedení skrývky i zahloubené útvary. Ty však byly velmi atypické, mělké, nepravidelné a jejich antropogenní původ je sporný. V záznamu těchto „objektů“ nebyl nalezen žádný archeologický materiál. Jak dokládají keramické zlomky nalezené v širším okolí, určité sídelní aktivity s vrchem Písková spojeny patrně byly, jejich těžištěm však byl prostor, který nebyl zemními pracemi zasažen – tedy pravděpodobně temeno kopce. Do sekundárního uložení byly keramické zlomky transportovány jednak splachy, jednak zemědělskou činností. Archeologická zjištění byla rovněž negativní na severnější umístěných terénních vlnách (311 a 316 m).

Stavba obchvatu se prostorově střetla s archeologickou lokalitou až na svém etapovém konci, jímž byla stavba velké mimoúrovňové křižovatky. Touto lokalitou bylo referované žárové pohřebiště lidu lužické kultury, známé z dřívějších amatérských výkopů (viz výše). Trasa budovaného obchvatu protáhla zmíněné pohřebiště zhruba v severojižním směru. Šířka skrývky v tomto úseku dosahovala cca 25 m. Vedle tohoto pásu bylo systematicky zkoumáno trojúhelníkovité území, sevřené mezi budovanou a stávajícími komunikacemi. Poté co byly při skrývkové činnosti zachyceny první hroby, bylo přistoupeno k záchrannému výzkumu, prováděnému plošně prostřednictvím sítě systematicky zkoumaných čtverců o velikosti 3×3 m (obr. 4). Jednotlivé čtverce, číslované alfanumericky, od sebe oddělovaly zemní profily o šířce 1 m. Celkem bylo takto prozkoumáno 88 čtverců. Protože zkoumaná plocha měla při stavbě zcela zaniknout, byly v závěru výzkumu prozkoumány i veškeré profily. Plocha zkoumaného území tak dosáhla 1333 m². Vedle toho bylo několik hrobů i zahloubených objektů zkoumáno mimo plochu čtvercové sítě. Konkrétně se jedná o tyto hroby a zahloubené objekty: H1–H15, H27, H29 a H71 (hroby), K1–K6 (koncentrace keramiky), 504–509 (zahloubené objekty).

Výsledky archeologického výzkumu

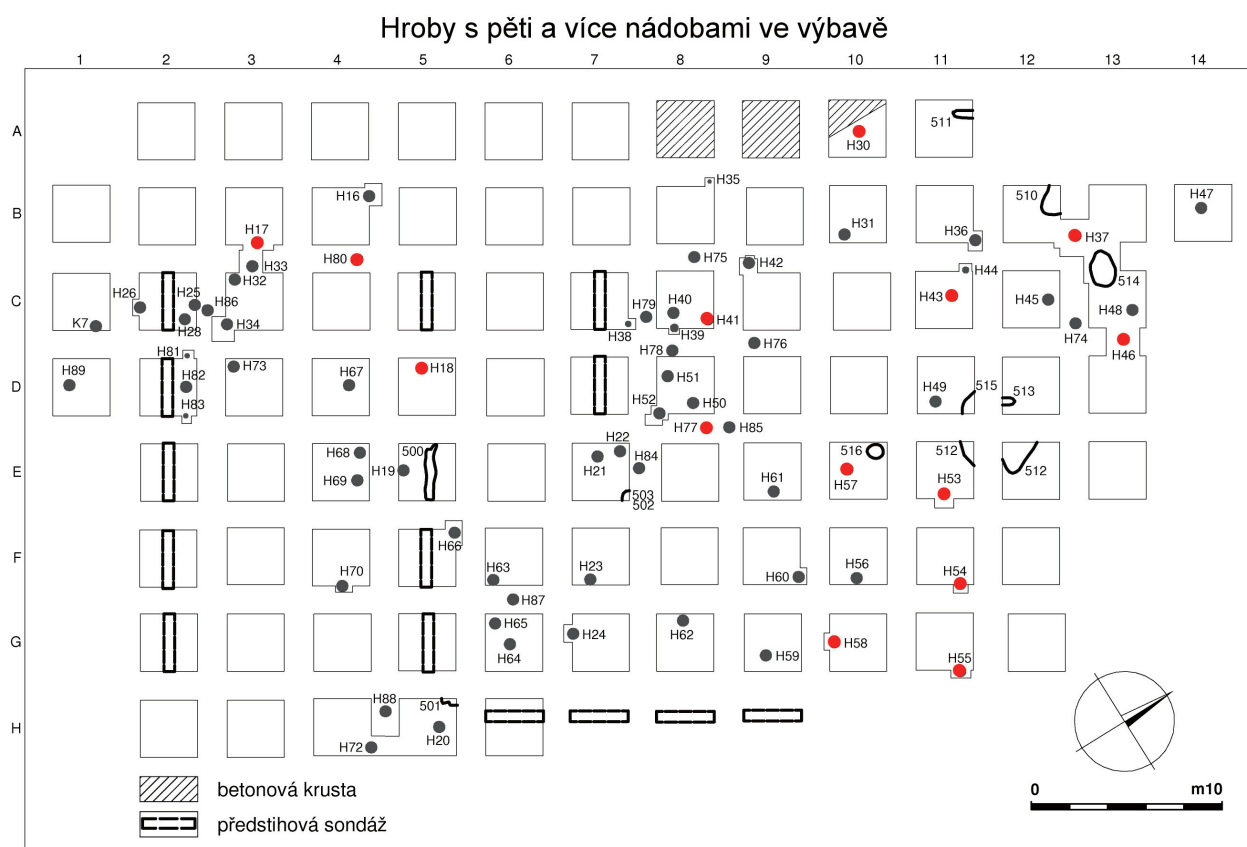
Během archeologického výzkumu bylo prozkoumáno 89 samostatných hrobů a sedm koncentrací keramiky, u kterých není jisté zda, jde o samostatný hrob či redepozici části hrobu narušeného. Připomeňme, že během 1. poloviny 80. let minulého století bylo na lokalitě dle dostupné literatury prozkoumáno dalších přibližně deset hrobů.

Souhrou hned několika faktorů je přes pečlivě provedený terénní výzkum informační potenciál jak celého pohřebiště, tak i jednotlivých hrobů ve velké míře omezen. Předně nejsme schopni určit původní rozsah pohřebiště a tím i celkový počet pohřbů. Lokalita je dnes obklopena umělými hranicemi – silničními tělesy na Z, SZ a S. Z terénního pozorování je nepochybné, že při jejich výstavbě část pohřebiště vzala za své. I v ploše podrobené výzkumu bylo zjištěno, že zde došlo k odstraňování a navážení zemin a pojezdu těžkých stavebních strojů. Terénní reliéf tak nepochybně doznal značných změn proti původnímu stavu. Drtivá většina hrobů na lokalitě byla zapuštěna do země jen velmi mělce. Podloží bylo ve sledovaném prostoru zachyceno převážně v hloubce okolo 30–35 cm. Hrobové jámy, které byly do něj zapuštěny alespoň čás-

tečně, byly zachyceny v pěti až šesti případech, přičemž pouze u hrobů H57 a H77 můžeme hovořit o tvaru původní jámy s jistotou (obr. 8). Ostatní hroby byly uloženy pouze v ornici a podorniční vrstvě, resp. nacházely se v minimálním kontaktu s podložím. Mělké uložení spolu se zemědělským využitím plochy v minulosti mělo za následek další narušování hrobových celků. Vedle mechanického poškozování hrobů a jejich výbavy orbou způsobovalo mělké uložení i oscilaci teploty a vlhkosti, což zapříčinilo silnou degradaci jak keramických tak, i kovových artefaktů. Výše uvedenými vlivy byly keramické nádoby rozdrnceny do malých fragmentů, které měly i přes citlivý přístup tendenci rozpadat se dále při procesu vyzvedávání. Adheze mezi povrchem nádob a podložní jílovou materií byla často větší než vnitřní soudržnost keramického střepu. Z těchto důvodů je značná část keramického nálezového fondu prakticky nerekonstruovatelná.

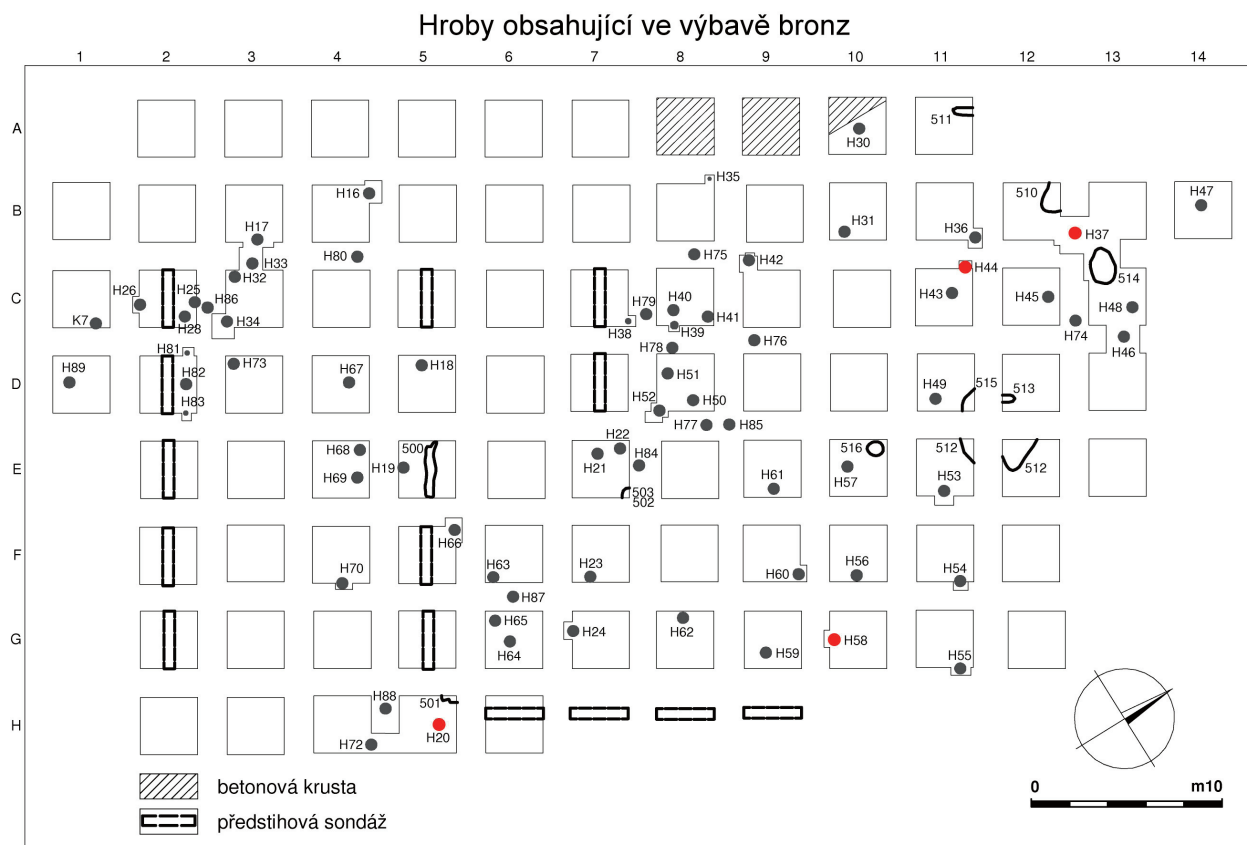
Hroby byly v ploše víceméně rovnoměrně rozptýleny. Nakolik současná „topografie“ pohřebiště odpovídá vlivem výše uvedených rušivých procesů původnímu stavu, nelze zodpovědně posoudit.⁵ V rozmístění hrobů není pozorovatelná žádná geometrická logika. Existují pouze místa s větší koncentrací hrobů. Dá se konstatovat, že větší, bohatěji vybavené hroby se nacházely více ve střední a východní části zkoumaného prostoru. Počet nádob hrobové výbavy byl různý, dominovaly však hroby s 1–2 nádobami ve výbavě. Z typologického hlediska byly zjevně preferovány nižší a širší tvary – hlavně různě veliké mísy a osudí (amfory). Urnou bývalo ve většině případů osudí, které bylo někdy překryto obrácenou mísou. Vlivem rušivých procesů byly z některých nádob dochovány jen spodní partie. Značná část nádob není díky svému stavu dochování typologicky určitelná. Přes tento hendikep se zdá, že typické hrncovité tvary se v hrobových výbavách příliš neobjevovaly. U vícečetných výbav se spíše objevily 1–2 široké šálky s plochým uchem spojujícím okraj s rozhraním hrdla a výduť. V několika hrobech se objevily i artefakty železné a sporadicky i bronzové. Zachyceny byly rovněž skleněné korálky. Kremační pozůstatky byly v ideálním případě zachyceny na dně popelnice, kde často tvořily s uhlíky a hlínou kompaktní krustu. V některých hrobech byly pak rozptýleny mezi deponovanou keramikou, což lze spíše než rituálnímu záměru přičítat postdepozicičním procesům. Ani v jediném případě nebyl pozorován fenomén popsáný Pavelčíkem v nálezové zprávě z roku 1979 – vyložení dna hrobu či jeho obvodu úmyslně vloženými kameny. Otázka reálného užití této konstrukční praxe na pohřebišti tak zůstává sporná.

Kromě hrobů byly na několika místech pohřebiště – i mimo něj – zachyceny zahloubené objekty rozličného půdorysu. Jednalo se o čtyři objekty na JV svahu kóty „Písková“, dále o objekty zachycené v prostoru pohřebiště (500–503; 510–516) a objekty v severozápadní větvi mimoúrovňové křižovatky (504–509). Jak již bylo uvedeno výše, objekty na svahu vrchu „Písková“ byly relativně mělké (15–20 cm) a měly značně nepravidelný půdorys. Přes nálezy rozptýlených keramických fragmentů lužické proveniencie v nepříliš velké vzdálenosti od nich je za klasické sídlištní objekty patrně považovat nemůžeme. Obzvláště bizarní byl tvar objektu 503. Byl výrazně úzký (max. šíře 60 cm) s nepravidelně zvlněnými stěnami

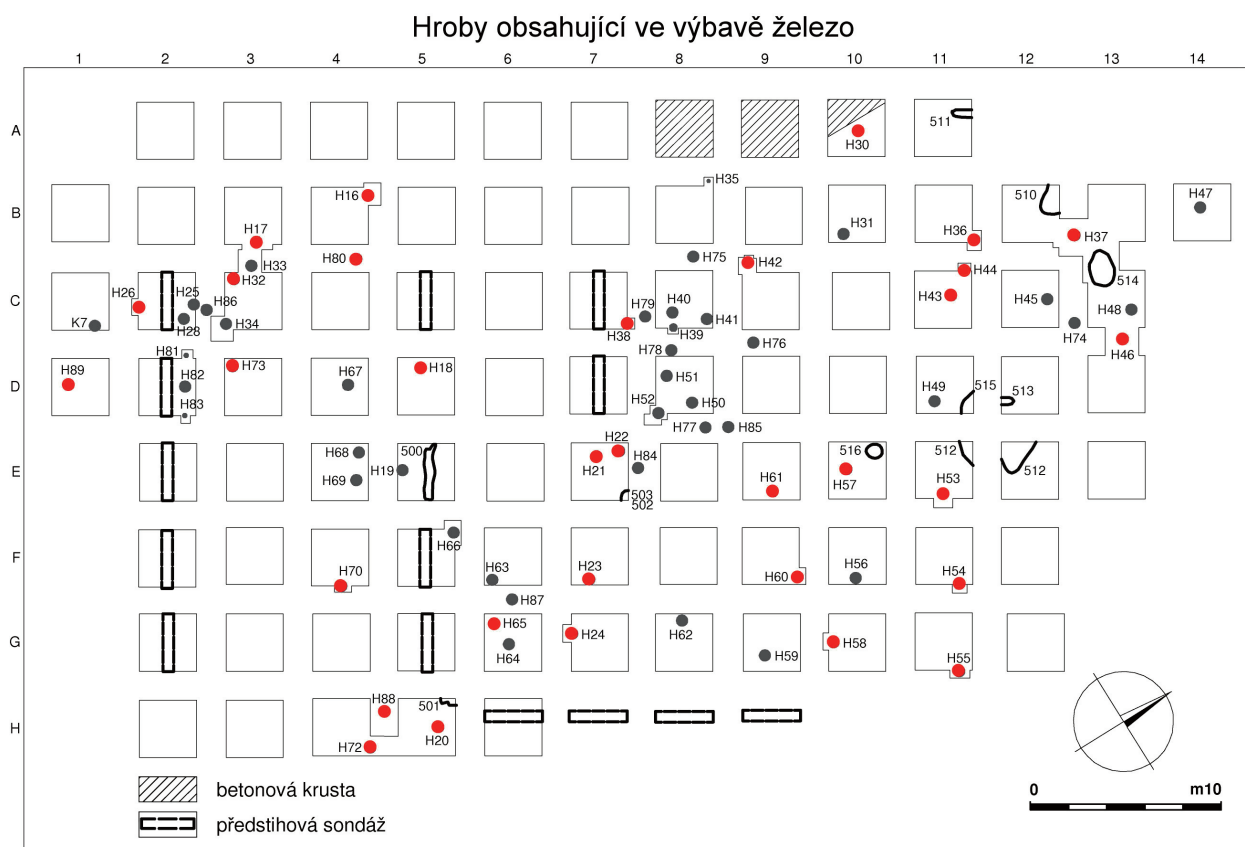
Obr. 4. Plán pohřebiště s vyznačením poloh hrobů s bohatším keramickým inventářem.

Fig. 4. A plan of the burial ground. Marked graves have a richer ceramics inventory.

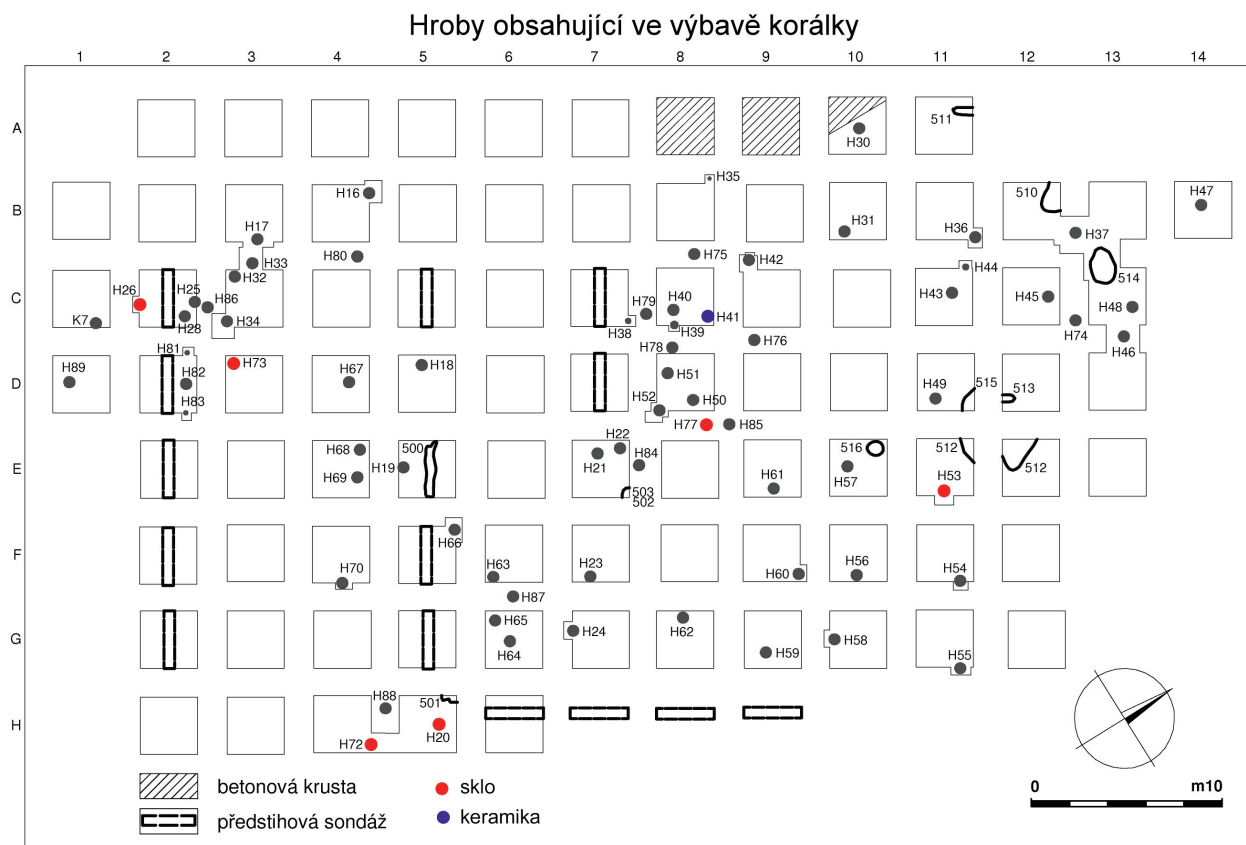
Obr. 5. Plán pohřebiště s vyznačením poloh hrobů obsahujících ve výbavě bronzové artefakty.

Fig. 5. A plan of the burial ground. Marked graves contained bronze artefacts.

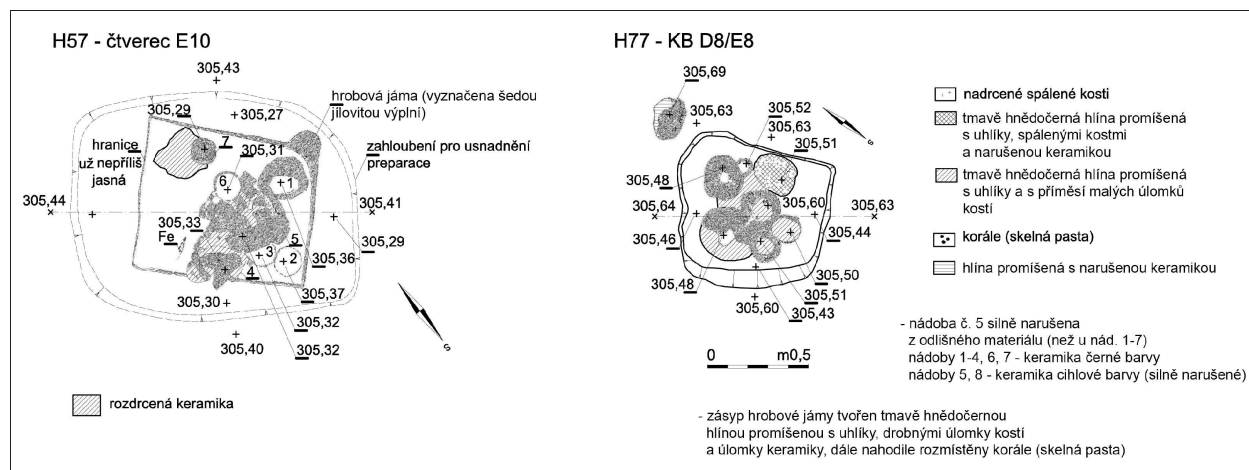
Obr. 6. Plán pohřebiště s vyznačením poloh hrobů obsahujících ve výbavě železo.

Fig. 6. A plan of the burial ground. Marked graves contained iron artefacts.

Obr. 7. Plán pohřebiště s vyznačením poloh hrobů s korálky.

Fig. 7. A plan of the burial ground. Marked graves contained beads.

Obr. 8. Příbor 2009. Nálezová situace v hrobech H57 a H77.

Fig. 8. Příbor 2009. Excavated graves H57 and H77.

a plytce kónickým dnem. Delší osou (190 cm) byl orientován ve směru SV–JZ. Výplně těchto pseudoobjektů neobsahovaly prakticky žádnou keramiku a jejich stáří je tudíž sporné. Nelze vyloučit, že se jedná pouze o přirozené terénní deprese nebo místní specifický projev geologického podloží. V souvislosti se skutečností, že nedařilo se od nich najít kosti z části dobytčete, pohřbeného jen velmi mělce,⁶ je možno uvažovat i o nějaké recentní technickohospodářské aktivitě. Rovněž objekty ze sz. větve mimoúrovňové křižovatky byly poněkud zvláštní. Zatímco objekty 504 a 506 bychom mohli považovat za pozůstatky sloupových jam a objekt 509 za větší, nepravidelně oválný objekt neznámého sídlištního určení, u objektů 505, 507 a 508 jde vysloveně o objekty „zvláštní“. Jejich povrchová půdorysná stopa ze všeho nejvíce připomínala krátký úsek meliorační rýhy. Objekty byly úzké (cca 40 cm) a měly délku 280 (obj. 508), 310 (obj. 507) a 350 cm (obj. 505). Hloubka objektů variovala v intervalu 60–95 cm. Jejich profil byl klínovitý, směrem dolů se nepravidelně zužoval. Výrazně hrotité dno měl jen obj. 508. Protože objekty neobsahovaly stejně jako v případě objektů na lokalitě „Písková“ žádný datovatelný materiál, byli o názor na původ a účel objektů požádáni spolupracující geologové z brněnského pracoviště České geologické služby (ČGS). Ti po osobním prozkoumání uvedených objektů prakticky vyloučili jejich přírodní původ (mrazové klíny, erozní rýhy, trhliny na sesuvu) a přiklonili se k jejich antropogennímu původu (srv. přílohu 2). Rovněž interpretace rozličných zahluštěných objektů, nalezených přímo v prostoru žárového pohřebiště není jednoduchá. Objekty 500 a 511 vzdáleně připomínaly výše uvedené „úzké“ objekty ze sz. větve mimoúrovňové křižovatky, ostatní byly nepravidelně oválné. Jejich výplň byla většinou jen nepatrně tmavší než okolní podloží, takže se jen s obtížemi daly určit jejich hranice. S výjimkou objektů 500 až 503⁷ se všechny ostatní nápadně kumulovaly v severní části zkoumané plochy. Popis uvedených objektů je součástí přílohy 1. Souvisejí-li nějak tyto zahluštěné objekty s pohřebištěm, není jasné. Vzhledem k absenci datovatelného materiálu v jejich výplních zůstává tato otázka otevřená. V každém případě se tyto ob-

jekty prostorově vylučovaly s hroby. Možná, že některý z nepravidelně oválných a plytkých objektů je stopou po amatérských výkopech v 80. letech minulého století. Charakter většiny z nich ale takovému typu zemních zásahů neodpovídá. Nikde ve zkoumaném prostoru ani v jeho okolí nebyly zjištěny žádné stopy po nějakém souvisejícím kultovním okrsku, rovněž nebylo nalezeno místo pro pohřební hranici, tedy ustrina.

Nálezy

V hrobových celcích byla nalezena celá řada nálezů. Pro rychlou orientaci mezi jednotlivými hroby slouží tabulkový přehled (tab. 4). V jeho prvním sloupci je uvedeno číslo hrobu. Druhý sloupec sděluje, zda měl hrob identifikovatelnou hrobovou jámu. Třetí charakterizuje trojstupňově dochovaný stav hrobu (A nejlepší, C nejhorší). Čtvrtý přináší informaci o počtu keramických nádob v hrobové výbavě. Pátý až jedenáctý sloupec informují o nekeramických nálezech v jednotlivých hrobech – zkratky viz vysvětlivky dole pod tabulkou. „Sed“ vypovídá o hrobech, odkud byl plavením či při laboratorním zpracování odebrán sediment (hlína s příměsí organického materiálu) pro specializované analýzy, např. analýzu pylového spektra. Dvanáctý až čtrnáctý sloupec prozrazují ze kterých hrobů byly odeslány vzorky na příslušnou analýzu. Poslední, patnáctý sloupec je prostorem pro rozšiřující informaci o některé ze sledovaných veličin. Nyní blíže k jednotlivým třídám nálezů.

Keramika

Keramické nálezy jsou pochopitelně klíčovou složkou celého nálezového fondu. Podívejme se nyní na tuto kategorii nálezů z kvalitativních i kvantitativních hledisek. Jak už bylo popsáno výše, preciznímu studiu keramiky brání u většiny hrobových celků stav jejího dochování. Její silná až extrémní fragmentárnost, časté přesunutí do sekundárních poloh a promísení fragmentů jednotlivých tvarů mezi sebou vlivem postdepozicičních procesů mají nepříznivý vliv na možnosti jejího exaktního poznání. Přesto se pokusíme podat o ní alespoň základní sumu informací. Otázka proč právě keramika z příborského žárového pohřebiště je

ve srovnání s jinými – převážně sídlištními – lokalitami⁸, tak špatně dochovaná, je v rámci procesu jejího poznávání prvotní a odpověď na ni je důležitá z celé řady aspektů, mimo jiné z hlediska metodických přístupů jak v terénní, tak zpracovatelské fázi výzkumu.

Již výše jsem uvedl hlavní faktory mající negativní vliv na dochování keramického fondu na zkoumané lokalitě. Vedle mechanického rozrušování hrobů vlivem zemědělské i stavebně technické činnosti mělo na jejich obsah nepochybně vliv specifické místní prostředí. Zdejší illimizované půdy jsou těžké, jílovité podloží nehluboko pod nimi špatně propustné. Podíváme-li se do mapy III. vojenského mapování⁹ na tuto oblast, vidíme, že je tento prostor charakterizován zamokřenými pastvinami.¹⁰ Z výše uvedeného se dá usoudit, že keramika z žárových hrobů, jako i další materie z jejich výplní, byly dlouhodobě vystavovány vlhku. K němu se mohly pojit související vlivy chemismu půdy a podloží. Vzhledem k malé hloubce nálezu pod povrchem nutně docházelo v zimních obdobích k násobení účinků vlhkosti mrazem. Nasáklá keramika se vlivem změny objemu vody postupně drolila. Na schopnost keramiky odolávat zmíněným vlivům měla nepochybně vliv její technická kvalita, provedení a výpal. Během zpracovávání keramického materiálu v laboratoři byl pozorován markantní vliv typu výpalu na dochování keramického tvaru. Na rozdíl od keramiky „černé“, vypálené v redukční atmosféře, byla oxidačně pálená „červená“ keramika téměř vždy ve výrazně horším stavu. Drolila se v prstech, někdy byla téměř „rozpuštěná“ a dochovávala se pouze v otisku na své jílovité lože. Černá keramika měla vždy lepší povrchovou úpravu, bývala homogenizována minimálně kvalitním vyhlazením, jindy zaleštěným engobováním. „Červená“ keramika bývala hrubší, obsahovala větší zrna v ostřivu a pokud byla někdy povrchově vyhlazována, docházelo často k tomu, že se vyhlazený povrch od těla střepu odlučoval. Drsnější povrch lépe přijímal vodu a byl tedy výrazně zranitelnější jejími destruktivními účinky. Vedle těchto technických a přírodních faktorů se však na stavu dochování keramiky mohly negativně projevit i vlivy spadající do oblasti kulturně-sociální, konkrétně pohřební zvyklosti lužického lidu. V odborné literatuře poměrně frekventovaný termín „funerální keramika“ jakožto hlavně obsahy publikovaných studií přesvědčivě dokládají, že již dávno si badatelé povšimli rozdíl mezi keramikou nalézanou na sídlištních a tou, která byla vkládána do hrobů. O pozadí této záležitosti můžeme jen spekulovat, je však velmi pravděpodobné, že se zde v konání pravěkého člověka střetávají důvody utilitární s rituálními. Na částečně rekonstruované keramice z příborského pohřebiště (obr. 9, 10, 11, 12, 13) je zřetelně vidět, že její řemeslné provedení je nižší než ze známých sídlištních lokalit ze stejného období. Nádobu mají v mnoha případech méně pečlivě vypracovaný tvar, výzdoba je ledabylejší (srv. přílohu 1; H27, popis nádoby č. 1, ev. č. 402; obr. 10: 3). Funerální keramika bývala rovněž méně kvalitně (při nižší teplotě, nebo kratší dobu) vypalována. Je možné, že podle dobových společenských norem musel pohřební keramiku vyrobit a připravit k použití někdo, kdo byl se zesnulým v přesně definovaném rodinném či jiném poměru, bez ohledu na úroveň svých řemeslných schopností. Běžné nádoby z domácnosti nemohly

být k pohřebním účelům používány buď z důvodů pietních nebo prostě proto, že by vlastníkovi jednoduše scházely. Můžeme tento pasus uzavřít s tím, že keramika příborského pohřebiště se z hlediska své kvality nevymykala dobovému úzu pro funerální keramiku.

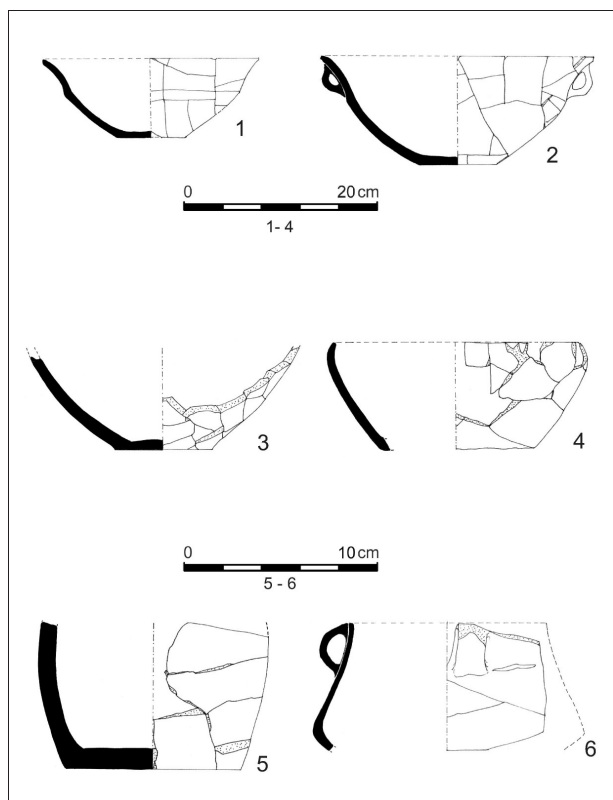
Podíváme-li se na keramickou výbavu hrobů z hlediska její kvantity, vidíme zde zřetelnou diferenciaci. Počet zachycených nádob v jednotlivých hrobech je uveden v přehledové tabulce (tab. 2).¹¹ Jak zde vidíme, příborskému pohřebišti dominovaly hroby s jednou až dvěma nádobami. Prvně jmenovaných bylo na lokalitě nalezeno 17 (19 % celkového počtu), druhých 19 (21,3 %). Situace je zde zkreslována vysokým počtem hrobů s neurčitelným počtem nádob (24). S pravděpodobností blížící se jistotě obsahovala ale většina těchto hrobů nádobu pouze jednu. Sečteme-li tyto „nejisté“ hroby s těmi, které prokazatelně obsahovaly jen jeden keramický tvar, dostáváme se k číslu 41 hrobů (45,9 %). Toto číslo odráží skutečnost asi pravdivěji. Do sedmi nádob v obsahu se vyskytlo ve více než jednom případě. Deset nádob bylo nalezeno ve dvou hrobech. Po jednom hrobě bylo těch, které obsahovaly 8 (H57), 11 (H80), 15 (H46) a 18 (H37) nádob – nejvíc kolik bylo na lokalitě v jednom hrobu nalezeno. Naopak pouze jediný hrob neobsahoval vedle kremačních zbytků a uhlíků keramiku – jedná se patrně o jediného zástupce jamkového hrobu na pohřebišti (H74).

Jak je patrné z uvedeného přehledu, hroby s počtem nádob v obsahu jedna až tři se na pohřebišti vyskytují v 76 % případů (za předpokladu, že sem započítáme i ty, co obsahují „asi“ jednu nádobu). Jen 20 hrobů bylo bohatších. Nepochybně zde máme doklad sociální stratigrafie mezi pohřbenými jedinci. Jak uvidíme dále, existuje rovněž vazba mezi „bohatšími“ hroby a nekeramickými hrobovými přídávky. Naopak z hlediska prostorové distribuce těchto hrobů není pozorovatelná nějaká tendence k jejich koncentraci, k vytváření specifického okrsku. Situaci hrobů s počtem pěti a více nádob ve výbavě demon-

Tab. 2. Percentuální zastoupení hrobů podle četnosti keramických tvarů v jejich výbavě.

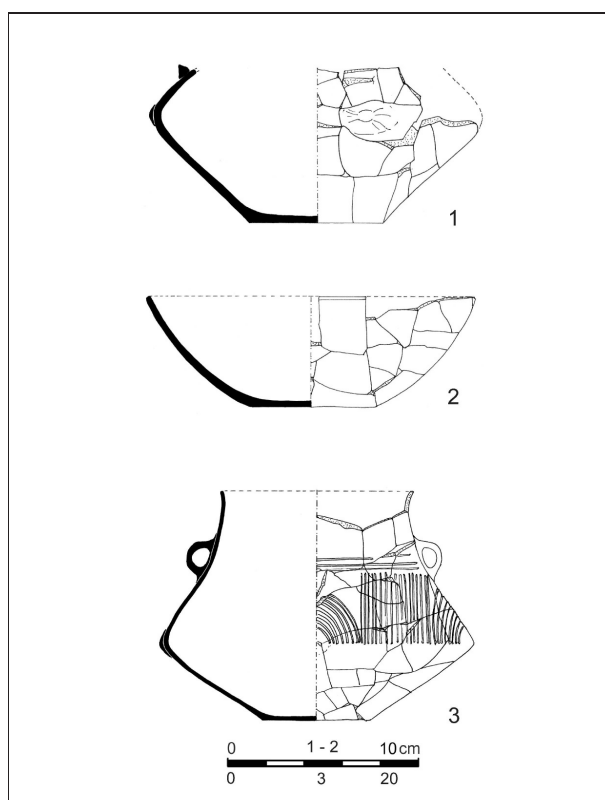
Tab. 2. Příbor 2009. Percentage of graves with ceramics shapes in their funeral outfit.

Počet v hrobě	Počet s počtem	hrobů daným nádob	Percentuální zastoupení na pohřebišti
Neurč. (1?)	24		26,9 %
0	1		1,1 %
1	17		19,0 %
2	19		21,3 %
3	8		9,0 %
4	5		5,6 %
5	2		2,2 %
6	4		4,5 %
7	3		3,4 %
8	1		1,1 %
10	2		2,2 %
11	1		1,1 %
15	1		1,1 %
18	1		1,1 %

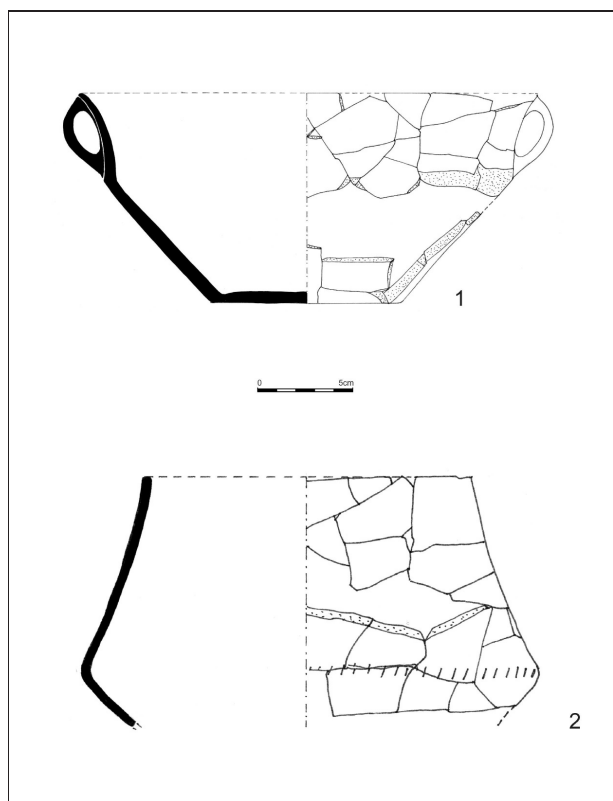
Obr. 9. Příbor 2009. Hroby H9 (6), H10 (1,2,5), H28 (3), H31(4).

Fig. 9. Příbor 2009. Graves H9 (6), H10 (1,2,5), H28 (3), H31(4).

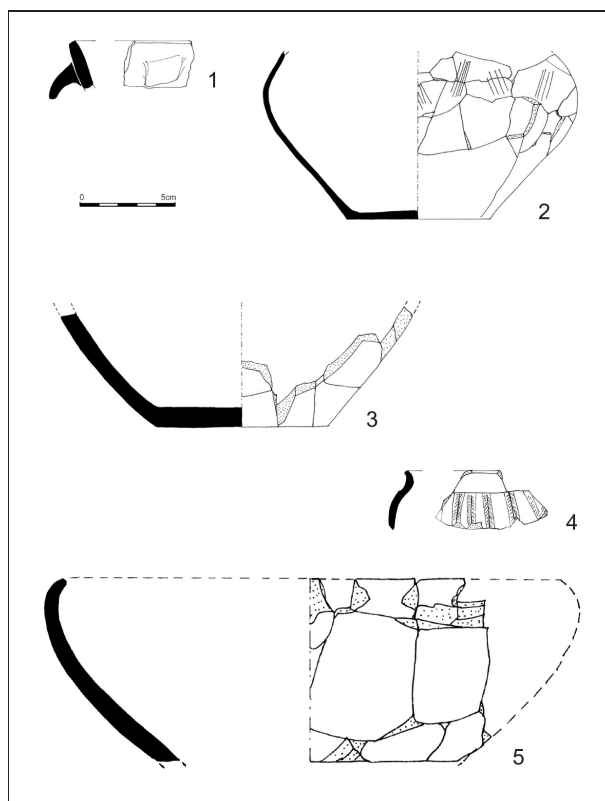
Obr. 10. Příbor 2009. Hrob H27 – část rekonstruovaných nádob.

Fig. 10. Příbor 2009. Grave H27 – a some of the reconstructed vessels.

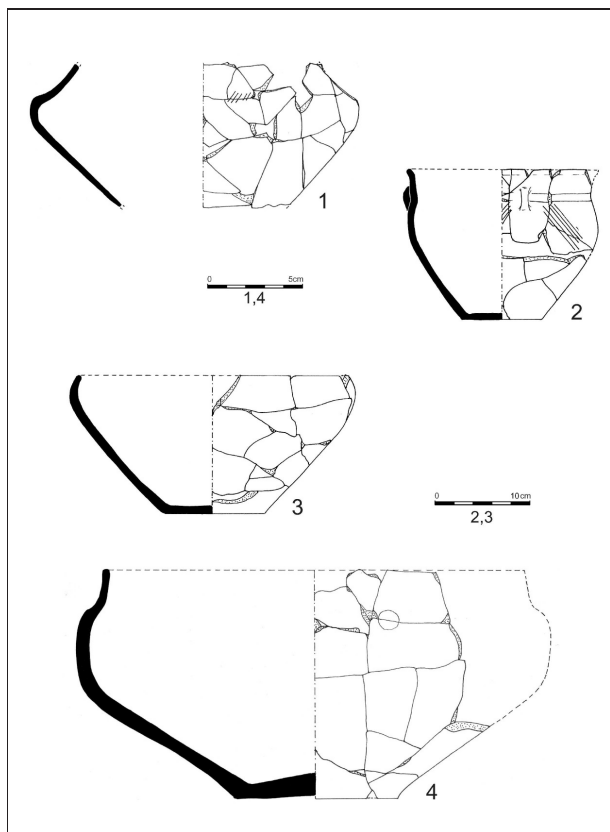
Obr. 11. Příbor 2009. Hrob H35.

Fig. 11. Příbor 2009. Grave H35.

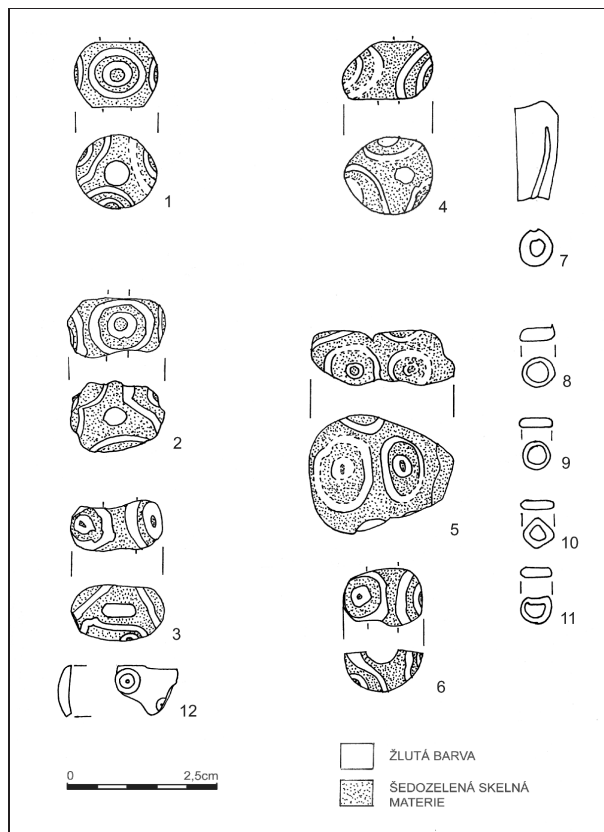
Obr. 12. Příbor 2009. Hroby H7 (1), H30 (2), H37 (3–5).

Fig. 12. Příbor 2009. Graves H7 (1), H30 (2), H37 (3–5).

Obr. 13. Příbor 2009. Hroby H36 (1), H58 (2), H61 (3,4).

Fig. 13. Příbor 2009. Graves H36 (1), H58 (2), H61 (3,4).

Obr. 14. Příbor 2009. Korálky H20 (8), H26 (9–11), H41 (7), H77 (1–6) a část kostěné střenky H71 (12). Materiál: 7 – keramika, 12 – kost, ostatní sklo.

Fig. 14. Příbor 2009. Beads H20 (8), H26 (9–11), H41 (7), H77 (1–6) and a part of a bone knife handle H71 (12). Material: 7 – ceramics, 12 – bone, other glass.

struje obr. 4. Je zde vidět, že tyto hroby byly víceméně rovnoměrně rozptýleny mezi ostatními. Lze snad jen konstatovat, že vyšší počet se jich vyskytoval v sv. části zkoumané plochy. Stejný závěr platí, i když výběr zúžíme na čtyři hroby s absolutně nejvyšším počtem nádob (H37, H46, H57 a H80). Dva hroby s nejbohatší keramickou výbavou (H37 – 18 nádob, H46 – 15 nádob) se však vyskytovaly při samé sv. hranici zkoumané plochy a byly od sebe vzdáleny jen asi 8 m. Z tohoto faktu lze však vytvářet sotva jiné než spekulativní závěry.

Již uvedené důvody nekomplikovaly jen prosté stanovení počtu nádob v hrobech, ale pochopitelně zejména jejich typologické zařazení. Vysoké procento fragmentárně dochovaných nádob nelze určit vůbec, u dalších panuje nejistota. Prakticky jen z těch hrobů, které byly vyzvednuty v terénu „in situ“ a následně byly náročně separovány v keramické laboratoři, disponujeme určitějšími informacemi o typologické náplni (srv. přílohu 1). Podchytíme-li příslušné údaje z laboratorního protokolu a seřadíme je do přehledné tabulky, dostáváme stran typologického určení příborské pohřební keramiky následující obraz: Osudí, k nimž přiřazují i příbuzné amforovité tvary, byla v typologicky identifikovatelném materiálu zachycena nejčastěji, konkrétně v 44,9 % případů. Na druhém místě se v četnosti výskytu umístily misky (30,3 %). Často se rovněž vyskytovaly typické koflíky (15,7 %).

Mnohem méně bylo identifikováno hrnců (4,5 %) a pokliček (3,4 %). Jako marginální lze charakterizovat výskyt jiných tvarů (např. láhev z hrobu H26 – 1,1 %). Díky relativně časté absenci svrchních partií nádob však nebyly některé méně frekventované tvary zřejmě identifikovány, popřípadě byly určeny chybně. Uvedený přehled lze tedy považovat spíše za orientační (srv. tab. 3).

Jakkoli je náš vzorek typologicky podchycených nádob torzovitý, lze na něm vyzorovat, že přednost byla v rámci hrobové výbavy dávána spíše nižším a širším tvarům, tedy osudím a mísám různé velikosti. Jako popelnice bylo nejčastěji používáno osudí, v některých případech bylo přikrýváno jinou nádobou – typicky mísou. Jen v bohatších hrobech byly zachyceny i drobnější tenkostěnné keramické tvary. Tyto však v důsledku stavu dochování jednotlivých hrobových obsahů nemusely být vždy v materiálu identifikovány. U popelnic se prakticky výlučně jedná o černou zaleštěvanou keramiku, někdy zdobenou charakteristickým žlábkovaným dekorem (cik-cak linie, žlábkované šikmé a podkovovité pásy, vyplňované trojúhelníky a v jednom případě byla na masivní popelnici (amforovitá zásobnice ?) zachycena i důlkovaná rozetka coby „sluneční motiv“ (Hrob H12). Ve většině případů byly kremační zbytky ukládány do nádob, kde často na dně vytvořily kompaktní krustu. Přímo na vrstvu kostí pak byly pokládány drobné kovové – ve většině případů že-

Tab. 3. Typologická identifikace určitelných nádob a procentuální zastoupení jednotlivých typů v hrobových celcích na pohřebišti. Před lomítkem číslo hrobu, za ním číslo nádoby dle plánové dokumentace. * označuje situaci, kdy byla příslušná nádoba pro nejistotu určení zařazena ke dvěma různým typům. Např. u H56/1 nelze spolehlivě určit zda se jednalo o osudí nebo mísu.

Tab. 3. *Typological identification of vessels and percentage of individual types in the burials.*

Keramický typ	Identifikace nádoby	%
Osudí a amforovitě tvary	H58/6, H58/7, H65, H57/1, H58/8, H56/1*, H37/3, H58/4?, H58/2, H39, H37/9?, H46/1, H37/2?, H37/16, H 89, H37/5, H32?, H34/3, H43/1, H37/8, H37/18, H46/5?, H46/6?, H36a*, H46/4, H27/3, H27/6?, H61, H35?, H37/4, H31, H88, H57/5, H27/2, H27/1, H77/2, H77/4, H77/7, H46/9, H12?	44,9
Mísa	H56/1*, H57/2, H28?, H58/9, H46/2, H37/1, H34, H41a?, H41b?, H46/7?, H36a*, H36b, H6b?, H46/3, H10a, H27/4?, H61/1, H61/2, H35, H37/7?, H57/4?, H54/2*, H77/3, H77/8, H72/1?, H73/2?, H78/3	30,3
Koflík	H37/6, H58/1, H37/10, H58/5, H37/17, H43/2, H37/13, H41, H57/3, H57/6, H54/2*, H77/1, H87, H78/4	15,7
Hrnec	H58/3, H77/8, H20/1?, H46/11	4,5
Poklička	H57/7, H41, H46	3,4
Láhev	H26?	1,1

lezné – artefakty. Častou rozptýlenost kremačních zbytků mezi dalšími nádobami v hrobě můžeme pravděpodobně přičíst na vrub postdepozicičním procesům. Snad jen u dvou případů byly kosti vloženy do hrobu volně. Jednalo se o hrob H77(?) a H74, v jehož případě se ale jedná o specifickou situaci, neboť jde o hrob akeramický, jamkový. Bylo-li kdy v případě příborského žárového pohřebiště praktikováno často v literatuře diskutované rituální rozbíjení nádob, nelze za dané situace zodpovědně rozhodnout.

Jak již bylo na jiném místě uvedeno, jen malé procento keramických tvarů se podařilo rekonstruovat. Podívejme se blíže na některé z nich. Jednou z nejlépe dochovaných nádob je dvojchubá bohatě zdobená amfora z hrobu H27, i. č. 3/09-402 (obr. 10: 3). V rámci číslování nádob v tomto hrobě jde o nádobu č. 1. Nádoba má vysoké kuželovité hrdlo, zakončené nepatrně ven vyhnutým a horizontálně seříznutým okrajem. Průměr jejího ústí činí 20 cm. Hrdlo je zřetelně odsazeno od výrazně profilované výdutě, která je ve svém maximu (průměr 32 cm) ostře zalomena. Od maximální výdutě se spodek nádoby kónicky zužuje ke dnu, jehož průměr je pouze 12 cm. Styk spodku nádoby a dna je plynulý, bez odsazení. Celková výška nádoby činí 24,5 cm. Síla jejích stěn je 7 mm. Tvar je robený v ruce. Keramické těsto je kompaktní, hutné a je tvrdě vypáleno. Ostřivem je poměrně jemnozrnný křemičitý písek. Na lomu střepu je viditelná zřetelná dvoubarevnost: vnější polovina je černošedá, vnitřní světle okrová. Výpal tedy probíhal v redukčně oxidační atmosféře. Vnitřek i vnější líc nádoby je vyhlazen, nikoli však zaleštěný. Nádoba má dvě masivní pásková ucha širší 3,5 cm, jež jsou umístěna proti sobě na rozhraní hrdla a výdutě. Nádoba je výrazně zdobena kombinací vhloubených žlábků a plastických výčnělků. Ty jsou na nádobě čtyři a rozmístěny v pravidelných rozestupech na maximální výduti. Mají výraznou horizontální orientaci. Dva z těchto výčnělků jsou situovány pod oběma páskovými uchy. Každý z nich je podkovovitě obkroužen pásem 3 mm širokých žlábků. Prostor mezi těmito žlábkovanými oblouky je vyplněn nestejně širokými poli šikmo vedených kanelur. V horní části, na rozhraní hrdla a výdutě, je výzdoba ukončena celoobvodovým horizon-

tálním pásem, tvořeným třemi žlábků. Na spodní straně je výzdoba ukončena lomem maximální výdutě. Tvůrce si plochu k výzdobě příliš nerozměřoval, jak o tom svědčí nestejná velikost jednotlivých segmentů výzdoby a různý počet žlábků v nich. Tak např. podkovovité oblouky mají 10, 7, 9 a 6 žlábků. Z téhož hrobu (H27) pochází další částečně rekonstruovaná nádoba. Jde o spodní část menšího osudí i. č. 3/09-403. Průměr jeho dna je cca 8 cm, průměr maximální výdutě cca 20 cm. Ta je plynule zaoblená, na jednom místě je dochováno torzo spodní části ucha, pod kterým se nachází hráškovitý plastický výčnělek. Tvar je v ruce robený, v dochované části bez výzdoby. Keramická hmota je kompaktní, bohatě ostřena spíše jemnozrnným pískem. Vně i uvnitř je povrch nádoby hlazen, na vnější straně výdutě až zaleštěný. S výjimkou oblasti dna (barva světle okrová) je líc i rub střepu černošedý (obr. 10: 1). Třetí rekonstruovanou nádobou z hrobu H27 je malá mísa prostě kónického tvaru i. č. 3/09-405. Okraj má jednoduše zaoblený. Průměr jejího ústí činí cca 18–20 cm, průměr dna 7 cm, výška nádoby je 5,5 cm. Tvar je v ruce robený, bez výzdoby. Keramické těsto je kompaktní, bohatě ostřeno materiálem s velikostí zrn do 1 mm. Barva výpalu uvnitř i vně nádoby je cihlově okrová. Povrch vnitřku i líce je hlazen, nyní částečně erodován (obr. 10: 2). Další z alespoň částečných rekonstrukcí je nádoba z hrobu H35. Jedná se o svrchní část okřínu i. č. 3/09-457. Hrdlo je kuželovité, zakončené jednoduše zaobleným okrajem. Průměr ústí je 18 cm, resp. vlivem eliptické deformace 19 cm. Pod hrdlem se nádoba ostře lomí do své spodní části. Hrana lomu je maximálním průměrem nádoby (25 cm) a je zdobena po celém obvodu jednoduchými, mírně šikmými rýhami. Keramické těsto je hrubší, výrazně ostřeno materiálem s převládajícím průměrem zrn kolem 1 mm. Ostřivo obsahuje převahu materie tmavé horniny, některá zrna se lesknou (hornina těšínitové asociace?). Keramická hmota je kompaktní, vypálená do červenookrového odstínu. Původní hlazený povrch je mírně erodován. Výška hrdla (od lomu) je 10,5 cm (obr. 11: 2).

Dalším z částečně rekonstruovaných tvarů je torzo členěné široké mísy i. č. 3/09-353 s ven vyhnutým a zaob-

leným okrajem, pocházející z hrobu H10. Hrdlo je zřetelně prožlabené, nasazené na výrazně kónický spodek nádoby, který přechází v dno bez zřetelného odsazení. Průměr ústí činí 28 cm, průměr dna 9 cm, výška nádoby je 10,5 cm. V rekonstruované části je prožlabené hrdlo překlenuto masivním páskovým uchem šíře 2,5 cm. Ucho vychází z hrdla, 1 cm pod okrajem. Původně bylo na protilehlé straně pravděpodobně druhé ucho (?). Keramická hmota je kompaktní, tvrdě vypálená. V těstě je hojně zastoupen křemičitý písek. Vnitřek (černošedý) i líc (tmavě okrový) nádoby je hlazený. Tvar robený v ruce, bez výzdoby (obr. 9: 2).

Hrob H10 obsahoval ještě jednu mísu (i. č. 3/09-352) velmi podobnou výše uvedeně. Byla jen o něco menší (průměr ústí 24 cm) a měla poněkud tenčí stěp. Na hrdle jsou patrné stopy prstů. V rekonstruované části nebylo zachyceno žádné ucho. Kvalitativní charakteristiky hrnčiny odpovídají misce předešlé (obr. 9: 1).

Třetím částečně rekonstruovaným tvarem z hrobu H10 je torzo spodku menšího silnostěnného hrnku i. č. 3/09-355. Tělo je soudkovité. Průměr jeho dna činí cca 9 cm. Tvar je robený v ruce, bez výzdoby. Hrnčina je kompaktní, hojně ostřena výrazně hrubým materiálem. Barva výpalu uvnitř i vně nádoby je oranžově okrová. Tvar je uvnitř i vně hlazen, nicméně na vnitřní straně je hlazený povrch kvalitnější. Na lici nádoby jsou stopy po slámování jejího povrchu (obr. 9: 5).

Z hrobu H30 se podařilo rekonstruovat spodní část menšího, spíše tenkostěnného osudí i. č. 3/09-422. Průměr jeho dna je 8 cm, průměr maximální výdutě 18 cm. Keramická hmota je kompaktní, bohatě ostřena spíše jemnozrnným pískem. Původně hlazený povrch je dosti erodován, barva výpalu je světlá, kolem výdutě oranžově okrová. Tvar je vyroben v ruce a jeho maximální výdutě je nespojitě zdobená cik-cak jemně rytými liniemi (obr. 12: 2). Dalším částečně rekonstruovaným keramickým tvarem příborského žárového pohřebiště je torzo mísy i. č. 3/09-427 s dovnitř zataženým a jednoduše zaobleným okrajem z hrobu H31. Průměr ústí je cca 23-24 cm, průměr nedochovaného dna 8-9 cm, celková výška nádoby činí 11 cm. Tvar je v ruce robený, bez výzdoby. Keramické těsto je kompaktní, tvrdě vypálené, s hojným hrubozrnným ostřivem – výjimečně o průměru zrn až 4 mm. Líc nádoby je vypálen nespojitě, barva výpalu šedočerná přechází do oranžově okrové. Vnitřek nádoby je však spojitě černošedý. Povrch uvnitř i vně je hlazen, nyní částečně erodován (obr. 9: 4).

Během laboratorního zpracování keramických nálezů se podařilo fyzicky rekonstruovat jen asi 20 nádob. Vzhledem k tomu, že součet všech, které byly v hrobech identifikovány během výzkumu, je dle mého zjištění (srv. tab. 4) cca 250 kusů, činí počet nádob, které můžeme detailněji prostudovat, jen 8 % celku. V ostatních případech jsme odkázáni na studium střeptového materiálu. Toto je zásadní limita uvedené kategorie nálezů pro typologicko-chronologické závěry.

Železné artefakty

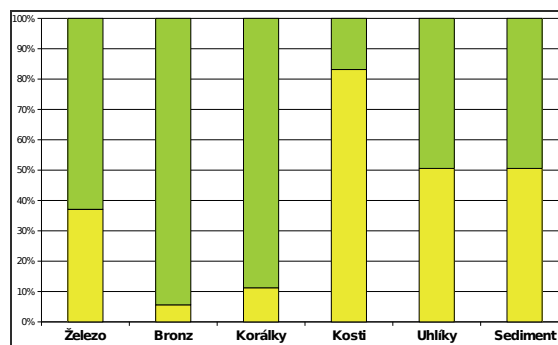
O dochování kovových artefaktů v jednotlivých hrobech platí beze zbytku totéž co o keramice. Dochovaly se

silně fragmentarizované, ve výplních hrobů či jednotlivých nádob se projevovaly charakteristickou penetrací svých oxidů do okolí. Až na výjimky byly obtížně identifikovatelné. Přehled hrobů, ve kterých byly nalezeny metalické milodary, je uveden v tab. 4. Percentuální zastoupení jednotlivých tříd nekeramických nálezů na lokalitě demonstruje příslušný graf (obr. 15).¹² Jak je z něj patrné, železné artefakty se v hrobových celcích vyskytovaly výrazně častěji než bronzové (33 : 5 hrobům). Absolutní počet jednotlivých kusů nelze stanovit pro jejich fragmentarizaci a časté redepozice. Kovová industrie byla studována při laboratorní separaci obsahů „in situ“ vyzvednutých nádob (srv. přílohu 1). Profily nalézaných železných fragmentů byly v podstatě trojí:

1. kroužky a jejich výseče průřezu
 - (a) tyčinkovitého
 - (b) plochého, případně typu „D“
2. rovné tyčinkovité fragmenty – části jehlic (?)
3. ploché nože a nožíky

Nože Identifikovatelné nože se vyskytovaly v hrobech H20, H37 (nejméně 2), H43, H46 (větší mezi nádobami č. 8 a 9; malý přímo v nádobě č. 9), H55, H57, H60/1, H61 (velký, masivní – možná část kosáku), H72, H80. Délka jejich čepele jen výjimečně přesahovala 10 cm.

Kroužky Těchto artefaktů bylo v hrobech nalezeno statisticky nejvíce. Nejčastěji rozpadlé do značného počtu drobných segmentů. Velikosti (průměry) těchto nálezů bývaly odměřovány – pokud to situace vůbec dovozovala – během laboratorní separace nálezů. Během těchto měření se ukázalo, že nejčastějším průměrem uvedených kroužků byla hodnota mezi 5 a 6 cm. Vyskytovaly se však i kroužky výrazně menší. Některé z uvedených byly prokazatelně uzavřené, několik – nejméně však jeden z hrobu H20 – patřilo k otevřenému typu s charakteristicky zbytnělými konci. Tyto artefakty se běžně vyskytují v inven-

Obr. 15. Graf četnosti výskytu nekeramických artefaktů a odebraných organických vzorků pocházejících z hrobů příborského pohřebiště. Žlutá barva označuje počet hrobů s výskytem, zelená ostatní hroby do celkového počtu 89.

Fig. 15. Frequency of of non-ceramic artefacts and organic samples from the Příbor burial ground. Yellow shading indicates graves with finds, green shading represents the remaining graves, totalling 89.

tářích z jiných lokalit téže kulturní epochy a jsou pokračováním výrobní a módní tradice z předcházejících období – tedy mladší a pozdní doby bronzové. Najdeme je jak v oblasti podunajských popelnicových polí tak, i v severní oikumeně lužické.¹³ Větší kruhy, tj. ty s průměrem 5 až 6 cm a větším, můžeme interpretovat jako náramky, ty menší jsou pravděpodobně buď nášivkové součásti kroje nebo funkční či dekorativní příslušenství koňského postroje. Diskutována je rovněž jejich funkce coby předmínocovního platidla. Můžeme pouze tušit, co skladba metalických artefaktů v hrobech vypovídá o pohlaví a společenském postavení pohřbeného jedince. Obecně jsou šperky spojovány spíše s hroby ženskými, součásti koňského postroje pak s mužskými. Hojně v hrobech zastoupené nože pravděpodobně nejsou z hlediska pohlavního dimorfismu citlivým artefaktem, neboť byly pravděpodobně vnímány jako užitelný nástroj funkčně spojený s potravní složkou hrobové výbavy zemřelého.

Kruhy a kroužky různého charakteru byly nalezeny například v hrobech H16, H17, H20, H36 (2–3 ks), H37/3 (masivní), H43/5 (nejméně 2 ks; srv. obr. 16), H46/9 (průměr 3,5 cm), H53 (masivní), H54 (nejméně 4 ks, ve třech případech změřeny průměry: 2,5, 5,5 a 6 cm), H58/6, H61/1, H72, H73, H88.

Jiné nálezy V hrobě H20 byl nalezen fragment náramku se zúženým a roztepaným koncem, zdobený příčnými rýžkami. Z hrobu H36 pocházejí dvě ramena trojúhelníkovitého tvaru – při koncích ramen jsou patrné jakési půlkruhovitě „Y“ útvary. Může se jednat o součást koňského postroje – udidlo(?). Patrně falérou je drobný polorozpadlý terčík o průměru 2,5–3 cm nalezený u nádoby č. 3 hrobu H37. Jako pozůstatek železného třmínku či přezky interpretuji železný artefakt z nádoby č. 4 hrobu H53.

Bronzové artefakty

Jak již bylo popsáno výše, nálezů bronzových bylo na příborském pohřebišti zaregistrováno výrazně méně než železných. Je to mimo jiné důležitá informace pro chronologické zařazení této lokality. Z nalezených předmětů lze uvést alespoň tyto: v hrobě H10, nádobě označené „B“, byl nalezen dvoukónický drobnější artefakt s menším kuželíkem na jedné straně a stopou po odlomení tenké válcovité části o průměru asi 4 mm na straně protilehlé. Maximální průměr uvedeného předmětu je 1,6 cm. Pravděpodobně se jedná o profilovanou hlavici jehlice. Alternativně by se mohlo jednat i o knoflík či nášivkovou pukličku. Ze všech hrobových celků byl bronz nejhodněji zastoupen v hrobě H37. Nalezeny však v něm byly i fragmenty železné. Mezi množstvím drobnotvarých úlomků se vyskytoval hrot tenké jehly, drobný kousek tyčinky, celý, byť fragmentarizovaný a „in situ“ od nádoby č. 4 vyzvednutý kroužek o průměru 38 mm a síle drátu 4 mm, dále drobná plochá tyčinka, torzo dalšího kroužku od nádoby č. 4 a fragment deformovaného tenkého plechu – ten však nebyl nalezen přímo v hrobu, nicméně v jeho blízkosti. V hrobě H44 byl nalezen tenký bronzový drátek. V nádobě č. 6 hrobu H58 zase část tenkého náramku (?) o původním průměru kolem 6 cm a síle drátu jen 2 mm.

Z hlediska materiálu sporným předmětem je drobná hladká kulička o průměru 4 mm z hrobu H46, která byla v rámci terénní dokumentace identifikována jako drobný korálek. Nemá však žádný otvor a zbarvením povrchu odpovídá charakteru oxidovaného bronzů. Materiálové složení by však mohla odhalit jediné specializovaná analýza. Mohlo by se jednat o perličku z nějaké složitější ozdoby, případně náplň štěrchátka. Prakticky totožná kulička, jen nepatrně větší (průměr 5 mm) byla nalezena v hrobě H27.

Sklo

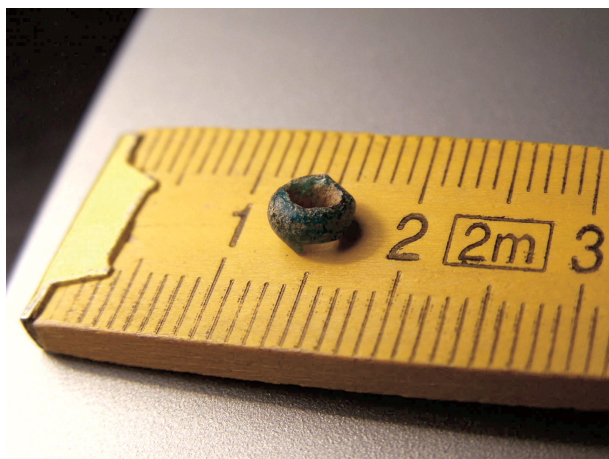
V sedmi hrobech byly zachyceny korálky ze skelné pasty. Jsou v různé míře zasaženy kremačním procesem. Některé zůstaly zcela nedotčeny – jako například drobný korálek i. č. 3/09-382 o průměru 5 mm z hrobu H20 (obr. 17), jiné byly deformovány, případně spečeny k sobě (H77; i. č. 3/09-666, obr. 14) a jiné zářem metamorfovaly v beztvárovou, silně porézní strusku (H70, H72, H73 a H77). Protože v hrobech H70, H72 a H73 nebyl identifikován ani jeden tvarově zachovalý korálek (na rozdíl od H77), nelze bezpečně rozhodnout, zda se jedná o degradovanou skelnou pastu nebo o hmotu jiného původu. Možná právě tato struska vedla amatérské badatele počátkem 80. let minulého století ke spekulacím o využití uhlí v kremačním procesu. Tuto spornou otázku musíme zatím ponechat otevřenou. Hrob H77 naopak vydal skutečnou kolekci větších, geometricky zdobených korálků. Když vedle kompletně dochovaných jedinců vezmu v úvahu i torza a amorfní strusku, docházím k závěru, že se v hrobě nacházel náhrdelník čítající minimálně 30 až 40 korálků. V neporušeném stavu mají lehce soudkovitý tvar a jejich velikost je mírně variabilní. V průměru činí maximální průměr kolem 12 mm, výška 10 mm a velikost vnitřního, jednoduše válcového otvoru je 4 mm. Na nejméně poškozených jedincích jsou dobře dochovány barevně vyvedené výzdobné motivy třikrát se opakujících soustředných kružnic. Vybraná mezikruží jsou vyplněna žlutou pastózní hmotou, což je patrně metamorfovaný pozůstatek původního barevného provedení. Veškerý povrch korálku mimo uvedené kružnice byl původně rovněž barevný a tvořil tak hlavnímu motivu kontrastní podklad. Ten byl buď okrově červený nebo tmavě modrý. Zda byly použity v podkladu i jiné barvy nelze zatím spolehlivě rozhodnout. Vlastní hmota skelné materie měla tmavě šedozelený odstín (obr. 18). Originální barevnost šperku tedy byla pestrá a svěží. Není bez zajímavosti, že hrob H77 kromě tohoto náhrdelníku, jenž by se dal nejlépe identifikovat se ženou, případně dítětem, neobsahoval ve své výbavě žádné artefakty kovové.

Ve všech dalších případech se jednalo o nálezy jednotlivých korálků malé velikosti. V hrobě H26 byly nalezeny 3 korálky o průměru 5 mm a otvorem kolem 2–3 mm, v hrobě H53 byl objeven velmi tenký korálek – jeho celkový průměr činil 4 mm a otvor 3 mm. Síla jeho stěny nedosahuje ani 1 mm. Pro úplnost dodejme, že jediný korálek keramický, pocházející z pohřebiště, byl nalezen v hrobě H41 – i. č. 3/09-497. Je podlouhlý, válcovitý a ve vnějším plášti má mírně zkroucený žlábek (obr. 14: 7). Jeho rozměry jsou: délka 15 mm, průměr 6 mm a otvor 2 mm. Je nepochybné, že blíže neurčený počet zástupců

Obr. 16. Příbor 2009. Hrob H43 – železné kroužky z hrobové výbavy.

Fig. 16. Příbor 2009. Iron rings from grave H43.

Obr. 17. Příbor 2009. Hrob H20 – drobný skleněný korálek.
Fig. 17. Příbor 2009. Grave H20 – a small glass bead.

Obr. 18. Příbor 2009. Hrob H77 – foto části nalezených skleněných korálků s dokladem jejich původní barevnosti.

Fig. 18. Příbor 2009. Grave H77 – a photograph of some of the glass beads with the original colours.

skleněného šperku se na pohřebišti nedochoval, nebyl objeven nebo přímo padl za oběť žáru pohřební hranice.

Ostatní nálezy

Do této kategorie spadá drobný fragment ploché ohlazené kosti, zdobený na jedné straně rytým motivem soustředných kroužků o průměru 5 mm, i. č. 3/09-635. Jde patrně o fragment kostěného obkladu střenky nože (obr. 14: 12). Patří-li mezi artefakty (součást náhrdelníkové garnitury?) ulitka drobného plže z hrobu H37, nebo se jedná pouze o nesouvisející přírodninu, jež se dostala do hrobového zásypu náhodou, nelze bezpečně rozhodnout.

Datování nálezové situace

S ohledem na torzovitost keramického inventáře z hrobových celků je otázka přesnějšího datování příborského pohřebiště poněkud komplikovaná. Vodítkem pro chronologické zařazení dané lokality jsou ale informace, které nám zprostředkovávají další předměty hrobové výbavy. Poměrně masivní zastoupení železných artefaktů v hrobech, které výrazně převládají nad předměty bronzovými,

typologické spektrum do hrobu uložených nádob,¹⁴ stejně jako výskyt skleněných korálků v několika pohřbech jsou indiciemi pro předpoklad, že dobu fungování zkoumaného pohřebiště můžeme chronologicky zařadit do rozmezí stupňů HC a HD Reineckovy periodizace, tedy do období přechodu mezi klasickým a vrcholným stadiem moravského halštatu.

Základní fakta o keramických tvarech, zachycených na příborském pohřebišti, byla uvedena v příslušném oddíle o nálezech (srv. též přílohu 1). Na tomto místě se však budeme zabývat tím, co některé z nich vypovídají k typologické chronologii. Především lze pozorovat, že keramický materiál projevuje jistou tendenci k specifickým, které nejsou typické pro blízké regionální skupiny lužické kultury. Zvlášť markantní je tendence k jistému synkretismu a přežívání typologicky starších prvků do mladších období. Týká se to jak formy, tak i výzdoby nádob. Naplno tento jev vystupuje, hledáme-li analogie jednotlivých tvarů v okolních skupinách. Příborské nálezy byly srovnávány s publikovaným materiálem skupiny severomoravské (Nekvasil 1970), hlubčické (Gedl 1973) a východo-

Tab. 4. Příbor 2009. Přehled nálezů a nálezových situací. **Jáma** detekce hrobové jámy; **Doch** stupeň dochování hrobu – A velmi dobré, B dobré, C špatné; **Nád** počet identifikovaných nádob **Fe** železo; **Br** bronz; **Kor** korálky; **Ko** kosti (kremační zbytky); **Uh** uhlíky; **Sed** sediment; **IS** infračervená spektrometrie **Pal** palynologická analýza; **DNA** analýza mitochondriální DNA; **Pozn.** poznámky; **ŠI** štípaná kamenná industrie; **Pb** olovo **pl** nález zachycen při plavení.

Tab. 4. Overview of finds and excavations.

Hrob	Jáma	Doch	Nád	Fe	Br	Kor	Jiné	Ko	Uh	Sed	IS	pal	DNA	Pozn.
H1	Ne	C	1?											
H2	Ne	A	3					+						
H3	Ne	A	3											
H4	Ne	C	1?											
H5	Ne	A	1					+						
H6	Ne	B	2					+		+				
H7	Ne	C	2?					+						
H8	-	-	1?											
H9	Ne	C	2						+					
H10	Ne	B	4		+		ŠI	+	+					
H11	Ne	A	1					+						
H12	Ne	A	2											
H13	Ne	A	1					+	+	+				
H14	Ne	C	1					+						
H15	-	-	1?					+						
H16	Ne	C	2?	+				+		+				
H17	Ne	B	10	+ *				+						* v 6 nád.
H18	Ne	B	5	+				+	+	+				
H19	Ne	C	1?					+						
H20	Ne	C	3	+	+	+		+		+				* ve čtverci
H21	Ne	C	1?	+				+	+	+ pl				
H22	Ne	C	2?	+										
H23	Ne	C	1	+				+						
H24	Ne	C	1?	+ *				+	+					* ve čtverci
H25	Ne	C	1?					+	+					
H26	Ne	C	2?	+		+		+	+	+				* 3 ks
H27	Ne	A	6	+			+ *	+	+	+	+		+	* perlička bronz? x Pb?
H28	Ne	B	1					+	+	+				
H29	Ne	C	1?					+						
H30	Ne	A	7?	+				+	+	+ pl				
H31	Ne	B	2					+	+					
H32	Ne	C	1	+				+	+					
H33	Ne	C	2?					+	+	+ pl				
H34	Ne	C	4					+	+	+				
H35	Ne	B	2?				+ *	+	+	+				* perlička ?
H36	Ne	B	2	+				+	+ pl	+				
H37	Ano?	A	18	+	+		+ *	+	+	+	+	+	+	* mikroulitka
H38	Ne	B	1	+				+	+	+	+		+	
H39	Ne	B	2					+	+	+				
H40	Ne	B	1				ŠI	+ *		+	+	+	+	* kvantum
H41	Ano?	A	5			+		+	+	+	+		+	* keramický
H42	Ne	B	1	+			ŠI	+	+					
H43	Ne	A	6	+				+	+	+	+		+	
H44	Ne	C	1?	+	+			+						
H45	Ne	C	1					+	+					
H46	Ne	A	15	+			+ pl*	+	+	+	+		+	* perlička
H47	Ne	C	1?					+						
H48	Ne	C	1					+	+					
H49	Ne	C	1?					+						
H50	Ne	C	4					+	+					
H51	Ne	C	1?											
H52	Ne	C	3					+						

Tabulka pokračuje na další straně.

Hrob	Jáma	Doch	Nád	Fe	Br	Kor	Jiné	Ko	Uh	Sed	IS	pal	DNA	Pozn.
H53	Ne	B	6	+		+		+		+	+	+	+	
H54	Ne	B	7?	+				+		+ pl				
H55	Ne	B	6	+				+	+	+ pl				
H56	Ne	B	4					+	+ pl	+ pl				
H57	Ano	A	8?	+				+	+	+	+	+	+	
H58	Ne	A	10	+	+			+	+	+	+	+	+	
H59	Ne	C	1?											
H60	Ne	C	1	+				+	+	+				
H61	Ano	A	3	+				+	+	+	+			+
H62	Ne	C	1?											
H63	Ne	C	1?											
H64	Ne	C	2					+	+	+				
H65	Ne	C	2?	+				+	+	+				
H66	Ne	C	3					+	+	+ pl				
H67	Ne	C	2					+	+	+	+			+
H68	Ne	C	1					+						
H69	Ne	C	1?					+	+ pl	+ pl				
H70	Ne	C	3	+				+	+	+ pl	+			+
H71	Ne	C	1?					+	+ pl	+ pl				
H72	Ne	C	3?	+		+ pl		+	+ pl	+ pl				
H73	Ne	C	2	+		+ pl		+	+ pl	+ pl				
H74	Ne	C	0?					+ pl		+ pl				jamkový ?
H75	Ne	C	1?					+	+	+ pl				
H76	Ne	B	1?											
H77	Ano	A	7			+ *		+	+	+	+		+	* 30–40 ks
H78	Ano?	A	4					+	+ pl	+				
H79	Ne	B	1					+						
H80	Ne	A	11	+				+		+ pl				
H81	Ne	B	2?					+						
H82	Ne	C	1?											
H83	Ne	C	1?											
H84	Ne	B	2					+						
H85	Ne	C	1?					+						
H86	Ne	C	1?											
H87	Ne	C	2					+						
H88	Ne	B	1	+				+		+				
H89	Ne	C	1	+				+		+				

české (Vokolek 1999). Podívejme se nyní blíže na chronologicky citlivé prvky v nálezech z příborského pohřebiště. Co se týká metalických prvků hrobové výbavy, lze si okamžitě všimnout, že až na jedinou výjimku (H10; mimo systém čtvercových sond) objevují se v hrobech bronzové artefakty společně se železnými (srv. obr. 5 a 6, též tab. 4). Spolu s faktem, že většinu těchto nálezů stejně nejde ani typově identifikovat, vylučuje tato skutečnost možnost použít výskyt bronzu – coby „staršího“ fenoménu – pro využitelné chronologické závěry. V případě železných předmětů vycházím z předpokladu, že se tento kov dostával do středoevropského prostoru od stupně RHB3 (mimo nečetné projevy v RHA; Pleiner 1978, 556). V téže době se objevilo i na blízkém hradisku na kopci Kotouč ve Štamberku. K masovému rozšíření železa v širším venkovském zázemí – jehož je příborské žárové pohřebiště součástí – mohlo sotva dojít dříve než v halštatských stupních RHC1–RHC2. Připomeňme, že v Příboře se železné předměty vyskytují v 33 hrobech z 89 (resp. 96 pokud započítáme tzv. „koncentrace keramiky“) zkoumaných. Ko-

vové předměty spolu s nálezy korálků (viz níže) nám tak poskytují pouze širší rámec k úvahám o chronologii samotného pohřebiště. Pro její zpřesnění se musíme vrátit k nálezům keramickým. Pro typologicko-chronologické závěry můžeme využít především tvary, které se podařilo v různém stupni úplnosti rekonstruovat při laboratorním zpracování. Jedná se asi o dvacítku nádob z dvanácti hrobů (H7, H9, H10, H27, H28, H30, H31, H35, H36, H37, H58, H61; obr. 9, 10, 11 12, 13). V tomto souboru nacházíme poněkud obtížněji chronologicky uchopitelná torza spodních částí nádob – hrnku (obr. 9: 5), amforovitých tvarů či osudí (obr. 10: 1; 12: 2, 3; 13: 1) spolu s členěnými, esovitě profilovanými mísami s uchy i bez nich (obr. 9: 1, 2; 11: 1; 12: 1?), mísami kónickými či klenutými (obr. 9: 3; 10: 2) a mísami se zataženým okrajem (obr. 9: 4; 12: 5; 13: 3). Vedle těchto „hojněji“ zastoupených tvarů v uvedeném souboru nacházíme zajímavé solitéry: široký, nízký hrnek (džbáněk?) s páskovým uchem nepřevyšujícím okraj a se zalomenou výdutí (obr. 9: 6), kompletní, bohatě zdobenou amforu s dvěma

uchy (obr. 10: 3), okřín s kónickým hrdlem a prostými vseky zdobenou zalomenou výdutí (obr. 11: 2), nízký šáleček či „misku s ostře odděleným hrdélkem“ (dle Vokolek 1999, 11), se svislou pásovou výzdobou, složenou z rýžek tvořících motiv „rybí kosti“ (obr. 12: 4), vysokou mísu či mísovitou látku s kónickým spodkem, vysokým hrdlem se čtyřmi svislými plastickými výčnělky a rytou krokvicovitou výzdobou (obr. 13: 2). Na závěr uveďme širokou terinu s nízkým, mírně kónickým hrdlem, vzhůru vytaženým okrajem a se stlačenou „hranatou“ výdutí (obr. 13: 4). Nejstarším keramickým tvarem z uvedeného souboru je bezesporu starolужицьскý okřín, nalezený spolu s esovitě profilovanou mísou s uchem (uchy?) v hrobě H35. Okřín byl popelnicí, mísa nádobou, jež ji přikrývala. Je signifikantní, že hrob neobsahoval žádné metalické (ani jiné) součásti hrobové výbavy. Prakticky totožný okřín se v torze nachází ve sbírkách Muzea Novojičína, kam se z přiborského pohřebiště dostal v období amatérských výkopů v 80. letech minulého století (srv. Zbranek 2008, 98; Tab. 47: 4). Tento tvar Nekvasil datuje do horizontu RBD-RHA1 s tím, že přežívá maximálně do raného stadia slezské fáze (Nekvasil 1970, 39), kdy se charakteristický lom jeho výdutě mírně zaobluje. Tento jev můžeme pozorovat i na přiborském exempláři. Rovněž druhá nádoba z hrobu, krycí mísa, je ve svém esovitě členěném provedení typickým tvarem slezské fáze. Na „starobylosti“ jí rovněž přidává existence ucha, překlenujícího prožlabené hrdlo (není jasné, zda ucha nebyla dvě v protilehlém postavení). Mísy tohoto typu se běžně objevují v halštatských nálezových celcích jak v prostředí severomoravské skupiny (Moravičany), tak i skupiny východočeské. Ucha jsou však na těchto mísách typická pro starší, slezské období a během stupně RHB3 postupně mizí (Nekvasil 1970). Hrob H35 tak bezesporu dokládá nejstarší horizont užívání přiborského pohřebiště. Lze jen litovat, že neznáme přesnou lokalizaci dříve nalezeného okřínu. Pomohlo by nám to – spolu s dalšími relevantními horizontálně-stratigrafickými ukazateli – v úvahách o tom, zda mohlo existovat nějaké starší, předhalštatské jádro studovaného pohřebiště. Hrob H35 se nalézal při severním rohu čtverce B8 (srv. obr. 4), v těsné blízkosti recentní betonové krusty, zasahující čtverce A8 až A10. Severozápadně od této první řady čtverců původní terén zanikl při budování silnice v 70. letech minulého století. Nalézal-li se nějaký starší okrsek pohřebiště tímto směrem, byl nenávratně zničen. Na východ a sever od hrobu H35 je situace taková, že ze čtyř nejbližších hrobů dva obsahují ve své výbavě železné fragmenty (H30 a H42). Železo bylo nalezeno i v poněkud vzdálenějších hrobech na jihu. Otázka lokalizace staršího horizontu hrobů tak zůstává otevřena.

Ostatní keramické tvary buď přímo, nebo v souvislosti s kontextem hrobové výbavy, prozrazují halštatskou provenienci. Ovšem velice často na nich můžeme pozorovat jakési synkretické pojetí, v němž se sváří nové formy s tradičními. Typickým příkladem zde je soubor tří rekonstruovaných nádob (z celkem šesti v hrobě identifikovaných) z hrobu H27 (obr. 10). Mezi těmito rekonstrukcemi nacházíme spodní část patrně amfory nebo džbánů (obr. 10: 1). Ve svrchní části je torzo páskového ucha, pod nímž, na lomu výdutě, je situován nízký terčovitý plas-

tický výčnělek. K dataci této nádoby se nelze kvalifikovaně vyjádřit, snad jen stlačení maximální výdutě by ukazovalo někam k rozhraní stupňů RHB3/HC1. Dalším, tentokrát v úplnosti rekonstruovaným tvarem, je nízká mísa „klenutá“, kterou Nekvasil řadí do stupně RHB3. Třetí rekonstrukcí je zdobená široká dvojuchá amfora (detailní popis srv. výše, oddíl Nálezy – keramika). Nebýt v uvedeném hrobu nálezu fragmentů železa, nečinilo by nejmenších potíží zařadit nádoby z H27 do stupňů RHB2/HB3, tedy do střední fáze vývoje lužické kultury. Důvodů pro to by bylo hned několik. Především výzdoba (výrazné podkovovité oblouky střídané pásy svislých kanelur) není v tak kompaktním provedení pro halštatskou keramiku typická. Jak mezi publikovaným materiálem z Kietře, tak tím z východočeské lužické oblasti bychom podobně zdobený tvar hledali marně. Vzdálené paralely můžeme vysledovat pouze na několika nádobách z pohřebiště v Úhrčticích (hroby 19, 26, 40, 59, 61; Vokolek 1999). Ve všech případech je však pole svislých žlábků mezi jednotlivými oblouky nespojitě a silně redukované. Halštatské výtvarné pojetí inklinovalo zjevně ve výzdobě velkých amforovitých tvarů k ostře zalomeným krokvicovitým tvarům, oblouky se vyskytují hlavně jako zvýrazňující doplněk velkých plastických výčnělků. Z hlediska typologické chronologie jsou na přiborské amfoře z hrobu H27 „problematičké“ i další prvky – jednak ostřejší typ výdutě, zejména však existence uch. Podle Vokolka se v jím definovaném stupni SP III (odpovídá části stupně RHC1 až RHD1) prakticky nevyskytují klasické tvary amfor coby dvojuchých nádob. Naposledy se dle tohoto autora tyto tvary ve vyšší míře vyskytují na rozhraní stupňů RHB3/HC1 (Vokolek 1999, 8). Je charakteristické, že nejbližší paralely pro keramickou výbavu z přiborského hrobu H27 nacházíme v materiálu z pohřebiště ve východomoravských Vlachovicích, kde však hroby mladší než ze slezské fáze nebyly vůbec zachyceny (Dohnal 1977, 68). Jako naopak klasické reprezentanty halštatské fáze pohřebiště můžeme uvést keramické tvary z hrobů H37, H58 a H61. Z prvně uvedeného hrobu jde především o typickou mísu s dovnitř zataženým okrajem (obr. 12: 5) a pak o poněkud raritní tvar (obr. 12: 4), který se nejvíce podobá Vokolkem definované „misce s ostře odděleným hrdélkem“ (Vokolek 1999, 11). Tvarově (nikoli výzdobou) podobná byla zachycena v Chudonicích (Vokolek 1999, 207, 37: 6), kde se pohřbívalo v období RHC až RHD3/LA. Přiborský exemplář má průměr ústí 12 cm a předpokládanou výšku kolem 5 cm. Z hrobu H58, obsahujícího celkem deset identifikovaných nádob spolu s artefakty z bronzů a železa, byl rekonstruován mísovitý tvar (obr. 13: 2) vejčité modelace s průměrem ústí 18 cm a výškou 13 cm. Na rozhraní hrdla a plec se nacházejí v pravidelných rozestupech čtyři vertikálně orientované plastické výčnělky spojené vodorovně dvojicí rýh. Další, vícečetné svazky rýh pak krokvicovitě (s plastickým výčnělkem jako vrcholem) zdobí svrchní část výdutě. Nádoba jakoby vzdáleně předjímala typický halštatský tvar – situlu. Z posledně uvedeného hrobu H61 se z celkem tří nádob podařilo uspokojivě rekonstruovat dvě: pro stupně RHC-RHD charakteristickou mísu se zataženým okrajem (obr. 13: 3) a atypické široké osudí s nízkým kónickým hrdlem a „hrnatě“ stlačenou výdutí, připomínající spíše terinu (obr. 13: 4).

Tato nádoba sloužila v hrobě jako popelnice, v jejím ústí byl nalezen malý železný nůž. Výše uvedená mísa pak byla její příkrývkou. V rámci keramického inventáře tak na příborském žárovém pohřebišti nacházíme jako nejstarší ty tvary, které můžeme zařadit do období na rozhraní starší a střední fáze vývoje lužické kultury (RHA1–RHA2/RHB1). Ty jsou ovšem ojedinělé. Převážná většina nálezů se hlásí do její nejmladší, platěnické fáze (stupně RHC1–RHC2), přičemž na nich můžeme sledovat silné ohlasy z vrcholného období lužické kultury ve starší slezské fázi (RHB2/HB3). Je pravděpodobné, že pohřebiště bylo místní populací užíváno nejméně do mladohalštatského období ve stupni RHD1.

Vedle výše uvedené analýzy keramiky přítomné v hrobových celcích může k našim úvahám o chronologických aspektech fungování příborského pohřebiště přispět i další kategorie nálezů – skleněné korálky. Ty nepochybně reprezentují jeho mladší, tedy halštatské období. Ke geometricky zdobeným korálkům z hrobu H77 nacházíme běžně v prostředí lužické kultury analogie, a to napříč jejími regionálními větvemi. Přímo z eponymní lokality v Platěnicích publikovala soubor korálků N. Venclová (Venclová 2006). Jedná se o součást výbavy „hrobu 60 – Daněk“ odkrytého v roce 1901 J. L. Přčem. Ten je charakterizoval stručně jako „modré korale se žlutými očky“. Důležitou okolností pro možnosti jejich studia je skutečnost, že neprošly žárem pohřební hranice a musely tak být do hrobu přidány dodatečně. Nalezeno bylo celkem asi 14 kusů, dva z nich byly poškozené. Jsou nepravidelně soudkovitého tvaru, jejich sklo je opakní, homogenní, velmi tmavě modré. Výzdoba je provedena rovněž opakním sklem světle žlutého zbarvení a opakuje se u všech kusů. Jedná se o tři oka, tvořená středovou tečkou v kroužku a řádky tří teček, umístěných vertikálně (souhlasně s osou korálku) mezi oka. Rozměrově jednotlivé korálky mírně varíují od 10 do 11,5 mm u vnějšího průměru, od 4,5 do 5 mm u průměru vnitřního otvoru a od 5,5 do 8 mm u výšky (Venclová 2006, 365–366). Autorka tento soubor řadí ve svém deskriptivním systému k typu 552 (skupina korálů zdobených očky, tvořenými kroužky se středovým bodem).

Platěnický soubor má ke korálkům nalezeným na příborském pohřebišti přes určité difference velmi blízko. Jak metrickými charakteristikami (zprůměrované hodnoty příborských nálezů jsou – v pořadí odpovídajícím popisu výše uvedenému – tyto: 12 – 4 – 10 mm), tak výtvarným pojetím. Jak lze vidět, jsou platěnické korálky pouze o něco nižší, ostatní hodnoty i celkový soudkovitý tvar si vzájemně víceméně odpovídají. Hlavní podobnost ale spočívá v rozvržení výzdobného motivu (oček) na stěnách korálků. V obou případech jsou na jednotlivých kusech oka pouze tři a při pohledu ze strany zabírají prakticky celou jeho výšku. Při pohledu shora pak barva podkladu, respektive vlastního matrixu, tvoří rovnostranný trojúhelník. Soudě dle Venclovou publikovaného katalogu prehistorického skla z Čech (Venclová 1990) je výzdoba třemi očky z hlediska četnosti výskytu rozhodně méně častá než například výzdoba očky čtyřmi, respektive osmi. Platí to zejména u vícevrstvých oček, kde dominují právě tyto typy. Pokud už se výzdoba třemi očky vyskytne, je uplatněna buď na korálech trojcípých, nebo na tvarech jiných

ale hlavně v jednodušším kruhovém dekoru (například výzdoba nanášením jinobarevné skleněné nitě). Očka bývají menší a tím pohledově méně dominantní. Platěnický soubor má ovšem jednu zásadní odlišnost, kterou se liší nejen od toho příborského. Jedná se o výše uvedený výskyt tří teček nad sebou. Právě díky tomuto dekoračnímu prvku zařadila autorka platěnický soubor do nově vytvořeného typu 552 svého klasifikačního systému.

Z dalších nálezů se příborským korálkům přibližuje jeden z halštatského horizontu ve Stradonicích. Je modrý, se třemi nepravidelnými žlutými kroužky. Jeho rozměry jsou: 14 – 5 – 11 mm a Venclová jej řadí k typu 405, spadá tedy do kategorie korálků polychromních s jednobarevným kruhovým dekorem. V této souvislosti je třeba zopakovat, že příborský soubor prošel kremačním procesem a je u něj bez speciální analýzy poněkud problematické hovořit o počtu barevných odstínů a zejména není jasné, jakou barvu měl vlastní skelný matrix. Podle fotografie pořízené bezprostředně po nález (obr. 18) se však zdá, že jednotlivé korálky měly patrně barvy různé. Ve hmotě oček jsou bezpečně rozeznatelné odstíny modré a červené.

Abychom nechodili pro analogie příborských nálezů příliš daleko, podívejme se nyní na nálezy této kategorie v bližším okolí Příbora. Skleněné korály lužické kultury jsou zde známy ze dvou lokalit – shodou okolností jde v obou případech o nálezy z hradů. Jedná se o štramberský Kotouč a lokalitu v Chotěbuzi-Podoboře. Materiál z lokality prvně jmenované není dosud systematicky komplexně zpracován, do literatury ale pronikla zmínka o „dvou žlutých korálcích se zdvojenými očky“ (Lehečková 1973, 18; Venclová 1990, 180). Podle sdělení archeologa Muzea Novojičínska v Novém Jičíně, kde je část nálezů z této lokality deponována, vyskytují se v jeho depozitáři 2 ks korálků. První je „klasický“ žlutý s modrobílými očky, umístěnými na vnější ploše 4×po dvou nad sebou (průměr 10 mm, výška 8 mm). Druhým exemplářem je korálek z modrého skla o průměru 8 mm a tloušťce (?) 3 mm, navlečený na bronzovém drátě, krouceném do vlnovek. Kulturně chronologická příslušnost tohoto artefaktu však není zcela jasná.¹⁵ Z Chotěbuzi-Podobory byly publikovány 2 korálky (Tůma 2008, 95). Jeden korál je dochován jako torzo (1/4 celku, v. 12 mm) – i z něj je ovšem patrné, že se jedná o klasický typ s vícebarevnými očky. Podklad je žlutý, oka modro-bílá. Jde o typ s osmi očky, umístěnými v pravidelných rozestupech po dvou nad sebou. Druhý korál je dochován vcelku a svým pojetím i rozměry (13 – 3 – 9 mm) se výrazně přibližuje příborskému souboru. Podklad je modrý, tři velká oka mají nažloutlý odstín. Z poněkud větší vzdálenosti jsou korálky zaznamenány na lokalitách hlubčické podskupiny hornoslezské větve lužické kultury. Větší soubor skleněných korálků byl v nedávné minulosti (2006) objeven na pohřebišti v Kravařích. S 233 prozkoumanými žárovými hroby se jedná o největší nekropoli lužické kultury v prostoru české části Horního Slezska. Skleněné korálky zde byly nalezeny ve dvanácti hrobech (Hlas 2009, 160). Soudě podle jejich selektivně reprezentativního vyobrazení v dokumentaci nálezové zprávy (Hlas 2008, tab. 18) jde o jednobarevný prstencový typ korálů bez výzdoby (?). Skelná hmota je malachitově modrozelená, průměr vyobrazených jedinců se pohybuje kolem 10 mm, stře-

dový otvor je výrazný. Minimálně část z nich byla vyrobena technikou prostého svinutí či navíjení. Dle klasifikace Venclové se jedná o typy 154, respektive 164. Ty jsou, zejména v kobaltově tmavomodrém provedení, hojné ve výrobní produkci Keltů, nebo jejich napodobitelů. Jejich předlohy se na našem území vyskytují v pozdně halštatském horizontu HD/LTA. Další lokalitou uvedené skupiny, kde se skleněné korálky vyskytovaly, je polská Kietř. Gedl odsud uvádí nejméně dva hroby s „korálky modré barvy, zdobené žlutými očky s tečkou uprostřed“, celkem 27 kusů (Gedl 1973, 63). Vedle toho se zde ovšem vyskytovaly i další typy korálků – zejména „maličké žluté“, s negativem po skelné výplni patrně jiné barvy a potom 43 kusů vyrobených z jantaru. V české části Horního Slezska byly dále korálky zaznamenány v Opavě-Kateřinkách (Juchelka 2009, 89). Jedná se celkem o 20 kusů zelenomodrých korálů bez oček, které se nacházely ve čtyřech hrobech datovaných do nejstarší fáze lužické kultury. Další, blíže nespecifikované nálezy jsou známy z hrobu H7 v Opavě-Malých Hořticích (Juchelka – Moravec 2005, 189), který byl datován do horizontu RHB/HC. Drobné modré „žlutě žíhané“ (klikatka?) korálky v počtu deseti kusů jsou známy z hrobu 1/69 v Opavě-Vlašovičkách, který Juchelka datuje do platěnické fáze lužické kultury (Juchelka 2010, 286). Jedná se o jakousi primitivnější obdobu typu 714 či 715 Venclové (korálky s lineárním dekorem). Větší korálek s výzdobou ve formě lineárních žlutých a červených pásů pochází z platěnického objektu 502/51/06 na sídlišti v Kobeřicích (Juchelka 2008, 116). Typologicky je tento korálek sporný a nelze bezpečně rozhodnout, zda se nejedná o mladší intruzi. Korál nemá v prostředí lužické kultury jednoznačnou analogii a velmi volně svým „pásovým“ ztvárněním upomíná na produkci laténskou (srv. Venclová 1990, 385, tab.65/1).

Korálky se vyskytují v hrobech lužické kultury od jejího nejstaršího období, varianty s očky se však vyskytují až od pozdní doby bronzové. Těžiště jejich výskytu se pak nachází v období halštatském, odkud přes formy mladohalštatské pronikají až do halštatu pozdního a latěnu. Venclová konstatuje, že první exempláře se třemi či čtyřmi bílými nebo žlutými očky se v Evropě rozšiřují od stupně RHA–RHB a ohnisko jejich výskytu se nachází v Adriatické oblasti (Itálie). Ve střední Evropě se pak objevují od stupně RHC (Venclová 1990, 65) a od pozdně-halštatského období se pak rozšiřují do dalších regionů Evropy. Co se varianty se třemi očky týká, ta se objevuje v Itálii někdy po roce 900 B.C. (Matthäus 1987), tedy v období slezské fáze lužické kultury. Do střední Evropy pak pronikají před začátkem stupně RHC, například ale na Slovensku se objevují až v jeho průběhu (Venclová 1990, 65). Pozdně halštatské formy (vícečetná očka s výrazněji barevným, nejčastěji žlutým podkladem) jsou většinou interpretovány jako imitace starších importů, pocházejících snad až z Egypta. Venclová na základě svého dlouhodobého studia dané problematiky dovozuje, že středoevropské nálezy tvoří jakousi severní periferii jejich výskytu (Venclová 2006, 368) a zároveň naznačují směr a trasy cest, kudy se toto zboží dostávalo z místa svého původu do severnějších končin Evropy.

Lze tedy závěrem konstatovat, že korálky z příborského hrobu H77 můžeme nejspíše přiřadit k Venclovou popsanému typu 544 (opakní tmavě modré s třemi žlutými očky a středovou tečkou) a jsou tak zároveň příbuzné typům s koncentrickými kroužky (409 až 411). Byly vyráběny během stupně RHC, případně na počátku RHD1, kdy zároveň začaly pronikat na naše území. Lze předpokládat, že toto ne zrovna obyčejné zboží zde mohlo být vlivem kulturně-sociální setrvačnosti užíváno až do období pozdního halštatu RHD2–RHD3. Nejbližší analogií uvedeného příborského souboru je bezesporu korál nalezený na hradišti v Chotěbuzi-Podoboře. Lze uvažovat dokonce o jejich možné společné provenienci.

Korpus nálezů z příborského žárového pohřebiště, který vedle nálezů keramických obsahuje i industrii železnou, bronzovou a skleněnou, je cennou informační bází pro naše poznání hmotných i duchovních aspektů života lidí, kteří v prostoru moravského Kravařska žili během dlouhého období, zaujímajícího jednotlivé etapy vývoje regionální facie lužické kultury. Jakýmsi těžištěm místního osídlení je však nepochybně doba, kdy se prosazoval životní styl doby železné, v němž však ještě nějakou dobu doznívala grandiózní tradice slezského stupně éry popelnicových polí.

Závěr

Příborské žárové pohřebiště, ač určené jeho zakladateli a uživateli mrtvým, přináší specifickým způsobem řadu informací o tehdejší životě lidí, kteří obývali zdejší prostor. Způsobem, jak se archeolog může dostat „za“ popisné informace o podobě pohřebního ritu, který v sobě zrcadlí i cosi o sociálních, ekonomických a technických aspektech života jeho tvůrců a provozovatelů, je využití možností řady analytických přírodovědných metod a poznatků „spolupracujících“ vědeckých oborů. Příborskému pohřebišti položily své otázky čtyři z nich.

Vedle prosté dokumentace a prostorového zaměření jednotlivých hrobových situací byly ve vybraných případech provedeny specializované přírodovědné analýzy získaných vzorků. Dvě zprávy z těchto analýz jsou zařazeny jako samostatná příloha tohoto příspěvku (příloha 2 a 3). Jedná se o zprávy z oboru geologie a botanické palynologie. V prvním případě specializovaná zpráva přináší informaci o horninovém podloží zkoumané lokality a řeší situaci kolem specifických zahloubených objektů na lokalitě. Druhá zpráva na základě zkoumání pylových spekter ze sedimentů odebraných z hrobových výplní (popřípadě z výplní jednotlivých keramických nádob hrobové výbavy) přináší určitý pohled na vegetační složku životního prostředí lidí archeologicky zkoumaného období.

Zajímavé výsledky dále přinesla analýza kremačních pozůstatků, prováděná prostřednictvím infračervené spektrometrie.¹⁶ Ta na vzorcích z hrobů H37, H40, H44, H53, H57, H58 a H67 prokázala, že při jednotlivých kremacích byla dosahována teplota mezi 800 až 900°C. Víceméně shodné výsledky ukazují na dobře zvládnutou technickou stránku kremačního procesu, který vždy ovlivňovala řada dílčích faktorů: kvalita dřeva, velikost pohřební hranice, klimatické podmínky, délka kremace apod. Pohřební obřady lidu popelnicových polí měly bezesporu svou ustálenou ceremoniální i technickou stránku

a je pravděpodobné, že se na nich kromě vlastních pozůstalých podíleli i doboví specialisté. Lze jen litovat, že se přes dvakrát učiněný pokus nepodařilo rekonstruovat genetickou informaci z mitochondriální DNA obsažené v kremačních pozůstatcích. Přicházíme tak o cenné informace z oblasti etnicity a příbuzenských vztahů pohřbených jedinců. Jelikož ale všechny odebrané vzorky (kosti, sedimenty, organický materiál) zůstávají součástí muzeálně tezaurovaného korpusu nálezů, je možné, že v budoucnu z nich budou za použití nových metodik a technologií zjištěny další vědu obohacující informace.¹⁷

Dejme na závěr v souhrnu prostor úvahám, vystavajícím na podkladu získaných archeologických (a jiných) informací. Ze své podstaty nemají mít tyto úvahy charakter kategorických tvrzení, ale spíše jakéhosi podnětu pro diskuzi a navazující bádání. Klíčové se mi v této souvislosti jeví otázky, co příborské žárové pohřebiště vlastně prozrazuje o svém okolí, a má-li toto okolí nějaká svoje specifika v rámci kulturního kontextu.

Okolí lze v duchu nastolené otázky vnímat ve dvou rovinách: v první jde o okolí bezprostřední, těsně s vlastním pohřebištem související, jak v prostorovém, tak i sociálním významu, v druhé pak o okolí širší, které je tvořeno dalšími lokalitami lidu lužické kultury (srv. tab. 1). Příborské pohřebiště nebylo ve sledovaném prostoru zcela jistě jediné. Dokladem toho jsou jednak hroby zachycené v Bernarticích nad Odrou (Pavelčík 1962; Král 1967), jednak zprávy o nalezených hrobech v Sedlnicích (Bönisch 1938), Staříči (Přecechtěl 1934) a Starém Jičíně (Maška 1898). Unikátní mezi nimi však je pohřebiště v Příboře svým rozsahem a mírou poznání. Na základě výsledků provedeného výzkumu si nelze v jeho případě nevšimnout jisté skromnosti ve výbavě jednotlivých hrobů. Platí to jak o absolutním počtu keramických nádob, tak o dalších složkách hrobové výbavy. Na východočeských pohřebištích dle Vokolkova zjištění činí průměrný počet nádob v jednom hrobě 10–20 kusů (Vokolek 1999, 7). Na pohřebišti hlubčické skupiny v Kravařích na Opavsku je tento průměr v intervalu 3–6 nádob.¹⁸ Příborský průměr nedosahuje ani celých tří nádob na hrob. Přestože naše poznání inventáře jednotlivých hrobů je omezené, zdá se, že se v nich nevyskytovaly (snad s výjimkou skleněných korálů z hrobu H77) předměty honosnější. Absenci malby na nádobách můžeme přičíst „technickému stavu“ dochované keramiky, zaznamenány však nebyly ani předměty kultovního charakteru (například tzv. mondidoly) či zbraně, indikující existenci nějaké místní nobility. Uvedené skutečnosti tak naznačují, že pohřebiště bylo využíváno prostým venkovským obyvatelstvem. V jakém vztahu bylo toto obyvatelstvo k blízkému hradišti na Kotouči, přesně nevíme, ekonomické a správní vazby mezi oběma subjekty jsou však vysoce pravděpodobné.¹⁹ Rovněž je pravděpodobné, že tato vazba prošla v průběhu času vývojem. V době rozkvětu hradiska ve stupních RHA2–RHB3 byla určitě těsnější, než po otřesu na rozhraní stupňů RHB3/HC – ať už byl tento způsoben diskutovanou thráko-kimmerijskou expanzí nebo klimatickou změnou – kdy význam hradiska poklesl. Oslabení významu správního centra bylo provázáno pauperizací místního obyvatelstva. Je možné, že právě odraz této kapitoly regionálních dějin nalézáme v hrobových celcích příborského

pohřebiště. Vedle faktorů politických a klimatických však nesmíme při charakteristice místního osídlení zapomínat ani na určující úlohu krajiny a s ní souvisejícího životního prostředí. Na keramickém inventáři pozorovaný jakýsi konzervativismus, upínající se v prostředí halštatské reality k výtvarnému odkazu slezského období, které v dobové mentalitě mohlo hrát úlohu „zlatého věku“, může být konkrétním vyjádřením prosté skutečnosti, že podhorský charakter životního prostoru vnucoval existujícímu osídlení ráz určité periférie, kam všechny kulturní „nárazy“ přicházejí se zpožděním a ty, se kterými se populace identifikovala, jeví pak tendenci k setrvačnosti.

Jak si vlastně můžeme místní sídelní strukturu představit? Co si nám o tom napovídají i výsledky pylové analýzy na pohřebišti odebraných organických sedimentů (srv. Jankovská, V., příloha 3).

Kromě toho, že příslušná zpráva obecně konstatuje chudobu studovaných pylových spekter,²⁰ informuje o výrazně marginálním zastoupení pylů obilovin. Toto je cenná informace z hlediska našeho pohledu na hospodářské zázemí lidu, který příborské žárové pohřebiště užíval. Je vysoce pravděpodobné, že populace, která v době železné osídlila Podbeskydskou pahorkatinu, vybudovala svou potravinářskou základnu na dobytčářství. Zdejší těžší, huře zpracovatelné půdy nejsou pro pěstování obilovin (v kontextu dobových možností) příliš vhodné. S dobytčářstvím souvisela nepochybně i tehdejší sídelní struktura. Zatímco regionální mocenské centrum situované ve strategické poloze na štramberském Kotouči bylo „stacionární“, v krajině roztroušená závislá satelitní sídla, která byla jeho ekonomickým zázemím, byla budována jako dočasná a v závislosti na aktuálním stavu zdroje potravy pro dobytek „putovala“ v daném prostoru. To vysvětluje rozpor mezi často nalézánými movitými nálezy (keramika) z uvedeného období v příznivých terénních polohách a absencí pozůstatků interpretovatelných sídlištních struktur. Obydlí byla konstruována v „nomádském“ duchu, tedy jako mobilní a nedostávala se svou konstrukcí do archeologicky zachytitelného kontaktu s místním geologickým podložím. V rámci předpokládané existence satelitních osad sloužilo příborské žárové pohřebiště jedné (nebo i několika) z nich. Na základě dosavadních terénních poznatků je na místě předpoklad, že mělo i nějakou svoji prostorovou „spádovou“ oblast. Odhaduji, že ta mohla činit 25–30 km². Osady zřejmě nebyly příliš velké – jak lze soudit z terénních pozorování při povrchových prospekcích. Pravděpodobně měly charakter solitérních dvorců obdobného typu, jaký byl zachycen na kopci „Okrouhlá“ u nedalekého Staříče. Ten sice náležel mladšímu období púchovské kultury, při výzkumu však zde byl zachycen i halštatský horizont (Stabrava 2005). Jak již bylo řečeno výše, hospodářství v Pobeskydí stálo patrně na dobytčářství. Obilnářství, doložené na příborském pohřebišti analýzou pylů v hrobových sedimentech, mělo doplňkový charakter a provozováno bylo patrně v nižších polohách na úrodnějších půdách v nivách řek Odry, Sedlničky, Lubiny, Ondřejnice a dalších.

Nyní pár poznámek k okolí pohřebiště v jeho širším pojetí (viz výše). Početně silná populace lužického lidu po sobě zanechala v regionu značné množství stop na lokalitách různého typu (tab. 1). Nejvíce identifikovaných

stop souvisí se sídelními aktivitami. Vedle nich však z regionu známe další lokality s doklady jejich specifického využití. Jsou to hlavně pohřebiště a skrýše cenných předmětů – depoty. Je na čase blíže definovat prostor, v jehož rámci se místní lužické osídlení rozvíjelo. Lužická kultura během svého dlouhého vývoje zasáhla rozsáhlý prostor střední Evropy a etablovala se na území několika dnešních států. V rámci České republiky se vyvíjela v severních partiích Čech a Moravy, česká část historického Slezska byla díky přírodním podmínkám k lužickému osídlení téměř „předurčena“. Specifické geografické podmínky česko-moravského prostoru, zejména mám na mysli existenci pohraničních horstev, oddělujících jej od mateřské oblasti lužické kultury, byly příčinou skutečnosti, že v závislosti na dalších, tentokrát již regionálních aspektech, se osídlovací proces realizoval v několika samostatných, na sobě jen omezeně závislých územních celcích. Kulturní projev se v těchto celcích od sebe zásadním způsobem neliší (všechny jsou součástí téhož jihovýchodního celku lužické kultury; Nekvasil 1970, 92), regionální specifika však existují. Jednotlivé regionální větve této kultury – severomoravská, východomoravská, severovýchodočeská, slovenská a hornoslezská (hlubčická) spolu nepochybně komunikovaly a navzájem se ovlivňovaly. Některé měly mezi sebou vazby silnější – opět se zde uplatňoval především vliv geomorfologických faktorů. Např. Dohnal konstatuje vzájemnou blízkost mezi východomoravskou a severoslovenskou skupinou (Dohnal 1977, 9). Jaké je v naznačeném kontextu postavení přiborského pohřebiště a geograficky blízkých lokalit lužické kultury? V roce 1977 ve svém díle „Kultura lužických popelnicových polí na východní Moravě“ začlenil V. Dohnal do rozsáhlého korpusu 128 lokalit i zhruba desítku z širšího Pobeskydí. Ty jsou rozprostřeny v prostoru od Bělotína na západě po Chotěbuz-Podobor na východě. Podíváme-li se na Dohnalem publikovanou mapu (Dohnal 1977, 106), vidíme, že tyto lokality tvoří vůči jádru východomoravského sídelního prostoru jakýsi téměř lineární se táhnoucí appendix. Představa komunikační funkce tohoto koridoru je tady přímo sugerována. Naznačenou úlohou Moravské brány (v jejím širším geografickém pojetí) a Poodří se svého času zabýval ve svém příspěvku Janák, který ve svých úvahách vycházel z klíčové studie Opravilovy o pomezním hvozdu (Janák 1997; Opravil 1974). Pobeskydská pahorkatina, ve které se přiborská lokalita nalézá, je svébytným prostorem, do kterého lužický lid pronikal ze strategických i ekonomických důvodů. V severním předpolí tohoto prostoru se nalézala významná komunikační tepna zprostředkovávající výměnu hmotných statků i idejí mezi jihem a severem Evropy, v jižním a jihovýchodním týlu se rozkládal masiv Beskyd se svým surovinovým potenciálem. Ze solitérních kopců, četně se v této krajině vyskytujících, bylo možno ovládat přilehlé kusy krajiny. Proti pojetí Dohnalovy práce a koneckonců i kompendia „Pravěkých dějin Moravy“ (1993), v němž na příslušných mapkách, charakterizujících v jednotlivých chronologických fázích sídelní areály „moravské a slezské větve“ lužického lidu, nacházíme v předpolí Beskyd prázdný prostor, jeví se nyní situace v poněkud jiném světle. Obrys osídlení Pobeskydí (jeho západní části) nejlépe dokumentuje obr. 3 spolu s tab. 4, která vychází

ze závěrů Janákových, Juchelkových a Zbrankových (Janák 1997; Juchelka 2008; Zbranek 2008). Přesněji jde o území tvaru nepravidelného trojúhelníku, jehož jednotlivá ramena jsou tvořena řekami Bečvou, Odrou a Ostravicí. Specifický charakter tohoto osídlení, a proti hlubčické skupině – kde tuší jeho genetický původ – existence i ve stupni RHD, dokonce Juchelku vede k úvahám o relativně samostatné „Pobeskydské skupině“ lužické kultury (Juchelka 2010).²¹ Už proto, že klíčové lokality z tohoto období se nalézají na oderském levobřeží a tudíž na (patrně prolínajících se) perifériích širšího Pobeskydí na jedné straně a hornoslezské hlubčické skupiny na straně druhé, jakož i proto, že zmíněné osídlení zaujímá dva zcela odlišné morfologické celky, dovolují si navrhnout rozšířit název uvedené skupiny na „Pobeskydsko-oderskou“. Uvedené vyčlenění je zatím pouze teoretickým konstruktem, jehož opodstatnění ukáží až výsledky dalšího bádání, jehož směr by se měl ubírat v duchu Janákovy návrhu, spočívajícího v prioritním detailním vyhodnocení a publikaci klíčových náleзовých celků z hradisek v Chotěbuzi a na Kotouči, o něž by se mělo opřít vyhodnocování příslušného materiálu z celé oblasti (Janák 1997, 45). V budoucnu bude užitečné mimo jiné zaměřit se na vztah mezi uvedeným osídlením a oběma nejbližšími regionálními větvemi lužické kultury – východomoravskou a hlubčickou. Dá se předpokládat, že tento prostor, tak úzce spojený s komunikačním koridorem Moravské brány, vstřebával vlivy z obou směrů. Tyto vztahy patrně v závislosti na dobových geopolitických procesech procházely v čase svou vnitřní dynamikou, projevující se tu silnější, tu slabší „gravitací“ k jedné z uvedených oblastí. Koneckonců i prvotní kolonizace Pobeskydsko-oderského prostoru mohla teoreticky probíhat z obou směrů, byť osobně se domnívám, že primární podněty tohoto procesu přišly od západu a jihozápadu, tedy z oikumeny východomoravské skupiny lužické kultury. Potvrdí-li se teorie vyslovená Juchelkou, že k osídlení Pobeskydí v prostoru těšínského Slezska došlo z mateřské hlubčické oblasti někdy na přelomu stupňů RHC2/HD1 (Juchelka 2008, 121), ukáží jistě budoucí výzkumy a další bádání. Zatím můžeme „pracovně“ předpokládat, že přibližnými hranicemi mezi tímto územím a lokalitami, kam pronikli lužičtí kolonisté nejpozději už v období stupňů RHA2-RHB1, je na východě tok řeky Ostravice a na severu a severovýchodě oderské levobřeží v oblasti města Bílovce.

Poděkování

Na úplný závěr bych chtěl poděkovat všem, kdo jakýmkoliv způsobem přispěli jak ke zdárnému průběhu vlastního záchranného archeologického výzkumu přiborského žárového pohřebiště, tak i jeho odborného vyhodnocení. Za všechny tedy na tomto místě patří dík O. Frühbauerové, (†)E. Greplovi, A. Knápkovi a V. Michaličkově z Muzea Novojičínska za pomoc při transportu nálezů a vytvoření odpovídajícího zázemí pro jejich laboratorní zpracování. Dále děkuji kolegyni M. Nývltové Fišákové z Archeologického ústavu AV ČR v Brně za zprostředkování kontaktů na specializovanou přírodovědecká pracoviště, V. Jankovské za provedení analýzy pylů, L. Prokešovi a A. Vítešníkovi za infračervenou spektrometrii kostí, O. Šerému za pokus o analýzu DNA pohřbených jedinců a A.

Havlínovi a M. Bubíkovi z České geologické služby za cenné informace z oblasti geologie a mikropaleontologie. Můj dík rovněž patří kolegovi J. Juchelkovi za zpřístupnění rukopisu jeho dizertační práce, jakož i za cenné konzultace při zpracovávání předkládaného příspěvku. A zapomenout nechci ani na pány A. Gábra a J. Koška, jimž patří dík za pečlivé a systematické vedení terénní fáze výzkumu.

Poznámky

¹ V tomto českém znění přibližně od poloviny 19. stol. Německý tvar „Kuhländl“ uvedl prostřednictvím svého díla „Topographie von Markgrafthum Mähren“ do literatury koncem 18. stol. (1793-1794) F. J. Schwoy.

² Jedná se o lokalitu evidovanou v tzv. „Česko-polském projektu povrchových sběrů v Pobeskydí“ pod číslem 158.

³ Všem děkuji za laskavé zpřístupnění připravovaného rukopisu.

⁴ „Průzkum pravěkých výšinných sídlišť v Pobeskydí mezi Bečvou (Česká republika) a Białou (Polská republika)“, tzv. „Beskydský projekt“, evidenční číslo lokality 158. Účastníky projektu byly vedle Slezské univerzity tyto instituce: Instytut Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Muzeum w Bielsku-Białej, Muzeum Beskyd ve Frýdku-Místku a Muzeum Nowojicińska v Novém Jičíně.

⁵ Rovněž tak nelze přesně lokalizovat oněch 10 hrobů vyzvednutých amatérskými nadšenci před cca třiceti lety. Při pohledu na celkový schematický plán výzkumu však můžeme nalézt mezi zachycenými hroby několik prázdných míst. Jde-li o důsledky tehdejšího bádání, či o respektování někdejší terénní či jiné situace uživateli pohřebiště, můžeme ovšem jenom spekulovat.

⁶ Zdejší vysoko vystupující horniny těšínitové asociace ostatně ani hlubší ruční výkopy nedovolují.

⁷ Objekty 502 a 503 spolu byly v superpozici, obj. 502 jako sekundární zahloubenina v širším, nepravidelně oválném obj. 503.

⁸ Autor vychází z autopsie při výzkumu sídlištních struktur KLPP např. v Hradci nad Moravicí, Opavě-Kylešovicích, Koberčicích ve Slezsku aj.

⁹ Probíhalo na Moravě a ve Slezsku v letech 1876 až 1878.

¹⁰ List 4160-2, m. 1:25 000, <http://oldmaps.geolab.cz>

¹¹ Je zde na místě upozornit, že naše zjištění z hlediska absolutních čísel se pouze přibližují původní skutečnosti. Nejistota je zde způsobena nejen vlivem fragmentarizace keramických tvarů, jejich častými redepozicemi ale i prostou nemožností jednoznačně rozhodnout u některých nálezových situací zda máme před sebou narušený hrob jeden nebo se jedná o dva blízko sebe. Nádob se v hrobech překrývaly a ne vždy se dalo jednoznačně rozhodnout kolik samostatných jedinců se zde nachází. Stav zachycený v tabulce odráží počty nádob po laboratorní separaci „in situ“ odebraných celků. Protože při rozebírání hrobů došlo v několika případech k objevu menších nádobek uvnitř nádob větších, resp. v polohách, kde nebyly při terénní dokumentaci viditelné, liší se počty v tabulce

od počtu nádob uváděných v kresebné plánové dokumentaci. Otazník u údaje v tabulce je z výše pochopitelných důvodů vyjádřením nejistoty.

¹² 100 % = 89 hrobů.

¹³ Jedná se pravděpodobně o ženský šperk. Uzavřeným kruhem o průměru kolem 5 cm může projít dlaň pouze gracilnější stavěných jedinců, nejspíše tedy žen nebo dětí.

¹⁴ Zdá se, že hroby příborského žárového pohřebiště ve své většině patří k typu popelnicových „neamforových“ hrobů, které se dle J. Nekvasila vyskytují po celou dobu klasického a vrcholného stadia platěnické kultury a v pozdním halštatu jejich počet silně narůstá (srv. Nekvasil, J. 1993: Před branami historie, In: Pravěké dějiny Moravy (ed. V. Podborský), Vlastivěda moravská – nová řada, sv. 3, s. 357).

¹⁵ A. Knápek, písemné sdělení, leden 2011.

¹⁶ Za její provedení děkuji doktorandům Ústavu chemie PřF MU v Brně L. Prokešovi a A. Vitešnické.

¹⁷ Zvláště vhodné by bylo provedení antropologické analýzy kremačních pozůstatků a zejména radiokarbového datování vybraných organických vzorků.

¹⁸ Za laskavé sdělení této informace děkuji autorovi výzkumu J. Hlasovi z Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Ostravě.

¹⁹ Výskyt poměrně luxusního náhrdelníku ze skleněných korálů na příborském pohřebišti je patrně dokladem existence obchodní cesty, která vedla koridorem Moravské brány, stejně jako úlohy, kterou při její kontrole hrálo štramberské hradisko.

²⁰ Jde patrně o nepříznivý dopad úložných podmínek na tento typ organického materiálu. Vlivem nestability teploty dochází k degradaci a rozpadu pylových zrn. Vzhledem k plytkému uložení většiny hrobů byl jejich obsah změnám teploty nepochybně vystaven.

²¹ Autor ve svém pojetí však „Pobeskydí“ redukuje jen na jeho východní, těšínskou část.

Literatura

Bouzek, J. 2003: Lužická kultura na Opavsku a její vztah k lokalitám v polském Horním Slezsku, *Archeologické rozhledy* 55, s. 272–284.

Bönisch, A. 1938: Zur Ortsgeschichte von Sedlnitz, *Das Kuhländchen* 13, s. 6.

Čížmář, M. 2004: *Encyklopedie hradišť na Moravě a ve Slezsku*. Praha.

Diviš, J. 2003: *Osídlení širšího okolí Příbora od pravěku do raného středověku*, Nový Jičín.

Dohnal, V. 1977: Kultura lužických popelnicových polí na východní Moravě, *Fontes archaeologiae Moraviae*, tomus X, Brno.

Dohnal, V. 1988: Opevněná sídliště z doby popelnicových polí na Moravě, *Studie muzea Kroměřížska* 88, s. 2–120.

Frühbaerová, O. (ed.) 2010: *Štramperk – příroda a pravěk*, Štramperk.

Fryč, J. 1985a: *Svědectví o pravěku Příbora*, Příbor.

Fryč, J. 1985b: *Pravěk Štramperka*, Štramperk.

Fryč, J. 1987: *Stopy a fakta o pravěku Kopřivnice*, Kopřivnice.

- Furmánek, V. 1974:** K datování hromadného nálezu bronzových předmětů z Mankovic, okr. Nový Jičín, in: *Archeologický sborník (Jislův)*, Ostrava, s. 54–65.
- Gedl, M. 1973:** *Cmentarzysko halsztackie w Kietrzy, pow. Głubczyce*. Wydawnictwo polskiej akademii nauk, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk.
- Gedl, M. 1996:** *Wczesnołużyckie cmentarzysko w Kietrzy (III)*. Kraków.
- Grepl, E. 1987:** Pravěké osídlení Novojičínska. In: *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín*, sv. 40, s. 8–13.
- Grepl, E. 1992:** Doba bronzová v Moravské bráně. In: *Informační zpravodaj České archeologické společnosti – pobočky pro Moravu a Slezsko*, květen, s. 3–13.
- Haevernick, T. E. 1981:** Kleinfunde aus Glas und Stein. In: Braun, K., Haevernick, T. E.: *Bemalte Keramik und Glas aus dem Kabirenheiligtum bei Theben, Das Kabirenheiligtum bei Theben*, band IV, Berlin.
- Hlas, J. 2008:** Kravaře – Buly Aréna. Rkp. nálezo-ové zprávy č.j. 4148/08. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
- Hlas, J. 2009:** Výzkum pohřebiště kultury lužických popelníkových polí v Kravařích. In: *Sborník Národního památkového ústavu v Ostravě*, s. 157–161.
- Hlas, J., Krasnokutská, T. 2005:** Záchranné archeologické výzkumy v trase budoucí dálnice D47 v roce 2004. In: *Sborník Národního památkového ústavu v Ostravě*, s. 90–98.
- Janák, V. 1990:** Osídlení Novojičínska od pravěku do raného středověku, in: *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín*, sv. 46, s. 53–62.
- Janák, V. 1995a:** Nordmähren während der Späthallstattzeit (bisherige Erkenntnisse), *Pravěk NŘ* 5, Brno, s. 255–270.
- Janák, V. 1995b:** Osídlení vrchu „Štandl“ u Frýdku-Místku v posledním tisíciletí před změnou letopočtu, *Časopis slezského muzea*, řada B, 44, s. 97–106.
- Janák, V. 1997:** Stav výzkumu doby bronzové a halštatské v horním Poodří. In: *Rola Odry i Łaby w przemianach kulturowych epoki brązu i epoki żelaza*, Wrocław – Gliwice, s. 41–49.
- Janák, V. 2003:** Hlavní problémy doby bronzové a halštatské v českém Pobeskydí, in: *Epoka brązu i halsztatu w Karpatach Polskich*, Krosno, s. 63–66.
- Janák, V., Grepl, E. 1987:** Archeologické výzkumy v Příboře-Hájově, in: *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín*, sv. 40, s. 32–35.
- Janák, V., Kouřil, P. 2001:** Archeologie Pobeskydí (k nové polské práci o Těšínsku), *Archeologické rozhledy* 53, s. 372–386.
- Janák, V., Choraží, B., Břízová, Z., Grepl, E. 2004:** Výsledky projektu „Průzkum pravěkých výšinných sídlišť v Pobeskydí mezi Bečvou (Česká republika) a Białou (Polská republika) – Badania pradziejowych osiedli wyżynnych na Pobeskidziu między Beczwą (Republika Czeska) a Białą (Rzeczpospolita Polska)“ v letech 2001–2002, *Badania archeologiczne na Górnym Śląsku i ziemiach pogranicznych w 2001–2002 roku*, Katowice, s. 297–308.
- Jisl, L. 1968:** Púchovská kultura a otázky dalšího osídlení Moravské brány, *Časopis slezského muzea*, řada B, 17, s. 1–23.
- Juchelka, J. 2004:** Pohřebiště lužické kultury v českém Slezsku. Nepublikovaná diplomová práce. Opava: Filozoficko-přírodovědecká fakulta Slezské univerzity.
- Juchelka, J. 2005:** Doba bronzová a doba železná v českém Slezsku, *Vlastivědné listy*, roč. 31, č. 1, s. 1–3.
- Juchelka, J. 2008:** Závěr vývoje lužické kultury na Opavsku, *Přehled výzkumů* 2007, 49, Brno, s. 109–124.
- Juchelka, J. 2009:** Pohřebiště lužické kultury v Opavě – Kateřinkách, *Přehled výzkumů* 50, s. 61–138.
- Juchelka, J. 2010:** Lužická kultura v českém Slezsku. Nepublikovaná dizertační práce. Opava: Filozoficko-přírodovědecká fakulta Slezské univerzity.
- Juchelka, J., Moravec, Z. 2005:** Pohřebiště lužické kultury v Malých Hořticích (okr. Opava), *Pravěk NŘ* 13, Brno, s. 177–201.
- Juchelka, J., Nývltová Fišáková, M., Tůma, O.: Osídlení Pobeskydí v závěru doby bronzové a na počátku doby železné, rkp. připravený do tisku, 31 stran.**
- Knápek, A. 2005:** Púchovská kultura v Pobeskydí. Nepublikovaná diplomová práce. Opava: Filozoficko-přírodovědecká fakulta Slezské univerzity.
- Knápek, A. 2009:** Dějiny lité bronzem aneb co nového? In: *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín*, sv. 59, s. 110–116.
- Knápek, A., Grepl, E. 2010:** Pravěké osídlení Štramberka, in: Frühbauerová, O. (red.) a kol. *Štramperk, příroda a pravěk*, Štramperk, s. 158–177.
- Král, J. 1967:** Žárový hrob slezské kultury v Bernarticích nad Odrou. In: *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín*, sv. 1, s. 53–54.
- Král, J., Stloukal, M. 1960:** Žárový hrob č. 5 z Vávrovic, okr. Opava, *Časopis slezského muzea*, řada B, IX, s. 69–73.
- Lehečková, E. 1973:** Moravské nálezy skleněných korálků doby bronzové a halštatské. In: *Ars vitraria* 4, s. 5–19.
- Maška, K. J. 1898:** Z pravěku Kravařska. In: *Moravské Kravařsko*, Příbor, s. 41.
- Matthäus, H. 1987:** Ringaugenperlen. In: *Glasperlen der vorrömischen Eisenzeit* II, Marburg, s. 9–14.
- Nekvasil, J. 1964:** K otázce lužické kultury na severní Moravě, *Archeologické rozhledy* 16, s. 225–264.
- Nekvasil, J. 1970:** Konečný vývojový stupeň středního (slezského) období lužické kultury na Moravě, *Památky archeologické* 61, s. 15–99.
- Nekvasil, J. 1982:** Pohřebiště lužické kultury v Moravičanech. *Fontes Archaeologiae Moravicae*, tomus XIV-1,2. Brno: AU AV ČR Brno.
- Nekvasil, J. 1993:** Před branami historie. In: V. Podborský (ed.): *Pravěké dějiny Moravy*. Vlastivěda moravská – nová řada, sv. 3, Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, s. 333–372.
- Opravit, E. 1974:** Moravskoslezský pomezní hvozdo do začátku kolonizace. In: *Archeologický sborník ostravského muzea (Jislův)*, s. 113–135.
- Pánek, T. 2010:** Geomorfologie. In: O. Frühbauerová (ed.): *Štramperk – příroda a pravěk*. Štramperk, s. 9–11.
- Pavelčík, J. 1962:** Žárový hrob slezské kultury z Bernartic, okr. Nový Jičín, *Přehled výzkumů* 1961, Brno, s. 62.

- Pavelčík, J. 1971:** Žárové pohřebiště v Malých Hošticích (okr. Opava), *Přehled výzkumů 1970*, Brno, s. 29–30.
- Pavelčík, J. 1972:** Mladobronzové a laténské sídliště u Kopřivnice, *Časopis slezského muzea* 21, 2, Opava, s. 147–160.
- Pavelčík, J. 1975:** Meč liptovského typu z Koblova (okr. Opava), *Archeologické rozhledy* 27, s. 385–386.
- Pleiner, R. (ed.) 1978:** *Pravěké dějiny Čech*, Praha.
- Přecechtěl, A. 1934:** *Památky města Místku a jeho lašského okolí*, Místek.
- Stabrava, P. 2005:** Nové archeologické poznatky z výšinné lokality púchovské kultury na Okrouhlé u Staříče blízko Frýdku-Místku. In: Hašek, V., Nekuda, R., Ruttkay, M. (eds.), *Ve službách archeologie* 6, Brno, s. 209–215.
- Stumpf, G. 1927:** Die Vor- und Frühgeschichte des Kuhländchens. In: *Festschrift zum 1. Kuhländler Heimfest in Neu-Titschein August 1927*, Neu Titschein, s. 7–24.
- Tomášek, M. 2003:** *Půdy České republiky*. Česká geologická služba, Praha.
- Tůma, O. 2008:** Výzkum halštatského hradiště Chotěbuz-Podobora v letech 1991 a 2004. Nepublikovaná magisterská diplomová práce. Opava: Filozoficko-přírodovědecká fakulta Slezské univerzity.
- Venclová, N. 1990:** *Prehistoric glass in Bohemia*. Praha: AU AV ČR Praha.
- Venclová, N. 2006:** Skleněný náhrdelník z Platěnic. In: *Vita archaeologica – sborník Víta Vokolka*, Hradec Králové – Pardubice, s. 365–370.
- Vokolek, V. 1999:** *Východočeská halštatská pohřebiště*. Pardubice.
- Weigel, S. 1920:** Historische und Prähistorische Funde und Fundstätten im Kuhländchen /Oderscharte/, rukopisná zpráva o vlastních archeologických nálezech datovaná 25. 2. 1920, SOKA Nový Jičín.
- Zbránek, H. 2008:** Kotouč u Štramberka a jeho nejbližší okolí v době popelnicových polí. Nepublikovaná diplomová práce. Opava: Filozoficko-přírodovědecká fakulta Slezské univerzity.

Summary

In 2009 an archeological rescue survey was carried out at the Lusatian cremation burial ground in the town of Příbor (Nový Jičín district). The surveyed location is at the junction of Štramberk uplands (mean elevation 444.5 m above sea level) and Příbor hills (320.6 m). Both areas are part of the Beskydy mountains foothills. The terrain consists of rolling hills to the north of the main Moravian-Silesian Beskydy range. The burial ground itself is located in a depression between terrain undulations on the western periphery of the town of Příbor, at the foot of Šibeňák hill. The site is located close to road I/48.

The site in question was first investigated by amateur archeologists in the late 1970s and early 1980s. According to their brief reports, about 10 cremation graves were unearthed. Only a small proportion of the gravegoods found were passed on to the museum in Nový Jičín. The leading figure among the Příbor amateur archeologists was Jiří Fryč, who made a brief mention of the survey

in a publication aimed at a wide general readership (Fryč, 1985).

In 2009, during an archeological survey of the burial ground, 89 cremation graves were found, in addition to 7 concentrations of pottery; in these cases it is not clear whether the concentrations represent graves or are parts of graves that have been disturbed. The site of the survey covered an area of 1333 m² and included 88 excavated pits each measuring 3×3 m. The individual graves were shallow and their contents were badly damaged; this considerably reduces the information value of the sites. It is certain that the burial ground has not been unearthed to its full extent, and it is highly probable that part of the burial ground was destroyed in the 1970s during the construction of road No. I/48. Because the present rescue survey focused only on the area under immediate threat due to the construction of a new road, it is likely that an unknown part of the burial ground still remains underground.

The individual graves contained pottery vessels, bronze and iron artefacts, and in some cases glass beads. Although some graves were found to contain larger numbers of pottery items (the highest number was 18 vessels in grave H37), 76 % of the graves contain between 1 and 3 vessels. During laboratory processing of the pottery finds, researchers only managed to reconstruct around 20 vessels. In view of the fact that the total number of vessels identified during the survey is approx. 250 (Table 4), the vessels that can be studied in more detail account for only 8 % of the total number. In the remaining cases, only fragmentary material is available. The typological division of the pottery is shown in Table 3. The most common vessel types were amphorae, bowls and cups. Among the metal artefacts found in the graves, iron items were far more common than bronze items; the ratio of iron-containing to bronze-containing graves was 33:5. The most commonly identified iron items were knives of various sizes – graves H20, H37 (at least 2 items), H43, H46 (2 items), H55, H57, H60, H61 (a scythe), H72, H80. Various types of circular-shaped items were found in graves H16, H17, H20, H36 (2–3 items), H37, H43 (at least 2 items; Fig. 16), H46, H53, H54 (at least 4 items), H58, H61, H72, H73 and H88. The most common diameter of these circular items was between 5 and 6 cm, though some were considerably smaller. The larger pieces can be interpreted as bracelets, while the smaller items were probably sewn onto clothing or were used as functional or decorative parts of horse harnesses. Their possible function as pre-coin currency is subject to dispute. An example of the bronze artefacts – which with one exception (grave H10) were found together with the iron items in the graves – is a set of items found in grave H37: the tip of a slim needle, a small piece from a rod, a complete but fragmented circular piece with a diameter of 38 mm and thickness 4 mm, a small flat rod, part of another circular piece from vessel no. 4, and a fragment from a thin deformed piece of sheet metal. In another grave (H44), a thin bronze wire was found. Vessel no. 6 in grave H58 contained part of a thin bracelet (?) with an original diameter of around 6 cm and only 2 mm thick. Among the most interesting finds are the glass beads which were found in several graves (Fig. 14, 17 and 18). Grave H77 contained

a unique set of finds with a necklace originally comprising at least 30–40 beads. With a few exceptions, most of these items were deformed by the cremation process. The least damaged items have well-preserved coloured decorative motifs featuring groups of three eyes with framed dots. The surfaces of the individual beads were probably of various colours; shades of ochre-red and dark blue were found (Fig. 18). The eyes were probably yellow. The beads from grave H77 can most plausibly be assigned to Venclová's type 544 (opaque dark blue with three yellow eyes of framed dots; Venclová 1990, 85). This type was produced during RHC or at the beginning of RHD1. The closest analogy to the Příbor set is a bead found in the Hallstatt layer at the fortress in Chotěbuz-Podobora. On the basis of the analysis – particularly a typological analysis of the pottery – it can be deduced that the Příbor burial ground was used during the period of transition between the early and middle phases of Lusatian culture (RHA1–RHA2/RHB1). However, finds dating from this period are rare. The majority of the items found at the site date from the later (Platěnice) phase (RHC1–RHC2). The ceramic items bear strong similarities to developed Lusatian culture in its earlier, i.e. Silesian, phase (RHB2/HB3). The local population probably used the burial ground at least into the early Hallstatt period (RHD1).

The final section of the text contains information on the specialist analyses carried out on organic samples taken from the graves and offers several reflections on the nature of the local settlements during the period when the Příbor burial ground was in use. The items found in most of the graves suggest that the site was used by simple rural inhabitants. It is not clear what their relation was to the nearby fortress on Kotouč hill, however it is highly probable that there were economic and administrative ties between these communities. It can be assumed that the Příbor burial ground was used by several smaller communities in the surrounding area. The economic life of these communities – which may have been little more than large homesteads – was almost certainly based on livestock farming. The settlements were not fixed; people moved around depending on the availability of food for their livestock. This is the most plausible explanation for the absence of typical settlement structures; with the exception of isolated pottery finds, such structures are rarely found by archeologists in this region. Due to the specific geographic and chronological features of these locations from the period of the Lusatian urn field culture (Table 1, Fig. 3), the authors propose that these sites be labeled as the 'Beskydy-Odra' subgroup of the Lusatian culture.

Příloha 1. Protokol z preparace vybraných nálezů odebraných „in situ“ z žárového pohřebiště lužické kultury v Příboře – stav a popis materiálu

Popis výbavy vybraných hrobových celků

Poznámka: Jedná se o celky vybrané v terénu „in situ“ a následně preparované v laboratorních podmínkách. Při vlastní preparaci bylo postupováno tak, že daný hrobový celek (popř. jeho část) byl nejprve vyfotografován z různých úhlů a formou písemného protokolu o něm zaznamenány základní informace – materiálové a typologické zařazení, výzdoba, metrické údaje. Následně byly z bloků hlíny vyjmuty jednotlivé nálezy a odebrány vzorky ke specializovaným analýzám. Protože zejména u větších hrobových celků by váha v jednom kuse odebraného zemního bloku znemožňovala snadnou manipulaci při transportu i vlastní preparaci, byly tyto celky rozděleny na dílčí sektory. V terénní fázi výzkumu identifikované nádoby byly očíslovány a pod těmito čísly dále preparovány v laboratoři. Evidenční čísla níže uvedeného přehledu nejsou inventárními čísly nálezů, jedná se pouze o pomocnou evidenci v terénu vyzvednutých celků – kterých, z výše popsaných příčin, může být z téhož hrobu několik. Protože značná část vyzvedávaných nádob byla dochována v torzech (většinou spodní části nádob) je nutno metrické údaje brát jen jako orientační. Pokud to situace dovoľovala, byly měřeny u keramických nádob tyto hodnoty: průměr ústí, průměr maximální výdutě, průměr dna a celková výška. U nekeramických artefaktů byly měřeny charakteristické části dle zažitého popisného úzu. Popisované skutečnosti odrážejí stav před definitivním zpracováním a rekonstrukcí některých nádob, takže typologické zařazení zde uváděné je nutno brát jen jako orientační.

Použité zkratky: vz – vzorky, ker – keramika, Fe – železo, ko – kosti, uh – uhlíky, sed – sediment, maz – mazanice, v – výška.

H6-A. Ev. č. 480: Pouhé zbytky neidentifikovatelné nádoby – popelnice, která obsahuje značné množství kremačních zbytků. Vz.: ker., ko, sed.

H6-B. Ev. č. 483: Menší nádobka (miska?) s výplní. Keramika tenkostěnná, výpal černý a okrový. Vz.: ker.

H9. Ev. č. 171, nádoba „A“: Kumulace střepů blíže neurčitelné nádoby. Zachyceno již v ornici. Keramika je na vnější straně tmavě okrová, uvnitř černá. Metrické charakteristiky nelze určit. Vz.: ker., uh.

H9. Ev. č. 170, nádoba „B“: Pouze fragmenty (menší?) nádoby. Metrické charakteristiky nelze určit. Keramika vypálena do světle okrové barvy. Vz.: ker.

H10-A. Ev. č. 173: Jedná se o destruovanou větší nádobu (1), dle dochovaného páskového ucha a celkového habitu členěnou mísu (obrácenou dnem vzhůru). Keramika silnostěnná, relativně dobře ve zlomcích dochována. Barva výpalu vně světle okrová, uvnitř černá. Metrické charakteristiky nedefinovatelné. Dobrá možnost rekon-

strukce. Při postupném rozebírání nádoby bylo zjištěno, že pod mísou byla další nádoba (2), rovněž destruovaná. Barva výpalu černá, zaleštěvaná (osudí?). Vz.: ker. ze 2 nádob, ko, uh.

H10-B. Ev. č. 481: Soubor patrně 2 nádob. V obou (?) případech se jedná o torzo blíže neurčitelné nádoby. V jednom případě ker. černá, ve druhém oranžově okrová. V obou případech se jedná o ker. silnostěnnou. Ve výplni nádoby oranžové se ukazují spálené kůstky a patrně i bronzový artefakt – hlavice (diskovitá) jehlice. Její tělo nebylo nalezeno. Vz.: ker., ko, bronz.

H13. Ev. č. 482: Spodní část nádoby s výplní. Dochovaný průměr cca 20 cm. Keramika černá, zaleštěvaná. Vz.: ker., ko, uh, sed.

H14. Ev. č. 174: Kumulace rozptýlených střepů typologicky neurčitelné nádoby. Keramika rezná, silně rozpadavá. Vz.: ker., ko.

H16. Ev. č. 172, východní část hrobové výbavy: Zcela destruované nádoby (nádoba?), typologicky nezařaditelné. Rozdrcená ker. je černá, zaleštěvaná, sporadicky se vyskytuje vhloubená výzdoba rýhováním. V centrální části této kumulace se objevují sporadické kremační pozůstatky, na nichž leží 1–2 železné náramky (rozpadlé) o průměru cca 8 cm. Vz.: ker., ko, sed., Fe.

H17. Ev. č. 163: Torzo blíže neurčitelné nádoby menší velikosti. Nádoba je zcela rozdrcena. Keramika černá, zaleštěvaná. Metrické charakteristiky nelze určit – průměr torza: cca 15 cm. Vz.: ker., ko, Fe.

H17. Ev. č. 164: Torzo blíže neurčitelné nádoby menší velikosti. Nádoba je zcela rozdrcena. Keramika černá, zaleštěvaná. Metrické charakteristiky nelze určit. Nelze zcela vyloučit, že se jedná pouze o část výdutě sousední nádoby (?). Tomu by odpovídalo i stopové množství spálených kostí nalezených v těsném kontaktu se střepy. Vz.: ker., ko.

H17. Ev. č. 165: V podstatě jen malý otisk keramiky, o jejíž struktuře nelze prakticky nic bližšího sdělit. Metrické charakteristiky nelze určit. Tuto evidenční jednotku lze považovat za samostatnou nádobu jen s velkou rezervou. Vz.: ker.

H17. Ev. č. 166, nádoba č. 9: Torzo blíže neurčitelné nádoby. Keramika rozdrcená, černá, zaleštěvaná. Vz.: ker.

H18. Ev. č. 160, nádoba č. 1: Jedná se o spodní část 3 nádob vsazených do sebe. Vnější keramický tvar („a“) má keramiku vypálenou do cihlově červené barvy. Tato keramika je tradičně nejhůř vypálená a má slabou soudržnost. Max. průměr torza této nádoby je kolem 17 – 18 cm. Dovnitř této nádoby je vsazena další (ker. černá) o průměru 13 cm („b“). Tato druhá nádoba ve svém obsahu má ještě drobnou tenkostěnnou nádobku („c“) o dochovaném průměru (okraje?) 8 cm, v. 3,6 cm, páskové ouško. Spo-

radicky se v obsazích nádob „b“ a „c“ objevují kremační zbytky. Vz.: ker. ze 3 nádob, ko, uh, sed.

H20. Ev. č. 158, nádoba č. 1: Torzo blíže neurčitelné nádoby. Hrnčovitá nádoba?? Keramika hrubší, rozpadavá, výpal do cihlově červená. Metrické charakteristiky nelze určit. Vz.: ker., sed., ko.

H20. Ev. č. 161: Fe náramek. Díky uložení a silné fragmentarizaci nelze jednoznačně rozhodnout, zda se jedná o náramek jeden – spirálovitý, nebo o dva samostatné. V centrální části je kruhového průřezu a poměrně masivní – průměr cca 10 mm. Jeden zachycený konec je silně zúžený a roztepaný. Ze svrchní strany je pak tento konec ozdoben několika příčnými rýžkami. Vnější průměr 8 cm, vnitřní cca 6 cm (!). Vz.: ker., Fe.

H26. Ev. č. 226: Torzo blíže neurčitelné nádoby (možná 2?). Keramika robustnější, dva odstíny nehomogenního výpalu – převládá černý tón, druhý je cihlově červený. Metrické charakteristiky nelze určit. Vz.: ker., ko, korálky (3 ks). Hlavní nádoba má charakter baňaté putny. Při preparaci zachyceno dno o průměru 6 cm a drobný tyčinkovitý kousek Fe (?). Vz.: ker., ko, uh, sed., krusta, korálky, Fe.

H27. Ev. č. 182 (2), 183 (1), nádoby č. 1 a 2: Soubor dvou nádob. 182 (nádoba 2) je menším, více destruovaným osudím. Průměr max. výdutě cca 23 cm. Keramika černá, zaleštěvaná. 183 (nádoba 1) je velkým, relativně dobře dochovaným osudím. Schází jen nejvyšší část kuželovitého hrdla s okrajem. Keramika je masivní, dobře zachovaná, černá, zaleštěvaná. Vnější plochy jsou hustě zdobeny žlábkovanou výzdobou – jedná se o 4 vypnuliny umístěné v pravidelných rozestupech, které jsou hustě podkovovitě orýsovány širokými žlábkami. Na rozhraní hrdla a výdutě je žlábkování vodorovné po celém obvodu. Plochy na výduti mezi podkovovitou výzdobou jsou zdobené svislými žlábkovanými pásy. Průměr max. výdutě je 40 cm. Na dvou protilehlých stranách jsou umístěna široká pásková ucha. Vz.: ker. ze 2 nádob, ko, uh, sed, (obr. 4: 3).

H27. Ev. č. 168, nádoba č. 3: Jedná se o malé tenkostěnné osudí o průměru ústí 5,5 cm a průměru max. výdutě 10 cm. Keramika černá zaleštěvaná. Povrch nádoby je hojně zdoben jemně rýhovanou vhloubenou výzdobou.

H27. Ev. č. 169, nádoba č. 4: Blíže typologicky nedefinovatelná, obrácená dnem (průměr 6 – 7 cm) vzhůru (mísa?). Barva výpalu na vnější straně je oranžovookrová. Tato nádoba kryla menší nádobku (č.6; osudí?) rovněž oranžovookrového výpalu, která byla patrně vlastní popelnici (krusta kremačních zbytků). Vz.: ker. 3 nádob, ko, uh, sed (Ev. č.168).

H27. Ev. č. 175, nádoba č. 5: Silně destruovaná nádoba nedefinovatelného typu. Povrch hrubý, rezný s výpalem do červená. Vz.: ker., uh.

H28. Ev. č. 180: Dobře dochovaná, byť rozpraskaná, nádoba (mísa?) otočená dnem vzhůru. Max. průměr výdutě cca 30–32 cm, průměr dna 11 cm, výška cca 15 cm. Keramika spíše silnější, hrubá, odstín povrchu hnědočerný. Výzdoba není patrná. Jednoduše zaoblený okraj. Vz.: ker., uh., ko, sed. (odebrán 2×: jednou pro palynologii, podruhé jako kompaktní krusta ze dna nádoby – obsahuje tedy i kremační zbytky aj.).

H30. Ev. č. 224, nádoby č. 3–7: Část hrobu vyzvednutá in situ a poškozená při přepravě. Keramika zcela rozpadlá, jednotlivé nádoby nerozlišitelné. Pouze stopy po železných předmětech. Velké kremační zbytky. Vz.: ker., ko, uh, Fe.

H31. Ev. č. 191: Kumulace střepů nejméně 2 nádob. Svrchní, obrácená dnem vzhůru je vypálena do tmavě okrového odstínu. Spodní nádobou je patrně osudí s keramikou černou, zaleštěvanou. Oba keramické tvary jsou rozdrceny tlakem hlíny a částečně prostorově dislokovány. Mezi střepy jsou viditelné kosterní pozůstatky s poměrně velkými fragmenty. Vz.: ker. ze 2 nádob, ko (krusta), uh.

H32. Ev. č. 178: Nádoba rozpadlá, zřejmě osudí, povrch keramiky černý, místy až cihlově červený. Průměr výdutě osudí cca 28 cm. Vz.: ker., uh, ko.

H34. Ev. č. 184, nádoba č. 3: Torza dvou nádob – hlavní nádobou (popelnicí) je černé zaleštěvané osudí, zdobené jemnými vhloubenými rýhami. Průměr ústí cca 14 cm, průměr max. výdutě cca 20 cm. Po straně této nádoby leží torzo mísy s dovnitř zataženým okrajem. Barva jejího výpalu je béžově okrová. Výplň osudí a bezprostřední okolí je silně prostoupeno kremačními pozůstatky. Vz.: ker. ze 2 nádob, ko, uh, sed.

H35. Ev. č. 231: Jedná se o mísovitou nádobu, silně rozpadlou, ale patrně celou. Keramika silnostěnná s barevně nehomogenním výpalem (odstíny od cihlově červené přes okrovou k černé). Metrické charakteristiky neidentifikovatelné. Spodní nádobou je patrně nízké široké osudí. Vz.: ker. (2 nádoby?), ko, uh, sed., krusta, kosti.

H36. Ev. č. 190: Zcela destruované nádoby. Kumulace střepů pochází nejméně ze 2 nádob. Určitější tvar si zachovala menší z nich – osudí či mísa o průměru výdutě cca 18–20 cm. Mezi keramikou (černá, zaleštěvaná) jsou rozptýleny kremační pozůstatky. Dle úseku dochovaného okraje se větší nádoba jeví jako široká plytká mísa s mírně ven vyhnutým okrajem, která patrně byla přikryta jinou nádobou obrácenou dnem vzhůru (dle dochovaného dna). Po jejím odebrání bylo zjištěno, že spodní nádoba obsahuje větší množství železných artefaktů a krustu kremačních pozůstatků – obě v těsném kontaktu. Železa: nejméně dva kruhové „náramky“ o průměru cca 6 cm. Dalším artefaktem jsou dvě ramena trojúhelníkovitého tvaru – při koncích ramen jsou patrné jakési „Y“ útvary. Celek dělá dojem, že se jedná spíše o součásti koňského postroje – udidlo?, uzdění. Průměr kruhu neodpovídá šířce lidského zápěstí! Vz.: ker. ze 3 nádob, ko, sed., Fe.

H37. Ev. č. 192, nádoby č. 1 a 2: Soubor 2 destruovaných nádob. Zachovalejší (1) je robustní mísa s dovnitř zataženým okrajem. Leží na boku. Keramika je vypálena do oranžově okrové barvy s hnědými a černými skvrnami. Průměr ústí nelze jednoznačně stanovit – cca 24–26 cm, v. 16 cm. Nádoba (2) je torzo blíže neurčitelné nádoby, keramika černá, zaleštěvaná. Dle charakteru okraje nízký koflík či osudíčko. Při preparaci byla v nádobě (1) objevena nádobka menší (č.16) – osudí zdobené rytými liniemi. Vz.: ker. ze 3 nádob, uh, sed.

H37. Ev. č. 188, nádoba č. 3: Menší nádobka, patrně osudíčko o průměru výdutě cca 15 cm. Keramika silně destruovaná, černá, zaleštěvaná. Uvnitř na sedimentu položeny 2 (?) žel. „náramky“, které jsou prakticky zcela stráveny. Vně nádobky leží malý terčík (strávený), popř. spirála o průměru 2,5–3 cm. U jednoho náramku dochovaný paličkovitý konec. Výzdoba na keramice je tvořena jemnými rýžkami. Vz.: ker., Fe, sed.

H37. Ev. č. 223, nádoby č. 4, 7 a 11: Skupina tří silně destruovaných nádob. Dvě menší mísy o max. průměru cca 18 cm. Těsně v doteku s prostřední nádobou se vyskytují zlomky Fe artefaktů (2 náramky??) – silně destruovaných. Třetí nádobou je patrně osudí. Keramika černá zaleštěvaná. Max. dochovaný průměr: cca 22 cm. Popis pro pozdější ztotožnění s čísly nádob: Zcela vlevo (7) „miska“ (?), „nádoba uprostřed“ (11), „osudí“ („4“). Miska (7) a nádoba (11) byly prakticky zcela stráveny a homogenní keramiky se z nich zachovalo naprosté minimum. Šlo spíše o otisk keramiky v jílovitém loži. Železa prakticky v neidentifikovatelné podobě. Vz.: ker. ze 3 nádob, ko, sed. z osudí, Fe.

H37. Ev. č. 194, nádoba č. 5: Silně rozpraskané osudí (5), dovnitř kterého je vložen menší koflík (nádoba č.17). Průměr výdutě osudí cca 26 cm, průměr koflíku (ústí) cca 12 cm. Obojí ker. černá, zaleštěvaná. Osudí zdobené vhloubenou rytou výzdobou (patrně šrafované trojúhelníky na max. výduti). Vz.: ker. ze dvou nádob, sed.

H37. Ev. č. 189, nádoba č. 6: Destruovaný šálek s uchem, obrácený dnem vzhůru, černý zaleštěný povrch, výzdoba jemným rýhováním. Průměr cca 15 cm, výška cca 8 cm. Vz.: ker., ko, sed.

H37. Ev. č. 196, nádoby č. 8 a 13: Silně destruovaná velká nádoba (8) – patrně osudí. Průměr max. výdutě cca 36–38 cm, průměr hrdla cca 15–16 cm. Keramika černá, zaleštěvaná. Výzdoba rytými liniemi a plastickým výčnělkem na rozhraní hrdla a výdutě. Nádoba ve výplni obsahovala i malé osudíčko (nádoba č.18) o průměru výdutě cca 12 cm – černá zaleštěvaná keramika. Vedle toho bylo nalezeno i torzo patrně koflíku (13) s uchem, průměr dochovaného torza cca 10 cm. Rovněž tato nádoba byla z černé zaleštěvané keramiky. Stav obou menších nádobek byl z hlediska pevnosti keramiky výrazně lepší než v případě velké nádoby, která se na dotek rozpadala – špatný oxidačně (vnitřek) – redukční (vnějšek) výpal. Vz.: ker. ze 3 nádob, ko, uh, sed., mikroulita.

H37. Ev. č. 157, nádoba č. 9: Torzo nádobky – patrně osudí – o průměru 18 – 19 cm. Ker. černá, zaleštěvaná. Vhloubená výzdoba cik-cak liniemi. Vz.: ker., ko, sed.

H37. Ev. č. 193, nádoba č. 10: Malá nádoba, patrně šálek o průměru výdutě cca 12 cm a výšce cca 5 cm. Ven vyhnutý okraj zaoblený. Povrch černý zaleštěvaný. U okraje dochované ouško. Výzdoba jemnými rýžkami. Stromečkový motiv. Vz.: ker., sed.

H37. Ev. č. 185, nádoba č. 12: Torzo blíže neurčitelné nádoby o průměru cca 16 cm. Keramika černá, rozpadlá. Vz.: ker., uh, ko, sed.

H37. Ev. č. 159, poloha při nádobách č. 8 a 9: Drobné fragmenty žel. artefaktů (kroužků?). Velikost neurčitelná.

H38. Ev. č. 177: Zcela destruovaná nádoba s koncentrací kremačních zbytků na dně. Nedefinovatelný typ. Keramika spíše hrubší, černá. Vz.: ker., ko, uh., sed.

H39. Ev. č. 187: Torzo rozpadlého osudí o max. průměru 26 cm. Dochováno ouško na rozhraní hrdla a výdutě. Ker. spíše hrubší. Barva výpalu hnědookrová. Uvnitř pravděpodobně torzo menší tenkostěnné nádobky. Vz.: ker., ko, uh., sed.

H40. Ev. č. 186: Destruovaná nádoba nejasného typu. Jedná se o urnu se značným množstvím kremačních pozůstatků. Keramika spíše hrubší s černým povrchem. Nádoba měla bezpečně ucho. Dochovaný průměr spodní části nádoby: 22–24 cm. V kosterním materiálu dochována i celá kloubní hlavice (femur) a kost lebeční (šev) – 4 sáčky kostí! Vz.: ker., ko, sed.

H41. Ev. č. 176: Celý hrob vyzvednutý in situ, obsahující více nádob (minimálně 5–6, včetně pokličky). Nádoby jsou silně poškozené, vyjma pokličky jen obtížně typologicky určitelné. Poklička (oranžovookrový výpal) má průměr 14 cm a viditelně odlomený středový knoflík. Tato poklička leží na koncentraci černých zaleštěvaných střepů, kterou lze podle charakter. umístění páskového ucha identifikovat jako torzo koflíku. Poklička jakoby byla odsunuta ze zploštělé mísovité (?) nádoby – její ker. střep je rezný, silně rozpadavý. Původní průměr ústí této nádoby byl asi 12–14 cm (odpovídá pokličce), výška cca 8 cm. Na opačném konci hrobu se situace jevila tak, že zde větší, typologicky neurčitelná nádoba o průměru cca 18 cm obsahovala ve svém nitru tenkostěnnou nádobku (šálek, miskou?), černou, zaleštěvanou. Větší nádoba je dochována jen ve stínu (rezný výpal?). V centrální části hrobu se vyskytuje velká koncentrace převážně černé zaleštěvané keramiky – typologicky a metricky neurčitelné. Jelikož právě v této koncentraci střepů se objevuje rovněž výraznější množství kremačních zbytků, jednalo se patrně o popelnici. Vz.: ker. z 5 nádob, ko, uh, sed.

H42. Ev. č. 195: Torzo blíže neurčitelné nádoby o průměru výdutě cca 18 cm. Ker. spíše hrubší, černohnědá. Výzdoba vhloubená – rýhy. Vz.: ker., ko, uh.

H43. Ev. č. 232, nádoby č. 1 až 3: Soubor 3 nádob. Největší z nich je černé zaleštěvané osudí o průměru výdutě cca 26 cm. V těsném kontaktu s ním se nachází černý zaleštěvaný koflík o průměru 10 cm, na opačné straně další malá nádoba zhruba stejného průměru jako koflík. Na osudí i koflíku patrná výzdoba jemným rýhováním. Vz.: ker., sed., uh, Fe.

H43. Ev. č. 234, nádoba č. 5: V podstatě jen stopa zcela destruované nádoby, uprostřed 2 (?) rozpadlé žel. kroužky o průměru cca 6 cm. Vz.: ker., ko, uh, Fe, sed.

H45. Ev. č. 236: Torzo blíže neurčitelné nádoby. Keramika (patrně jediné?) nádoby je zcela rozpadlá, černá zaleštěvaná. Metrické charakteristiky neurčitelné. Mezi zlomky keramiky patrný kousek kremačních zbytků a uhlíků. Vz.: ker., ko, uh.

H46. Ev. č. 244, nádoby č. 1 a 2: Soubor 2 nádob. Spodní patrně větší osudí o průměru 25–30 cm. Ker. černá zaleštěvaná, vhloubená výzdoba – rýhy. Patrně nejméně 1 ucho. Nahoře dnem vzhůru miska – ker. hrubší, cihlově červená o průměru cca 15–20 cm. Po straně samostatné dno patrně třetí nádoby o průměru 9 cm – výpal černý. Dochovány velké uhlíky. Vz.: ker. (1 až 3), ko, uh, sed.

H46. Ev. č. 241, nádoby č. 3 a 4: Soubor dvou nádob. Jde o širokou mísu s okrajem mírně dovnitř zataženým o průměru ústí cca 28 cm. Keramika má nehomogenní výpal – odstíny od cihlově červené po tmavě černou. Keramika je silně fragmentarizovaná. Vedle této nádoby leží torzo nádobky menší – typologicky neurčitelné. Menší nádoba se po odebrání mísy projevila jako torzo nádoby – dle charakteristiky výdutě asi osudí – která byla pod mísou. Výpal keramiky je obdobný jako v případě větší mísy. Větší mísu je možno rekonstruovat! Z tohoto hrobu pochází větší množství dobře dochovaného spáleného dřeva. Vz.: ker. ze 2 nádob, ko, uh, sed.

H46. Ev. č. 243, nádoby č. 5 až 7: Soubor tří nádob – všechny z černé zaleštěvané keramiky.

1. (č.5?) Velké, tlakem shora deformované osudí. Průměr ústí: 12 cm, průměr max. výdutě: 26–27 cm. Výzdoba jemným rýhováním – cik-cak motivem. Patrně jde o urnu (patrná větší kůstka ve výplni). Nahoře na nádobě leží na 2 místech fragmenty želez. artefaktů (v obou případech jde o tyčinkovitý profil).
2. (č.6?) Malé, silněji deformované osudí se stejnou výzdobou. Průměr ústí asi 9 – 10 cm, průměr max. výdutě je 16–17 cm.
3. (č.7?) Částečně pod nádobu 2. zasahuje nádoba třetí, která je těžko typologicky zařaditelná – mohlo by se jednat o torzo mísy. Metrické charakteristiky nelze určit. V souvislosti s touto nádobou byl při preparaci objeven masivní plast. výčnělek horiz. protažený. Vz.: ker. ze 3 nádob, ko, uh, sed., Fe.

H46. Ev. č. 242, nádoby č. 8–11: Část hrobového celku obsahující 4 nádoby a kovové artefakty – 1: větší železný nůž mezi nádobami č. 8 a 9, 2: menší železný kroužek o průměru cca 3,5 cm v nádobě č. 9 – jde patrně o popel-

nici (obsahuje kremační zbytky), osudí o max. průměru cca 26 cm, na této nádobě i 3: malý nožík. Další nožík nalezen již při terénní preparaci hrobu mezi nádobami č. 7 a 8. Keramika destruována – roztlačena. Nádoby č. 8 a 11 mají oxidační výpal, č. 9 a 10 redukční. Nádoba č. 10 je zdobena rýhovanou výzdobou, typologicky neurčitelná. Nádoba č. 11 je patrně hrnec, na něm a v něm nalezena rozlomená poklička. Vz.: ker., ko, uh, sed., Fe.

H46. Ev. č. 238, nádoba č. 12: Torzo blíže neurčitelné nádoby o dochov. průměru cca 16 cm. Keramika černá, zaleštěvaná. Výzdoba vhloubená cik-cak liniemi. Vz.: ker., ko.

H46. Ev. č. 240, nádoba č. 13: Fragment (dno) blíže neurčitelné nádoby. Keramika silnostěnná, hrubší. Uvnitř barva výpalu černá, vně oranžovookrová. Vz.: ker.

H48. Ev. č. 239: Malá koncentrace zcela destruované keramiky a krem. zbytků. Barva výpalu keramiky černá, zaleštěvaný povrch. Vz.: ker., ko, uh.

H53. Ev. č. 198, nádoba č. 1: Obsahuje část se dnem (199 – vrch téže nádoby?). Vz.: ker.

H53. Ev. č. 199, nádoba č. 2: Zcela destruovaná nádoba (nádob?) neidentifikovatelného typu. Černý, zaleštěný povrch zdobený rytými liniemi (trojúhelníky). Vz.: ker., sed.

H53. Ev. č. 200, nádoba č. 3: Patrně jen spodní část destruované nádoby nejasného typu. Hrubý režný červený povrch. Keramika prakticky úplně rozpadlá. Vz.: ker., ko, sed.

H53. Ev. č. 201, nádoba č. 4: Žel. třmínek, přezka či náramek (?). Nerozebráno, necháno in situ ke komplexnímu konz. zásahu.

H54. Ev. č. 197, nádoby č. 1–7: Jedná se o silně destruovaný hrobový celek, u něhož jsou hranice ve střepech se nalézajících nádob prakticky neurčitelné. Výjimkou jsou pouze nádoby č. 2 (menší miska či koflík o průměru ústí 15 cm) a nádoba č. 5 – což je ovšem pouze spíše otisk po rozpadlé, do cihlově červeně vypálené nádobě. Součástí hrobové výbavy jsou i artefakty železné. Jedná se o železné kroužky různých průměrů – 5,5; 6; 2,5 cm. Čtvrtý, na povrchu náleзовé situace se nalézající artefakt, je deformován a jako i ostatní rozpadlý na fragmenty. Pravděpodobně se jednalo rovněž o kruh o průměru 5,5–6 cm. Všechny železné předměty se nacházejí v těsném sousedství 2 samostatných koncentrací kremačních pozůstatků. Vz.: ker., ko, Fe.

H55. Ev. č. 210, nádoby č. 1–6: Zdevastovaný hrobový celek u něhož lze počet nádob jen velmi přibližně odhadnout. Typologické a metrické charakteristiky jsou neurčitelné. S výjimkou nádoby č. 3, jejíž keramika má výpal do cihlově červeného odstínu, jsou ostatní nádoby černé, zaleštěvané. Keramika je rozdrncena do velmi malých úlomků. Mezi nádobami č. 5 a 6 jsou blíže neidentifi-

kovatelné kousky železa o spíše plochem profilu. Nádoba č. 5 je dochována spíše jen jako stín keramiky. Vz.: ker., ko, uh.

H56. Ev. č. 217, nádoba č. 1: Patrně jen spodní část destruované nádoby (osudí?, mísa?) s černým zaleštěným povrchem. Výzdoba vhloubenými rýhami. Průměr (max. výduť?) cca 25 cm. Vz.: ker., 1 drobná spálená kost.

H56. Ev. č. 219, nádoba č. 2: Torzo blíže neurčitelné nádoby menší velikosti. Nádoba je zcela rozdrncena. Keramika černá, zaleštěvaná. Metrické charakteristiky nelze určit – průměr torza: 16 cm. Vz.: ker.

H56. Ev. č. 220, nádoby č. 3 a 4: Dvě torza neurčitelných nádob. Č. 3 hrubší oranžová ker., č. 4 je spodní částí nádobky o průměru cca 14 cm, ker. černá. K nádobě č. 4 se vážou sporadické kremační zbytky. Vz.: ker., ko.

H57. Ev. č. 206, nádoba č. 1: Relativně lépe dochovaná (tlakem hlíny deformovaná) černá osudí o průměru cca 30 cm. Výzdoba není patrná. Uvnitř na dně vrstva spálených kostí, na které se nacházela žel. jehlice? (ztluštělý konec) o celkové délce cca 5–6 cm. Vz.: ker., ko, Fe, sed., uh.

H57. Ev. č. 229, nádoba č. 2: Menší otevřená miska (dochovaný okraj) o průměru 15 cm a výšce 6 cm. Keramika silně rozpadavá, černá, zaleštěvaná. Nádoba byla zcela prázdná (zaplněná žlutkou). Vz.: ker., sed.

H57. Ev. č. 202–205, nádoby č. 3–6: Skupina nádob hrobové výbavy. Nádoby rozpadlé, jen mírně dislokované. 202 (3) – jedná se o koflík s páskovým uchem o průměru ústí 13–14 cm. Keramika černá, zaleštěvaná. 203 (4) – nádoba typologicky neurčitelná (mísa?, osudí?). Keramika černá, zaleštěvaná. Metrické charakteristiky neurčitelné. 204 (5) – dle části výduť v primární pozici se jedná o osudí. To je zcela rozpadlé, metrické charakteristiky neurčitelné. Keramika černá, zaleštěvaná. Vhloubená výzdoba žlábkováním (na max. výduť). 205 (6) – koflík s uchem, okraj mírně dovnitř zatažený. Průměr ústí 12 cm. Keramika černá, zaleštěvaná. Zhruba uprostřed popsané skupiny se vyskytuje kumulace střepů vypálených do cihlově červeného odstínu a zdobených žlábkováním – samostatná nádoba? Vz.: ker. ze 4 nádob, ko, sed., Fe – drobnosti.

H57. Ev. č. 211, nádoba č. 7: Poklička o průměru 15 cm, v okolí koncentrace zcela strávené režné keramiky. Vz.: ker. (poklička), propálená hlína, uh, sed.

H58. Ev. č. 230, nádoba č. 1: Rozpadlý šálek s uchem, s prožlabeným hrdlem. Ker. černá, zaleštěvaná. Vz.: ker.

H58. Ev. č. 218, nádoba č. 2: Hrnec či hluboká mísa o průměru ústí 18 cm a průměru výduť cca 22 cm. Na rozhraní hrdla a výduť 4 vertikální plastická žebírka imitující ouška. Vhloubená výzdoba krokvicovým motivem. Povrch černý, zaleštěný. V. cca 13 cm. Ker. silnostěnná, nádoba vhodná k rekonstrukci. Vz.: ker., ko, uh, sed.

H58. Ev. č. 233, nádoba č. 3: Destruovaná, patrně hrncovitá nádoba s plastickou lištou na podhrdlí. Průměr ústí cca 16 cm. V. 12–13 cm. Keramika cihlově červená, rozpadavá. Pod zhrouceným bokem nádoby odhalen další ker. tvar – talíř či miska o průměru cca 20 cm. Keramika rovněž červená, rozpadavá. Dochovaný okraj. Vz.: ker., ko, sed.

H58. Ev. č. 213–214, nádoba č. 4 a 5: 213 (nádoba č.4) je malá nádobka nebo malý zbytek nedefinovatelného typu (malinké osudíčko ležící na boku??). Keramika černá, zaleštěvaná. Vz.: ker. 214 (nádoba č.5) je šálek o průměru ústí 11 cm. Okraj mírně dovnitř zahnutý a zaoblený. Povrch má hnědočervený nádech. V. 5,5 cm. Vz.: ker., sed.

H58. Ev. č. 207, nádoba č. 6: Zabaleno spolu s ev. č. 208 – nádoby v těsném kontaktu (208 = nádoba č. 7). Nádoba typu osudí o průměru cca 20 cm, v. 12 cm. Keramika silně fragmentární, rozpadá se. Povrch černý, zaleštěný. Zdobení šikmými rýhami. Zvenčí na stěně leží žel. zahnutá tyčinka délky cca 10 cm, rozpadlá. Uvnitř nádoby při dně nalezen železný kroužek o průměru cca 8 cm a rovná tyčinka stejné délky, síla asi 0,5 cm (obojí), kromě toho i 2 bronzové jehličky – torza v délce asi 5 cm. Všechny kovy jsou zcela rozpadlé a nedají se odebrat vcelku. Vz.: ker., ko, sed., Fe, bronz.

H58. Ev. č. 208, nádoba č. 7: Osudí prakticky stejných parametrů jako č. 207, povrch černý, zaleštěný, zdoben hustým jemným rýhováním. 207 i 208 – lidské kůstky nalezeny jen velmi sporadicky. Vz.: ker., uh., ko, sed.

H58. Ev. č. 212, nádoba č. 8: Silně destruovaná nádoba – pravděpodobně osudí o průměru cca 18–20 cm. Silnostěnný střep, černě zaleštěný povrch, výzdoba vhlouben. rýhami. Vz.: ker., uh., sed.

H58. Ev. č. 237, nádoba č. 9: Rozpadlá, na boku ležící mísa – torzo. Okraj dovnitř zatažený a zaoblený. Keramika hrubá, barva výpalu uvnitř černá, vně tmavě okrová. Výška nádoby cca 17–18 cm. Vz.: ker., ko, uh.

H60. Ev. č. 227, nádoba č. 1: Destruovaná nádoba s režným, okrovým povrchem. Patrné fragmenty okraje. Vz.: ker., ko, uh., sed., Fe – drobné ploché zlomky snad nožíku.

H61. Ev. č. 215–216, nádoby č. 1 a 2: Nádoba č. 1 (215) je robustní mísou s mírně dovnitř zahnutým okrajem, obrácenou dnem vzhůru. Průměr dna 12 cm, průměr okraje cca 30 cm, v. 15 cm. Keramika je hrubší, vně vypálená do tmavě okrového odstínu. Bez výzdoby. Nádoba 2 (216) je mnohem hůře dochovaná menší nádoba – nízká miska s ven vyhnutým okrajem o průměru cca 20 cm. Keramika je režná, silně rozpadavá. Výška 4–5 cm. Kolem této nádoby jsou volně rozptýleny kremační zbytky a uhlíky. Pod nádobou (1) byla další (silně destruovaná) nádoba, patrně osudí. V jejím ústí nalezen Fe artefakt (nůž?). Keramika černá, zaleštěvaná. Vz.: ker. 3 nádob, ko, uh, sed., Fe.

H64. Ev. č. 256, nádoba č. 1: Zcela destruovaná nádoba blíže neurčitelného typu. Keramika hrubší, v ostřívě se vyskytuje slída. Nelze vyloučit, že několik keramických fragmentů s okrajem pochází z horní krycí nádoby. Metrické charakteristiky nedefinovatelné. Vz.: ker., ko, uh, sed.

H64. Ev. č. 257, nádoba č. 2: Pouze menší kumulace střepů typolog. nedefinovatelné nádoby, střepy černé i červené, vyskytují se i spálené kůstky. Vz.: ker., ko.

H65. Ev. č. 255, nádoby č. 1–4: Obsahuje dvě (?) nádoby, jedno menší černé osudí zaleštěné, patrně urnu (větší, i když sporadické, zastoupení kremačních zbytků) a jednu tvarově neidentifikovatelnou nádobu, červený režný povrch. Kovy nenalezeny. Vz.: 2×keramika, uh., ko, sed.

H66. Ev. č. 265, nádoba č. 1: Torzo blíže neurč. nádoby. Ker. tvar zcela rozpadlý, ker. režná, cihlově červený výpal. V obsahu patrné kremační zbytky. Metrické charakteristiky nelze určit. Vz.: ker., ko.

H66. Ev. č. 264, nádoba č. 2: Torzo blíže neurčitelné nádoby. Keramika hrubší, rozpadavá, výpal do cihlově červená. Metrické charakteristiky nelze určit. Jedná se spíše o otisk keramiky na jíl. Vz.: ker., dva drobné zlomky přepálených kostí.

H66. Ev. č. 263, nádoba č. 3: Torzo blíže neurčitelné nádoby. Keramika rozpadlá, hrubší, režná, cihlově červený výpal. Metrické charakteristiky nelze určit. Vz.: ker., uh.

H67. Ev. č. 266: Spíše jen koncentrace střepů – a) černých zaleštěvaných, b) červených režných. Mezi střepy volně větší kumulace dobře dochovaných kremačních zbytků. Typologicky neurčitelné. Vz.: ker., ko, uh., sed.

H68. Ev. č. 269: Zcela destruovaná nádoba s trochou kremačních zbytků. Vz.: ker., ko.

H70. Ev. č. 278, nádoba č. 2: Silně deformovaná, typolog. neurčitelná nádoba. Černá, zaleštěvaná, rozdrčená. Vz.: ker., uh, ko.

H70. Ev. č. 277, nádoba č. 3: Nádoba neidentifikovatelného tvaru. Vz.: ker., uh, ko.

H72. Ev. č. 479, nádoby č. 1–4: Jedná se o silně devastovaný hrobový celek. Počet nádob lze jen odhadovat na 1–3. Nádoba č. 4 je sporná, možná jde o součást nádoby č. 1. Kromě nádoby č. 2 (s oxidačním výpalem) je keramika černá, zaleštěvaná. Typologicky jsou nádoby neurčitelné, jen v případě nádoby č. 1 lze usuzovat na mísu s mírně dovnitř zataženým okrajem o průměru ústí cca 28–30 cm. Menší koncentrace kremačních zbytků je při nádobě č. 4 (č. 1?). Volně mezi střepy nalezeny drobné, tyčinkovité fragmenty železa. Vz.: ker. ze tří (čtyř ?) nádob, ko, Fe.

H73. Ev. č. 289, nádoby č. 1 a 2: Skupina dvou silně destruovaných nádob. Nádoba č. 1 – typologicky neurčitelná o max. průměru 30 cm. Keramika s nehomogenním výpalem, částečně oxidačním, rozpadavá. Menší nádoba je miskou či koflíkem o max. průměru 12–14 cm, keramika černá, zaleštěvaná. Při preparaci nádoby č. 1 zjištěny 2–3 železné kroužky (deformované) o průměru cca 6 cm. Byly na dně, v kontaktu s kremačnickými zbytky. Vz.: ker., ko, Fe.

H77. Ev. č. 313, nádoby č. 1–7: Přestože je keramika jednotlivých nádob rozpadlá, jsou celky nádob dobře viditelné. Typologicky se jedná o nádoby: č. 1 – šálek o průměru ústí 13 cm a s páskovým uchem šíře 2,5 cm. Keramika černá, zaleštěvaná. Č. 2 – menší hrnek či osudí s prožlabeným hrdlem a ven vyhnutým okrajem, průměr ústí 12 cm, průměr max. výdutě 15 cm. Keramika černá, zaleštěvaná. Č. 3 – plytka široká mísa s okrajem mírně ven vyhnutým, průměr ústí cca 30 cm, keramika černá, zaleštěvaná. Č. 4 – nádoba stejného typu jako č. 2 – průměr ústí 12–13 cm, max. výdutě 20 cm, keramika černá, zaleštěvaná. Č. 5 – jedná se o kompaktní krustu kremačnických zbytků – není patrné, zda jsou v nádobě. Č. 6 – mísa (menší) s okrajem mírně dovnitř zataženým, průměr ústí 20 cm, keramika černá, zaleštěvaná. Č. 7 – malé osudíčko o průměru ústí 6,5–7 cm a průměru max. výdutě 9,5 cm, keramika černá, zaleštěvaná. Uvnitř č. 4 nalezen deformovaný, přepálený skleněný (?) korálek. Vz.: ker., ko, uh, sed., 2×obsah nádoby (č. 5 a 7).

H77. Ev. č. 314, nádoba č. 8: Torzo hrnce s plastickou lištou na podhrdlí. Keramika rezná, silně rozpadavá, výpal do červena. Metrické charakteristiky nelze určit. Vz. ker., ko, uh., sed. (krusta ze dna nádoby).

H78. Ev. č. 312, nádoby č. 1–4: Kompletní menší hrobový celek obsahující 3 až 4 zcela destruované nádoby. Typologické a metrické charakteristiky neurčitelné. Nádoba č. 3 je miniaturní miskou (?) o průměru ústí asi 5 cm. Nádoba č. 4 je šálkem (páskové ucho) o max. průměru cca 14 cm. Vz.: ker., ko, sed.

H79. Ev. č. 310: Torzo (spodní část) nádoby blíže neurčitelného typu. Keramika rezná, silně rozpadavá. Průměr dochovaného torza: 18 cm. Na dně krusta kremačnických zbytků. Vz.: ker., ko.

H87. Ev. č. 341: Ve střepech dochovaný zdevastovaný hrob, obsahující patrně dvě nádoby. Střepey jsou promíchané, ale lze vypořadovat, že keramika uložena stratigraficky níže má barvu výpalu vnější strany vyvedenu do tmavě okrového odstínu, zatímco keramika objevující se nahoře je černá, zaleštěvaná. Dle nalezeného okraje a charakteristické výdutě pochází tato výše uložená keramika z šálku. Metrické charakteristiky obou nádob jsou neurčitelné. Vz.: ker. ze dvou nádob, ko.

H88. Ev. č. 340: Destruované osudí. Keramika černá zaleštěvaná. Sporadicky viditelná vhloubená výzdoba jemným žlábkováním. Průměr max. výdutě cca 30 cm. V obsahu viditelné kremačnické zbytky. Zjištěny fragmenty

železného artefaktu tyčinkovitého typu. Vz.: ker., ko, sed., Fe.

H89. Ev. č. 485: Torzo blíže neurčitelné nádoby, snad osudí. Keramika černá, zaleštěvaná. Vhloubená výzdoba motivem „rybí kosti“. Patrné kremačnické zbytky. Vz.: ker., ko, sed., Fe.

H? Ev. č. 209, nádoba č. 7: Označeno pouze jako nádoba „7“. Zatím nepřirazeno ke konkrétnímu hrobu. Spíše jen stopy keramiky a propálená hlína. Vz.: maz.

Obj. 515. Ev. č. 225: Fragmenty spáleného dřeva neznámého stáří. Vz.: dřevo, sed.

Popis zahloubených nehrobových objektů z příborského pohřebiště a jeho blízkého okolí

Poznámka: Metrické charakteristiky zahloubených objektů jsou uváděny vždy v tomtéž pořadí. Jedná se o maximální dosaženou hodnotu délky hlavní osy, šířky a hloubky (měřeno jen zahloubení do podloží, nikoli od úrovně současného terénu) objektu, resp. jeho zachycené části, u kruhovitých objektů pak průměr.

500 (čtverec E5) – úzký podlouhlý, 300×85×50 cm, šikmé stěny, dno rovné, pokračoval za JV hranou čtverce. Výplň: černohnědá jílovitá hlína. Bez nálezů.

501 (čtverec H5) – patrně nepravidelně oválný, zachycena pouze část v S rohu čtverce, 110×45×30 cm, šikmé stěny, nepravidelně zvlněné dno. Výplň: černohnědá jílovitá hlína. Bez nálezů.

502, 503 (čtverec E7) – kruhovitá mělká zahloubenina (502) o průměru 20 cm a hloubce 6 cm v nepravidelně oválném objektu (503), který pokračoval za SV hranou čtverce, 54×42×30 cm, šikmé stěny, nepravidelné dno. Výplň 502: zelenošedá jílovitá hlína, výplň 503: šedoohnědá jílovitá hlína. Bez nálezů.

504 (SZ větev MÚK) – kruhovitý, mělký, průměr 50 cm, hloubka 12 cm, mísovité dno. Výplň: černá jílovitá hlína. Bez nálezů.

505 (SZ větev MÚK) – úzký dlouhý, 350×62×86 cm, stěny šikmé, dno téměř hrotité. Výplň: černá jílovitá hlína promíšená sekundárně přemístěným podložím. Bez nálezů.

506 (SZ větev MÚK) – nepravidelně oválný, 70×28×16 cm, mísovité dno. Výplň: černá jílovitá hlína. Bez nálezů.

507 (SZ větev MÚK) – úzký dlouhý, 306×66×52 cm, stěny nepravidelně šikmé, dno téměř hrotité. Výplň: černá jílovitá hlína promíšená sekundárně přemístěným podložím. Bez nálezů.

508 (SZ větev MÚK) – úzký dlouhý, 280×50×94 cm, stěny šikmé, dno téměř hrotité. Výplň: černá jílovitá hlína

promíšená sekundárně přemístěným podloží. Bez nálezů.

509 (SZ větev MÚK) – nepravidelně oválný, 188×144×48 cm, stěny i dno nepravidelně zvlněné. Výplň: šedočerná jílovitá hlína. Bez nálezů.

510 (čtverec B12) – nepravidelně oválný, zachycena pouze část při S rohu čtverce, 212×102×12 cm, mísovité dno. Výplň: černá jílovitá hlína. V JZ části nalezen hrubozrnný nepravidelně hranolovitý pískovcový balvan, jinak bez nálezů.

511 (čtverec A11) – úzký dlouhý, pokračoval za SV hranou čtverce, 96×40×26 cm, stěny šikmé, dno nepravidelně zvlněné. Výplň: hnědošedá jílovitá hlína, místy drobné uhlíky. Nalezen 1 ks atypického keramického fragmentu KLPP.

512 (čtverce E11–E12) – plytký, nepravidelně oválný, 168×134×20 cm v E11; 190×170×10 cm v E12, dno mísovité, nepravidelně zvlněné. Výplň: hnědošedá hlína. Bez nálezů.

513 (čtverec D12) – nepravidelně oválný, pokračoval za JZ hranou čtverce, 108×80×20 cm, dno mísovité. Výplň: hnědošedá hlína. Bez nálezů.

514 (čtverec C13) – plytký, nepravidelně oválný, 170×130×12 cm, dno mísovité. Výplň: hnědošedá hlína. Bez nálezů.

515 (čtverec D11) – nepravidelně oválný, zachycena pouze část při V rohu čtverce, 132×85×30 cm, stěny šikmé, dno mísovité. Výplň: hnědočerná jílovitá hlína promíšená sekundárně přemístěným podloží. V centrální části zachycena kompaktní plocha (spálená deska?) uhlíků, jinak bez nálezů.

516 (čtverec E10) – plytký, nepravidelně oválný, 56×56×6 cm, dno rovné. Výplň: světle šedá jílovitá hlína. Bez nálezů.

Příloha 2. Geologická analýza situace na příborském žárovém pohřebišti lužické kultury

Zadání: interpretace úzkých, klínovitě zahloubených objektů na lokalitě 3/09 MÚK – sever.

Podobné objekty charakteru více či méně zahloubených rýh lze interpretovat jako:

- Mrazové klíny.** Ty můžeme prakticky vyloučit. Jejich výplň - tmavá hlína se značným obsahem humusu (slínovatka) vznikla nepochybně v holocénu a ne v periglaciálním klimatu. Rovněž texturně se výplň liší od obvyklých výplní mrazových klínů, které bývají zvrstvené planárně a bez osypů ze stěn. Osyp stěn pozorovaných objektů spíše opět svědčí pro humidní klima holocénu.
- Erozní rýhy.** Rovněž lze vyloučit, vzhledem neprůběžnému a izolovanému charakteru rýh a celkové situaci terénu (rýhy nejsou orientovány po spádnicí).

c) Otevřené trhliny na sesuvu. Žádné indicie přítomnosti sesuvu na lokalitě nebyly pozorovány a ani svažitost tomu nenasvědčuje. Vzájemný vztah objektů neukazuje na nějakou logickou deformační strukturu na svahu.

d) Antropogenní původ. Vzhledem k vyloučení přirozených mechanismů vzniku zbývá tato možnost jako jediná přijatelná, přestože rovněž existují určité potíže s vysvětlením účelu objektů. Lze nejspíše uvažovat o nějaké zemědělské činnosti možná relativně v nedávné době, max. pár století. Snad odvodňovací rýhy zamokřeného pozemku? Nedodělané?

Krátce ke geologickému podloží obou ploch archeologického záchranného výzkumu. Na obou skrytých plochách byla odkryta světle hnědá jílovito-prachovitá zemina obsahující v hlubších sondách i méně zvětralé hroudy a úlomky šedých, hnědošedě navětralých prachovitých vápnitých jílovců až prachovců patřící frýdeckému souvrství. Zemina pak představuje eluvium frýdeckého souvrství. Frýdecké souvrství je svrchnokřídového stáří, usazovalo se v relativně hlubokém moři a během vrásnění v terciéru bylo nasunuto do dnešní pozice jako součást podslezské jednotky karpatského flyše. Pro ověření této interpretace byl odebrán vzorek čerstvé horniny z výkopu pro mostní pilíř severně od silnice na mikropaleontologii.

Mikropaleontologický rozbor navětralých prachovitých vápnitých jílovců až prachovců patřících frýdeckému souvrství z lokality 3/09 MÚK – sever.

Vzorek: MB002

List: 25-211

GPS: N49° 38,506'; E18° 07,599'

Foraminifery - plankton: Globotruncanella petaloidea (Gand.), G. havanensis (Woor.) – hojně, Globotruncana arca (Cush.), G. linneiana (Orb.), Globotruncanella stuartiformis (Dal.), Planohedbergella subcarinata (Br.), P. multispina (Lal.), P. escheri (Kauf.), Rugoglobigerina rugosa (Pl.), Hetrohelix reussi (Cush.), H. globulosus (Ehr.), H. glabrans (Cush.) - hojně, Planoglobulina acervulinoides (Egg.), P. brazoensis Mart.

Foraminifery - bentos: Bathysiphon sp., Psammosphaera fusca Sch., Glomospira diffundens Cush. et R., Reophax sp., Dorothisia sp., Hemirobulina sp., Laevidentalina sp., Lagnea sp., Fastigella sp., Tappanina sp., Anomalinoidea sp., Gyroidinoidea sp., Nuttallinella sp., Cibicidoides sp.

Ostatní: Echinoidea (ostny), Ostracoda, zuhelnatělá semena suchozemské flóry

Interpretace: Stáří maastricht na základě výskytu uvedených druhů rodu Planoglobulina. Tafocenóza je charakteristická pro normální marinní prostředí v hloubkách kolem hrany šelfu.

Červenec 2009

Aleš Havlín, Miroslav Bubík

Česká geologická služba, pobočka Brno

Příloha 3. Zpráva o výsledku pyloanalytického šetření na lokalitě Příbor – žárové pohřebiště

Úvod

K pylové analýze bylo předáno pět vzorků. Primárním úkolem bylo zjistit, zda se ve vzorcích nalézají pylová zrna, spóry a případně další palynomorfy. V kladném případě byla cílem palaeoekologických interpretací paleorekonstrukce přírodního / životního prostředí tehdejších obyvatel lokality.

Metodika

Vzorky byly pro následnou pylovou analýzu připraveny laboratorně několika následnými chemickými preparacemi.

Preparace v kyselině chlorovodíkové vyloučila přítomnost karbonátů. Početná příměs silikátů (někdy téměř 90 %) byla odstraněna preparací s kyselinou fluorovodíkovou po dobu 24–36 hodin. Poté byl vzorek zahříván v 10% louhu draselném (pozn.: mezi jednotlivými chemickými postupy byl vždy vzorek několikrát promýván destilovanou vodou a dekantován). Po odstranění louhu draselného bylo přistoupeno k základnímu chemickému procesu, acetolýze. Vzorek, po předstupni s kyselinou octovou, byl zahříván ve směsi devíti dílů anhydridu kyseliny octové a jednoho dílu koncentrované kyseliny sírové. Po několikerém promytí destilovanou vodou a dekantacích, předtím opět s použitím předstupně s kyselinou octovou, byl vzorek deponován v glycerinu.

Pylové spektrum bylo kvalitativně a kvantitativně hodnoceno při zvětšení 400×. Z výsledků bylo sestavena tabulka absolutních hodnot nálezů.

Výsledky z lokality Příbor – žárové pohřebiště

Vzorek č.17, objekt H57, čtverec E 10, obsah nádoby č.1

Mikroskopicky obsahoval vzorek drobnou drť a uhlíky. V pylovém spektru dřevin byl zjištěn pyl jedle (*Abies*), smrku (*Picea*), dubu (*Quercus*) a borovice (*Pinus*). Pro pylové spektrum bylin je významnější výskyt pylu typu pšenice (*Triticum* typ) a obilovin, blíže neurčených (*Cerealialia* sp.). Dále byl přítomen pyl divokých trav (*Poaceae*), hvězdnicovitých (*Asteraceae*), merlíkovitých (*Chenopodiaceae*), svlačce rolního (*Convolvulus arvensis*), jitrocele většího / prostředního (*Plantago major-media*), hlaváče (*Scabiosa*) a spór kapradin (*Polypodiaceae*) a jätrovek (*Hepaticae*). Nedeterminovatelný pyl byl vložen do Varia.

Interpretace: Počet palynomorf v pylovém spektru je velmi nízký. Ze skladby pylového spektra lze pouze soudit na přítomnost a zemědělskou činnost tehdejších obyvatel. S obděláváním půdy souvisí nejen nález pylu obilovin, ale patrně rovněž zvýšený výskyt spór jätrovek. Ty mohly růst na přechodně obhospodařovaných polích.

Přestože bylo zjištěno pouze malé množství pylu dřevin, lze v širším okolí počítat v té době jak s jehličnatými porosty (s dominancí jedle), tak i s listnatými dřevinami.

Vzorek č.24, objekt H37, čtverec B 12, obsah nádoby č. 6

Mikroskopicky byla v chemicky preparovaném vzorku zjištěna vysoká příměs jílovitých částic a uhlíky. Pylové spektrum bylo velmi chudé. Byla zjištěna pouze jednotlivá pylová zrna borovice (*Pinus*) a smrku (*Picea*) ze dřevin. Z bylin byl sporadicky zaznamenán pyl obilovin (*Cerealialia*), divokých trav (*Poaceae*), hvězdnicovitých (*Silenaceae*) a spór kapradin (*Polypodiaceae*) a jätrovek (*Hepaticae*).

Interpretace: Z velmi chudé skladby pylového spektra lze pouze soudit na přítomnost a zemědělskou činnost člověka.

Vzorek č.30, objekt H58, čtverec G 10, obsah nádoby č.8

Mikroskopicky obsahoval vzorek spoustu drobných organických zbytků a zuhelnatělých částí rostlin. Pylová zrna byla dobře zachovaná. Ze všech pěti analyzovaných vzorků se jednalo o vzorek s nejbohatším pylovým spektrem.

Ze dřevin převládala v pylovém náletu líska (*Corylus*). Zjištěn byl pyl borovice (*Pinus*) a smrku (*Picea*). V pylovém spektru bylin dominovaly hvězdnicovité (*Asteraceae*), početné byly mrkvovité (*Daucaceae*), silenkovité (*Silenaceae*) a úrazník (*Sagina*). Dále byly zjištěny obiloviny (*Cerealialia* sp.), typ pšenice (*Triticum* typ), divoké trávy (*Poaceae*), brukvovité (*Brassicaceae*), brusnicovité (*Vacciniaceae*), silenka (*Silene*), pryskyřník (*Ranunculus*), bolševník (*Heracleum*), rožec (*Cerastium*) a jätrovky (*Hepaticae*).

Interpretace: I přes nízký výskyt pylu obilovin indikují ostatní nálezy synantropně pozměněný biotop. Většinu nalezených taxonů můžeme předpokládat na polích a člověkem narušených biotopech (rumiště, ruderaly apod.). Došlo patrně i k prosvětlení okolních lesů.

Vzorek č.34, objekt H53, čtverec E 11, obsah nádoby č.3

Mikroskopicky byly zjištěny drobné zbytky rostlin, zcela rozložených. Pyl se vyskytoval jen zcela sporadicky, ovšem byl nepoškozený.

Ze dřevin bylo zjištěno pouze jedno pylové zrno borovice (*Pinus*). Z bylin pyl obilovin (*Cerealialia* sp.), hvězdnicovitých (*Asteraceae*), divokých trav (*Poaceae*), merlíkovitých (*Chenopodiaceae*), brukvovitých (*Brassicaceae*), mrkvovitých (*Daucaceae*), vikvovitých (*Viciaceae*) a pryskyřníkovitých (*Ranunculaceae*).

Interpretace: Z tohoto kvalitativně i kvantitativně chudého souboru lze pouze soudit na přítomnost člověka a pěstování obilovin.

Vzorek č.36, objekt H40, čtverec C 8, výplň hrobu

Vzorek mikroskopicky obsahoval uhlíkaté částice, jinak byl pyloanalyticky zcela sterilní (výskyt jedné spóry kapradin a pět spór jätrovek).

Celková interpretace

Na základě velmi chudého pylového spektra téměř všech pěti vzorků nelze podrobněji popsat vegetační situaci na lokalitě a v blízkém okolí. Lze pouze konstatovat, že lokalita byla osídlena a byla zde provozována zemědělská aktivita.

Malá pylová frekvence až téměř absence v uvedených vzorcích není v této situaci výjimečná. Stejná situace byla i v případě ostatních lokalit s podobným charakterem půdních vzorků.

V Brně dne 5. 3. 2010
 RNDr. Vlasta Jankovská, CSc.
 Botanický ústav AV ČR, v. v. i.
 odd. vegetační ekologie Brno

Tab. 5. Lokalizace vzorků: 1) Vzorek č.17, objekt H57, čtverec E 10, obsah nádoby č.1 2) Vzorek č.24, objekt H37, čtverec B 12, obsah nádoby č.6 3) Vzorek č.30, objekt H58, čtverec G 10, obsah nádoby č.8 4) Vzorek č.34, objekt H53, čtverec E 11, obsah nádoby č.3 5) Vzorek č.36, objekt H40, čtverec C 8, výplň hrobu

Fig. 5. Doplnit.

Taxon	Lokalizace vzorků				
	1	2	3	4	5
AP (dřeviny)					
<i>Abies</i> (jedle)	3	0	0	0	0
<i>Corylus</i> (líška)	0	0	9	0	0
<i>Picea</i> (smrk)	1	2	2	0	0
<i>Pinus</i> (borovice)	1	2	4	1	1
<i>Quercus</i> (dub)	1	0	0	0	0
$\sum$ AP	6	4	15	1	1
NAP (byliny)					
Asteraceae Liguliflorae (hvězdnicovité jazykovité)	2	0	45	1	0
Brassicaceae (brukvovité)	0	0	4	2	0
<i>Cerealial-Triticum</i> t. (obiloviny typ pšenice)	1	0	3	0	0
<i>Cerealial</i> sp. div. (obiloviny)	3	1	1	3	0
<i>Cerastium</i> t. (typ rožec)	0	0	1	0	0
<i>Convolvulus arvensis</i> (svlačec rolní)	1	0	0	0	0
Daucaceae (mrkvovité)	0	0	14	2	0
<i>Heracleum</i> t. (typ bolševník)	0	0	3	0	0
Chenopodiaceae (merlíkovité)	1	0	0	1	0
<i>Plantago major-media</i> (jitrocel větší – prostřední)	1	0	0	0	0
Poaceae (lipnicovité, divoké trávy)	4	1	7	2	0
<i>Ranunculus</i> t. (typ pryskyřník)	0	0	1	1	0
<i>Sagina</i> t. (typ úrazník)	0	0	8	0	0
<i>Scabiosa</i> (hlaváč)	1	0	0	0	0
Silenaceae (silenkovité)	0	1	9	0	0
<i>Silene</i> t. (typ silenka)	0	0	5	0	0
Vacciniaceae (brusnicovité)	0	0	1	1	0
Varia (neurčená pylová zrna)	7	2	7	1	0
$\sum$ NAP	21	5	109	14	0
$\sum$ AP + NAP = 100 %					
Pteridophyta (kaprad' orosty)					
Polypodiaceae (osladičkovité)	13	1	3	0	1
Bryophyta (mechorosty)					
Bryales (mechy)	1	0	0	0	0
Hepaticeae (jätrovky)	42	6	6	0	5
Fungi (houby)					
Fungi sp.	0	0	0	1	0
Thecaphora	0	0	1	0	0